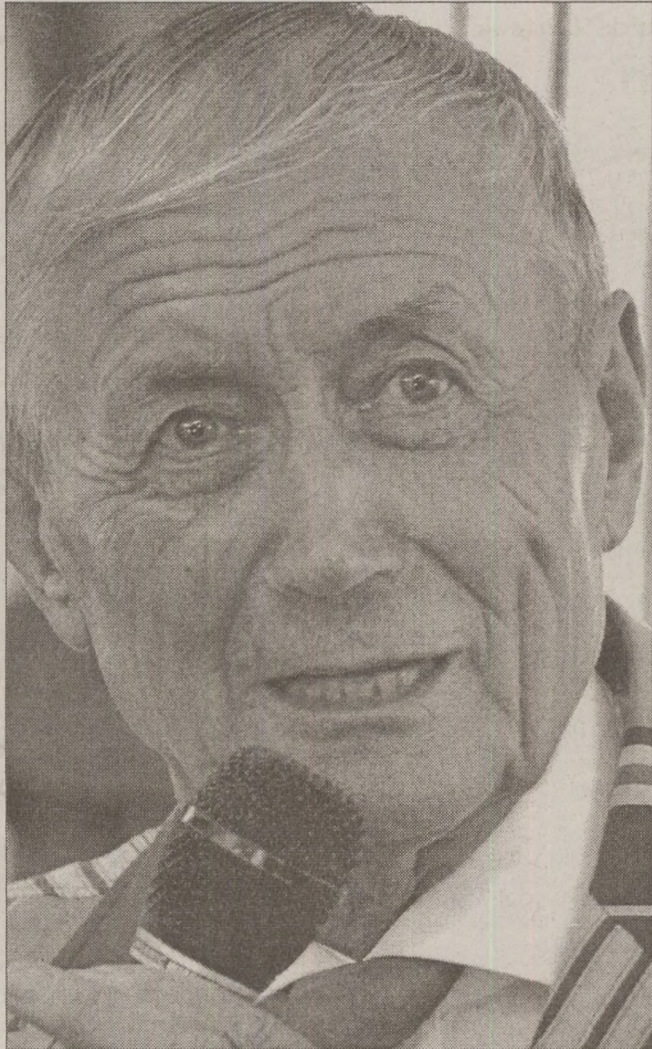

România literară 23

15 iunie 2007 (Anul XXXIX). 32 pagini. 2,5 lei

EVGHENI EVTUSHENKO

ADAM
MICHNIK

festivalul internațional
ZILE ȘI NOPTI
DE LITERATURĂ

NEPTUN, 8-11 iunie 2007

fotoreportaj în paginile 2, 3, 4, 7, 10

s u m a r

Participanți la Festivalul
Zile și Nopti de Literatură - 2007

Matei Calinescu

Tania Radu

Mircea Iorgulescu

Ioana Ierondin

Gabriel Chifu

Ioana Cristinescu

Cu Evtuşenko pe faleza Neptunului de Sorin Lavric - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieş - p. 4
Politica lui Struţulescu

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Drumul spre sine

REAȚII IMEDIATE de Alex. Ştefănescu - p. 6
Un tobosar al vremurilor noi

TICHIA DE MĂRGĂRITAR - p. 6

LECTURI LA ZI de Cosmin Ciotloş - p. 7
Lumea lui Caragiale

Poezii de Nazaria Buga - p. 8

SCRISOARE DIN PARIS de Lucian Raicu - p. 9
Tânărul Celan

CERŞETORUL DE CAFEA de Emil Brumar - p. 9

Chestiuni de metodă de Petru Vaida - p. 10

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11
„Apocalipticul” Cioran

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 12
Magister Casvaneus

Disperarea clovnului de Ion Simuţ - p. 13

PREPELEAC de Constantin Ţoiu - p. 14

Teresa Ferro - in memoriam de Rodica Zafiu - p. 14

Post ludum de Catrinel Popa - p. 15

Cerchiştii înainte de coborîrea în Infern
de Ştefaniţă Regman - pp. 16-20

CRONICA OPTIMISTEI de Ioana Pârvulescu - p. 21
Vara cărţilor noastre

In memoriam Adrian Pinte
Înger şi demon de Marina Constantinescu - p. 22
Sufletul actorului - p. 22
din volumul *Pământul americanului* de Adrian Pinte

CRONICA FILMULUI de Angelo Mitchievici - p. 23
Visind la eroi - Scrisori din Iwo Jima

Unde ne sint contemporanii? de Dumitru Avakian - p. 24

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Şuşară - p. 25
Artistul a ieşit în stradă

CRONICA TRADUCERILOR - pp. 26-27
Simbăta învingătorului de Codrin Liviu Cuţitaru

Miljurko Vukadenovic şi noua avangardă sârbă
de Nichita Danilov - p. 27

Mereu Tânărul Seneca de Grete Tartler - p. 28

MERIDIANE - p. 29

POST-RESTANT de Constanţa Buzea - p. 30

PRIN ANTICARIATE de Simona Vasilache - p. 30
Acuarele plimbate

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

500 de ani de atestare a familiei Dostoievski
de Albert Kovács - p. 31

PESCUITORUL DE PERLE - p. 31

OCHIUL MAGIC - p. 32

România literară®

Director:

NICOLAE MANOLESCU

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ŞTEFĂNESCU - redactor-şef

OANA MATEI - secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU

Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,**
CRISTIAN TEODORESCU

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 8, 9, 15, 21, 26, 27, 28, 30),

SIMONA GALAȚCHI, ECATERINA IONESCU (pag. 3, 4, 7, 10,
11, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 24, 29, 31, 32), **NINA PRUTEANU**
(pag. 1, 2, 5, 6, 12, 22, 23, 25)

Grafică: **MIHAELA ŞCHIOPU**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Case care închid*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI, VALENTINA VLĂDAN

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU**

Corespondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania)
GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ**
(Cehia)

Redacția: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 13
sector 1, cod 010071, București.

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU,**
MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN

Cont în lei: BRD-GSG Agenția Şincai,

RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG

Agenția Şincai RO87BRDE441SV59488974410 (USD),

RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romlit@romlit.ro; romania_literara@yahoo.com

http://www.romlit.ro; tel: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **TIPOGRAFIA ROMÂNIA LIBERĂ**

Revista **România literară** este editată de Fundația
România literară cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea
Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, prin Adm
nistrația Fondului Cultural Național. Sponsorizare de la Ban
Română de Dezvoltare – Groupe Société Générale

Revista **România literară** este

editată de S.C. Satiricon SRL -

București, str. Fabrica de Glucoză, nr.

21, parter, sector 2. Tel. 242.42.43

Conform prevederilor Statutului, Uniunea

Scriitorilor din România nu este responsabilă

pentru politica editorială a publicației și nici pen-

tru conținutul materialelor publicate.

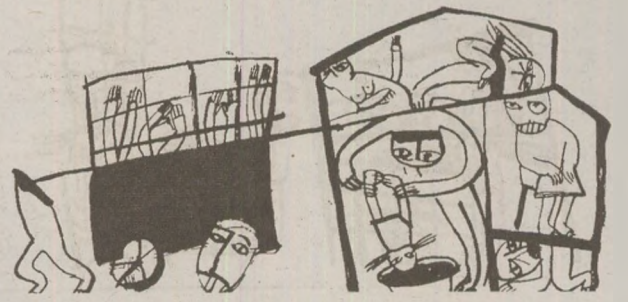
România literară este membră a Asociației Revistelor

Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut

juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

Revistă editată
cu sprijinul
Fundăției
ANONIMUL

actualitatea

Festivalul „Zile și Nopti de Literatură”, 8-11 iunie 2007

Cu Evtușenko pe faleza Neptunului

Nu spun o minciună afirmând că a șasea ediție a „Zilelor și Noptilor de Literatură” de la Neptun, organizată pentru prima dată în luna iunie, așadar la începutul sezonului estival, și nu la sfârșitul lui, așa cum s-a întâmplat pînă acum, a fost o ediție reușită. De altfel, nu a lipsit nimic din ceea ce dă farmec unei întâlniri multilingve: participanți din 23 de țări vorbind aproape în tot atâtea limbi, seri prelungite pînă după miezul nopții într-o atmosferă de efervescență cu totul neprotocolară, sau incidente a caror doză de neprevăzut au adus un binevenit element de surpriza (duminică, pe o căldură înabușitoare, unul din cele două autocare ce îi transporta pe scriitorii străini de la cetatea Histria a răsărit în drum, rezultatul fiind transbordarea lor în cealaltă mașină, în timp ce participanții care nu au mai avut loc s-au întors în Neptun cu taxiurile. Nicolae Manolescu a supravegheat întreaga operațiune ca un comandant ce nu-și părăsește vasul, urcîndu-se în taxi abia după ce ultimul dintre participanți plecase spre Vila Scriitorilor).

Cum poate arata un festival în care blîndețea flegmatică a lui Emil Brumaru, grația plină de distincție a Magdei Cârneli, firea patetic molipsitoare a americanului Richard Jackson, atitudinea aristocrat-îngăduitoare a englezului de origine maghiară George Szirtes, histrionismul contagios al rusului Evgheni Evtușenko și vioiciunea tonică a Savianei Stănescu creează o atmosferă de bunădispoziție colectivă? Nu poate arăta decît într-un singur fel: acaparant și solicitant. De aceea, dacă la capătul unui astfel de festival te simți frînt, oboseala nu vine din monotonia unor întâmplări plicticoase, ci din doza prea concentrată de diversitate. E așta eveniment pe unitatea de timp încît la sfârșit ești cu adevărat extenuat.

Radiografia pe zile a festivalului a arătat astfel: după cazarea participanților în cursul după-amiezei de vineri, 8 iunie, seara a avut loc prima ședință de lectură de poezie la Hotelul „Ambasador” din Neptun. Moderatoarea ședințelor de poezie a fost poeta Ioana Ieronim, a cărei fizionomie nordică, emanînd o serenitate plăcută și plină de căldură, i-a conferit blazonul unei amfitrioane care a știut perfect să-i introducă în scenă pe protagoniștii orelor de lectură. Într-o enumerare seacă, au citit, în limba nativă și apoi într-una din limbile de circulație: Emil Brumaru, Magda Cârneli, Ilie Constantin, Casimiro de Brito, Carmen Firan, Ioana Ieronim, Richard Jackson, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu, Adrian Sângerzan, Saviana Stănescu și George Szirtes.

A doua zi a avut loc sesiunea cea mai densă: două ședințe de colocvii gazduite de Hotelul „President” din Mangalia, ambele gravitînd în jurul temei sub auspiciile căreia s-a organizat întreg festivalul: „Așteptările europene față de literatura țărilor recent aderate la U. E. Scriitorii din țările ex-comuniste împărtășesc din experiența lor”. Duminică, sesiunea de comunicări l-a avut ca moderator pe Gabriel Chifu, iar expozeurile s-au desfășurat în următoarea ordine: Jean Portante cu textul „Et si Ulysse était une baleine” (în lipsa autorului, disertația a fost citită de scriitorul belgian Jan Mysjkin), Magda Cârneli („Privirea balcanică: între mizerabilism și grija pentru suflet”), Mircea Iorgulescu („Estul între necunoaștere și recunoaștere”), scriitoarea estoniană Doris Kareva („From Harem to Brothel”), scriitorul basarabean Vitalie Ciobanu („Europa în călimară sau despre tabloul din casa bunicii”) și Nicoleta Sălcudeanu („Literatura între spaimă și speranță”). După-amiaza, moderatorul întâlnirii a fost Nicolae Manolescu, iar protagoniștii s-au numit: Adam Michnik, cu o necruțătoare diatribă îndreptată împotriva situației politice din Polonia de astăzi, Bogdan Ghiu („L'alterécriture ou l'en-gage littéraire du monde”), scriitorul lituanian Marius Ivaskevicius („Waiting for a Euro-reader”), Liliana Ursu („Exportul

Foto: Mihai Cucu

cultural”), filozoful letonian Tironis Uldis („Drunk and Philosopher: Manifestations of freedom”).

Dar comunicarea care a încins atmosfera iscînd numeroase replici a fost cea a lui Mircea Iorgulescu. Potrivit scriitorului român stabilit la Paris, Occidentul nu așteaptă nimic de la literatura est-europeană. În plus, distincția Est-Vest este lipsită de acoperire în privința culturii europene. Se poate cel mult vorbi de o separație politică provocată de Cortina de Fier, dar în nici un caz de o scindare a literaturii europene într-una care să fie de Vest (literatura adevărată și valoroasă) și alta care să fie de Est (literatura de mîna a doua). A existat dintotdeauna o singură literatură europeană și ea a premers cu mult înființarea UE. Pe scurt, cultura europeană nu poate fi judecată după criterii politice. Prin urmare, scriitorul est-european este o ficțiune născocită de noi înșine, cum tot o ficțiune este și existența unui domeniu al culturii căreia să-i poți da numele de cultură estică. În schimb, nu este o ficțiune să vorbești de specificul culturilor europene și de pericolul uniformizării pe care îl reprezintă globalizarea.

Replica cea mai consistentă a venit din partea lui Nicolae Manolescu: – Europa de Est nu a fost o ficțiune; din punct de vedere istoric și politic, o astfel de Europă a existat cu adevărat și ea s-a rasfrînt asupra culturii din țările estice. („Mircea, nu mă poți face să cred că amîndoi am trăit 50 de ani într-o ficțiune!”) Prin urmare, nu este lipsit de temei să vorbești de artiști estici. Specificul lor este inconfundabil în raport cu cel al colegilor lor din Vest, iar lucrul acesta se simte în orice domeniu al culturii, de la filmele lui Wajda pînă la proza lui Kundera. Problema este ce e de făcut de acum încolo: cum globalizarea este un proces lent, firesc și implacabil, rămîne de văzut dacă europenii, folosind aceeași tehnologie și construind aceeași infrastructură, vor mai putea să trăiască în matrici culturale diferite. Cu alte cuvinte, dacă ne îmbrăcăm la fel și ne hrănim cu aceleași feluri de mîncare, e greu de crezut că vom continua să creăm produse culturale diferite, și asta e valabil din Nordul și pînă în Sudul, din Vestul și pînă în Estul Europei. De aceea, e inutil să te framînti pe marginea unui fenomen caruia nu i te poți împotrivi.

Portretul pe care Adam Michnik l-a făcut Poloniei actuale a semănat cu o diatribă drastică și pesimistă: polonezii trăiesc recrudescența unui naționalism de tip

revanșard. E vorba de psihologia unor oameni ce se privesc pe sine drept veșnicile victime ale uneltirilor altora, de aici mentalitatea radicală, mergînd pînă la nuanțe de extremă dreaptă, pe care conaționalii lui Michnik o au astăzi. Polonezii suferă de trei stereotipuri de gîndire: cred în ideea lui Fukuyama privind sfârșitul istoriei, cred că valorile tradiționale au ieșit din joc, și mai cred că rolul literaturii ca obligație morală s-a încheiat. Cultura nu mai poate face nimic pentru această lume, aceasta e convingerea polonezilor. Pentru Michnik, democrația în Polonia este în pericol, iar legea lustrației, suferind de o formulare vagă și ușor interpretabilă, poate da naștere abuzurilor dacă este aplicată cu obtuzitate.

Duminică dimineața, Hotelul „Ambasador” din Neptun a fost gazda celei de-a doua secvențe de lectură poetică. Protagonisti: Petru Cîrdu, Denisa Comănescu, Augustin Frățila, Bogdan Ghiu, Doris Kareva, albanezul Arjan Leka (considerat de cunoșcători o revelație a poeziei albaneze), Alexandru Mușina, flamandul belgian Jan Mysjkin, Ioan Es. Pop, Doina Uricariu, Liliana Ursu și rusul Evgheni Evtușenko. Vedeta incontestabilă, a cărei prezență a semănat cu cea a unui actor dramatic debordînd de o patimă contagioasă, a fost poetul rus. La cei 74 de ani pe care îi are, Evtușenko a dovedit o energie aproape complexantă, plimbîndu-se printre rîndurile de scaune și recitînd cu o vervă nebună cîteva poezii rusești pe care apoi Ioana Crăciunescu, ea înșasi artistă, le-a citit în limba română.

Duminică după-amiaza, la Histria, scriitorii au avut onoarea de a fi conduși în istoria celei mai vechi așezări de pe teritoriul țării (sec. 7 î.Ch. - sec. 7 d.Ch.) de către profesorul Suceveanu, care a răspuns cu amabilitate solicitării profesorului Manolescu.

Luni dimineața, ultima rundă de polemici colocviale. În pretențioasă sală de conferințe a Hotelului „President” din Mangalia, moderator a fost Horia Gârbea, iar protagoniștii: Matei Călinescu („Center and margins of modern literary space”), traducătoarea bulgară Roumiana Stantcheva („Promovarea cărții traduse după editare”), Alexandru Mușina („Ce să scrii pentru peștele din acvariu”), scriitorul slovac Samuel Abraham („Slovak Culture and its Enemies: Internal and External Threats”) și Dan C. Mihăilescu („Așteptările lor, disperările noastre”). Alexandru Mușina, adeptul unei separații Est-Vest mergînd pînă la ruptura valorică, a făcut o analogie demnă a fi reținută: vesticii și esticii sunt ca peștii înofînd în două acvarii. Fiecare se uită la ceilalți privindu-i cum înnoata, dar regulile și criteriile înotului sunt altele. De aceea, e o iluzie să ne închipuim că cele două „acvarii” literare pot comunica și pot face schimb de experiență, cînd în realitate fiecare parte are înclinația de a o judeca pe cealaltă după măsura proprie.

În după-amiaza aceleiași zile, premiile. La Casa de Cultura din Mangalia, Nicolae Manolescu, alături de primarul Mangaliei, Zamfir Iorguș, gazdă mereu primitoare, și de Tania Radu (vicepreședinte ICR), a decernat cele cinci premii ale festivalului: 1. Premiul pentru promovarea literaturii române în străinătate – Editurii Suhrkamp din Germania (reprezentată de Raimund Fellinger); 2. Premiul pentru traducere – profesorului Marco Cugno de la Universitatea din Torino; 3. Premiul pentru traducere – Joaquín Garrigós, directorul Institutului Cervantes din București (toate trei acordate de ICR); 4. Premiul Festivalului – poetului britanic George Szirtes, acordat de Primăria Mangaliei; 5. Marele Premiu Ovidius, acordat de M.C.C. – poetului rus Evgheni Evtușenko.

Masa festivă de la hotelul President din Mangalia a încheiat periplusul celor patru zile de maraton literar. Una peste alta, o ispravă culturală al cărei efort organizatoric a fost asumat cu eleganță, discreție și spirit întreprinzător de Irina Horea, directorul Festivalului „Zile și Nopti de Literatură”.

Sorin LAVRIC

deea unui „partid prezidențial“ nu poate fi luată serios în discuție, pentru că timpul unor astfel de aventuri politice a trecut.

actualitatea

Mircea Mihaies

CONTRAFORT

Politica lui Struțulescu

Mă macină, de când a început conflictul din sânul Alianței D.A., o întrebare căreia n-am reușit să-i găsec un răspuns. Nici nu e treaba mea, ca jurnalist, să-l găsec. Și anume: de ce nu a denunțat oficial P.D.-ul Alianța D.A., deși e evident că aceasta nu mai există cel puțin din clipa în care oamenii lui Boc au fost dați afara din guvern. Nu invoc și atitudinile de confruntare directă, nemiloasă, între liberali și pedisti din timpul campaniei pentru suspendarea lui Traian Basescu. Nimeni, nici de o parte, nici de alta, nu-și ascunde disprețul, oroarea și dorința de a-i extermina pe foștii parteneri. N-a existat, după ruptura din guvern, zi în care liberalii și pedistii să nu-și aducă acuzații peste care să se mai poată trece vreodată. Ne aflăm în cazul clasic al iubirii contrariate, transformate în ură ireductibilă.

Și atunci? Dacă nu ma înșală memoria, imediat după decizia lui Calin Popescu Tariceanu de a face un nou guvern fără membri ai Partidului Democrat, liderii PD s-au inflammat în asemenea măsură încât doar faptul ca, fiind week-end, n-au putut da fuga imediat la tribunal pentru a sancționa prin dizolvarea Alianței trădarea liberală. Apoi, termenul a fost prelungit la doua săptămâni, iar ulterior nu s-a mai vorbit absolut deloc despre incident, și nici despre faptul ca puterea lui Calin Popescu Tariceanu se bazează tocmai pe programul de guvernare al Alianței.

Atâta vreme cât Alianța exista, premierul poate sta liniștit. Va putea face oricâte cabinete va dori, pretinzând că se află în limita unuia și aceluiși mandat politic. Susținut de mașinaria de vot din Parlament, el va defila triumfal de fiecare dată când va considera necesar să schimbe câte ceva, pe ici, pe colo, în motorul gripat al guvernării. Nici legea – și cu atât mai puțin susținătorii din umbra – nu-i cer să demisioneze, de vreme ce el continuă să fie premier în numele unei alianțe care a știut, la un moment dat, să alătuiască o majoritate parlamentară. Păstrând același blazon, Tariceanu are în buzunar lozur etern câștigător, oricâte eforturi s-ar face la Cotroceni, la talk-show-urile aservite politicii oligarhilor și în presă.

Acest lucru e bine știut de-un Crin Antonescu, dar pare a fi ignorat de Emil Boc. Stranie amnezie! Sau, mai degrabă, un politicianism vâscos, din care primarul zburător al Clujului speră să traga foloase pentru partid. Eroare totală. Chiar dacă PD-ul ar reuși să revină la guvernare, acest

lucru se va produce în numele popularității sale de acum, și nu în virtutea apartenenței la decedata Alianța D.-A. Aș afirma chiar că P.D.-ul a ajuns atât de de popular – conform sondajelor – pentru că e perceput ca o alternativă la un construct politic a cărui evoluție a dezamăgit crunt susținătorii direcției liberal-democratice din societatea românească. Atât, și nimic mai mult.

Explicațiile acestei anomalii nu pot fi decât de natură psihologică. E, desigur, vorba și de teama de a pierde un vehicul care s-a dovedit viabil într-un moment politic anume. Dar pedistii ar trebui să știe ca acel moment a apus pentru totdeauna. Ceea ce impresionează electoratul român în clipa de față e curajul P.D.-ului de a înfrunța colosul alcătuit de pentagonul negru, plus sumele imense puse în joc de oligarhi. Or, se vede treaba, P.D.-ul nu e pregătit pentru o astfel de politică pe termen lung. El n-a ieșit complet din logica de tip „front“, care i-a asigurat, ce e drept, succesul de-a lungul vremii.

Dupa momentul 19 mai, așteptările electoratului sunt, înșă, cu totul altele. Tocmai alianțele și conjurațiile par să suscite neîncrederea electoratului. Liberalii comit, din acest punct de vedere, o imensa greșeală, prin încercarea de a aduce spre sine formațiuni și grupuri cu care nu are, evident, nimic în comun. Ce-ar putea adauga partidului, ca vizibilitate și credibilitate, un rebut politic precum Emil Constantinescu? Ce atuuiri neconsumate păstrează partidul său, în afara etemelor tiribombe ale lui Ciuvica, din care nu rămâne, după epuizarea efectului comic, decât pucioasa rău mirositoare a resentimentului și imposturii?

Ar fi fost de dorit ca partidele să învețe câte ceva din nebunia în care au împins țara (dar s-au împins și pe sine). Iată că n-au învățat nimic. Ne raportăm la aceleași entități politice vagi, beneficiind cam de același număr de buni vorbitori și de apologeti ai pozițiilor conjuncturale, și la același tip de lider pentru care preocuparea de căpatăi o reprezintă subordonarea intereselor partidului intereselor de grup și a perpetuării pe termen nelimitat a puterii.

Darul de perpetuării de PD ar trebui să piersem, pentru acest partid, un moment al clarificarilor decisive. Nici vorba de așa ceva. Boc și ai săi se leagănă cu iluzia ca vor reuși să-și pastreze popularitatea fără să dea ceva în schimb. Ceea ce așteaptă românii de la ei e clarificarea ideologică. Nu se poate merge la nesfârșit ținând în mână sfoara bicoloră a drepte-stângii. Deși, în practică, mulți pedisti s-au dovedit a fi mai de dreapta decât liberalii,

imaginea de ansamblu a partidului continuă să fie destul de imprecisă. Unde să plasezi discursul lui Berceanu, un capitalist sută la sută, prin comparație cu cel al lui Blaga – înclinat, mai degrabă, spre soluții de tip centru-stânga? Boc însuși, în măsura în care poți discerne ceva limpede din luările sale de poziție, altminteri confuze, pare a se plasa mai la stânga decât un Cezar Preda. Exemplele pot continua la nesfârșit.

Nu am, înșă, impresia, ca exista oameni interesați cu adevărat de viitorul partidului. Ascunși după pulpana lui Basescu, ei spera să poată păstra macar până la viitoarele alegeri capitalul de simpatie care este – sa nu-și facă iluzii! – exclusiv al acestuia. N-am văzut încă nici un al doilea pedist capabil de acrobațiile incredibile ale președintelui și de improvizările sale pe marginea prăpastiei. Pedistul-standard mi se pare mai degrabă un om așezat, posesor al unui oarecare „savoir-faire“, dar deloc doritor de viața aventuroasă în care Basescu se simte ca peștele în apă. Din acest punct de vedere, dacă nu optează pentru o direcție politică limpede, pedistii ar putea avea o enorma problema nu doar de identitate, ci și de credibilitate.

Ideea unui „partid prezidențial“ nu poate fi luată serios în discuție, pentru că timpul unor astfel de aventuri politice a trecut. Chiar dacă el ar putea constitui un contrabalans la dictatura conjurațiilor din Parlament, pe termen mediu s-ar putea dovedi plin de inconveniente. Prin urmare, situația la care ne putem aștepta în perioada următoare este aceea a coabitării. Numai ca pentru a coabita trebuie să știi cine ești și ce vrei. Dacă intri în noul stil de viață mințind – așa cum s-a întâmplat până acum cu absolut toate partidele –, poți fi sigur că rezultatele vor fi catastrofale. Pentru PD, metoda cea mai sigură a perpetuării minciunii e să continue să se prefacă a nu ști că Alianța D.A. încă n-a fost desfăcută. Vor, nu vor, e obligatoriu să se prezinte la Tribunal spre a se elibera de un mariaj care, mai devreme sau mai târziu, va atârna de picioarele partidului mai greu decât o ghiulea de pușcarie.

În viața politică a României de azi, tactica struțului trebuie să înceteze. Altminteri, vom muta la nesfârșit, cu galețica, nisipul dintr-o parte a Saharei politice în alta. Ceea ce ma face să-mi reamintesc, și în săptămâna aceasta, ca soluția ieșirii României din criza politică de structură în care se afla consta în limitarea la doua a mandatelor de parlamentar. ■

Laureați al Festivalului „Zile și Nopti de Literatură“

Fotografii de Mihai Cucu

Marco Gugno

George Szirtes

Joaquin Garrigós

literatură

ntre spectacolul tranziției românești și amintirile despre cărțile care i-au marcat viața, se întinde, ca o magmă, singurătatea autoarei.

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Drumul spre sine

După ce, în anii din urmă, a cochetat mai mult cu proza, Mariana Codruț a revenit la poezie, domeniu în care își câștigase o bună notorietate pe la mijlocul anilor '80. Cărțile sale mai noi, în poezie sau în proza, sunt, până la urmă, o reverberație în timp a literaturii generației optzeciste. Lecția textualistă nu a fost uitată, montura intertextuală mai provoacă jocurile minții, aluziile culturale dau versurile cotidianului. Există, pe de altă parte, în versurile Mariane Codruț și o tentație a socialului – mai ales în varianta antisocială –, a omului pe cale să-și piardă propria identitate într-un peisaj citadin agresiv, absurd, imprevizibil, grobian, vulgar, specifică mai degrabă poezilor din anii '90 și mai cu seamă celor debutați după anul 2000, fără însă ca poeta ieșeanca să aspire la viziunile expresioniste, grotesci și foarte sexualizate ale acestora din urmă.

Paradoxul liricii Mariane Codruț – dacă se poate vorbi de așa ceva – este acela că deși oferă o consistență senzație de *déjà vu* (ca modalitate de construcție a poemului, dar și prin intertextualitate) poezia încălcă până la urmă cu nonșalanță toate regulile generaționiste fiind, în final, destul de greu de clasat. Nu este mai puțin adevărat că hibridul textualist-vitalist produce efecte poetice dintre cele mai notabile, grație sensibilității cătuși de puțin comune a autoarei.

Micuțul volum *Ultima patrie* (mai degrabă o placheta în care versurile nu ocupă mai mult de cincizeci de pagini) este emblematic pentru caracterul transgeneraționist al poeziei Mariane Codruț. Titlul sugerează deopotrivă poezia patriotică din anii de glorie ai comunismului, dar și producțiile sarcastice ale perioadei de tranziție, gen Mihail Galațanu, Marius Ianuș sau Elena Vlădăreanu. Până la urmă, nu este nici una, nici alta, dar, firește, fiind o carte scrisă în vremea din urmă, viziunea autoarei este mai apropiată de cea de-a doua categorie amintită. Există și în versurile Mariane Codruț o Românie a tranziției care nu difera mult de cea nemurită în versurile poezilor generației 2000: „noaptea începe simfonia apei în țevi/ și în vecurile gălgăitoare, simfonia răsetelor/ înfundate și a paturilor scârțâind, peste care/ muzica de jazz a țipetelor «nu da, tata!»/ și «futu-ți, curva dracului, nu m-ai făcut tu/ pe mine» e cea mai tare.” (p. 6)

Printr-un inedit paralelism, autoarea încearcă să identifice personajele literare care și-ar putea afla un corespondent în peisajul social al celor care ocupă o scară de bloc. Blocul se transformă în bibliotecă. La fel ca în lumea reală, cărțile devin, la rândul lor, un fel de apartamente în care locuiesc personaje care, în funcție de trasaturile lor specifice de caracter fixate de autori, stabilesc între ele tot felul de relații. Viața în blocul livresc se dovedește până la urmă la fel de plină de miez și de agitată ca și cea a oamenilor de diverse categorii sociale care populează un bloc real. Fără a fi de mare originalitate, acest tip de joc intelectual (a ghici personajele livești care se întrezăresc în spatele unor oameni reali întâlniți accidental) excită imaginația și poate da, uneori, substanța poemului. Pentru Mariana Codruț este un bun prilej pentru a face cu ochiul, nostalgic, literaturii optzeciste, în care aluziile culturale și intertextualitatea erau la ordinea zilei. Combinația dintre oamenii tranziției și personajele mai mult sau mai puțin celebre din cărți este întortocheată, precum mintea unui intelectual care a trecut prin textualism: „niște cărți pe rafturi închipuim noi în bloc:/ fetele lautarului din fanfara fostului Combinat/ de fire și fibre sintetice sunt sigur «Apolodor»: taica/ plecat în Italia câștiga bine cu goarna lui uriașă, iar

Mariana Codruț Ultima patrie

Mariana Codruț, *Ultima patrie*,
Editura Paralela 45, Pitești, 2007, 52 pag.

el/ visează casa promisă (cu baie mare și balcon)/ ca pinguinul sus-zis Labradorul; Iedera, copila peltică/ de asistentă, e «Micul print»; ea cade-n șpagat sub batator./ să ne uimească, iar soarele-i umblă prin păr/ cu picioroange moi, aurii; doctorul de la parter e ghidul/ «Cum să ajungi miliardar» comentat de Hagi Tudose; Rizo cel tucuriu e «Tom Sawyer», insul cu sabia ninja/ coboară direct din Murakami sau Fane Spoitoru./ iar bătrâna *Doucement* înoată-n muslinul fumuriu/ al lui «Forsythe saga.» cât despre grasul sforăind/ de-ndata ce pune capul pe perne, nu e om de rând;/ el este domnul țării românești.” (p. 7)

Între spectacolul tranziției românești și amintirile despre cărțile care i-au marcat viața, se întinde, ca o magmă, singurătatea autoarei. Ea privește, când cu o curiozitate amuzată, când plictisită, spectacolul străzii, își amintește titluri, personaje și întâmplări din cărțile care au fascinat-o în timp, dar, în mod paradoxal, aceasta vânzoleală, uneori dezarticulată, nu face decât să-i potențeze propria singurătate, tentația de a se retrage în propriul sine. Acesta devine refugiul ultim, locul în care totul se descompune pentru a se recompune în planul artei. Prin această permanentă întoarcere la sine, poezia Mariane Codruț seamănă, dincolo de diferențele stilistice evidente, cu poezia și proza Norai Iuga. Ca și acolo, dar fără problematizarea, tensiunea emoțională și organizarea materiei după principiul dicteului automat, este vorba despre combustii unui suflet pus în fața spectacolului vieții și a fascinantelor povești din lumea literaturii. În amănunțit ritm al vieții cotidiene, scindat între lumea reală și lumea fictivă, poeta este incapabilă să își găsească eul intim. Scopul final al poeziei, ultima patrie, devine până la urmă anticul îndemn la descoperirea propriului sine. O spune explicit autoarea într-un poem profesiune de credință: „scriu poezie împotriva lumii din mine/ cu nașterea mereu amânata: orașul

din ea are culori orbitoare./ oamenii au fețele în ceață./ numai eu nu mă văd deloc./ tot timpul cu ghionoaia pe urme./ îi simt flăcările lingându-mi ceafa: îmi tai părul, îl arunc peste umăr și el se face o punte pentru ea/ las în spate ani buni de viață/ și ei se fac un râu cald pentru ea; îi arunc soarele uriaș de sub coaste și el se întunecă:/ fiindcă/ pe întuneric ea poate mai bine să mă atace.” (p. 45)

Chiar dacă mustește de viață, sau poate tocmai de aceea, poezia Mariane Codruț emana un preponderent sentiment de singurătate. În umbra spectacolului cotidian se consuma drama unui suflet tot mai însingurat și înnegurat. Cortina de fier de pe vremea războiului rece a fost înlocuită cu alta, la fel de grea, dar pentru care nu mai există nici un fel de Yalta/Malta: cea a timpului, a vârstei care înaintea inexorabil și restrânge treptat accesul la toate bucuriile tinereții. Unul dintre poemele cele mai grave ale volumului *Ultima patrie* se numește chiar *dupa cortina de fier*: „a plecat și tatăl/ cu pulpele albastre/ sculptate de schije:/ între mine și țara juneții/ a căzut cortina de fier// pe străzi înghesuite și moi/ îmi bag soarele pe gât/ vara se duce/ mult mai departe/ decât America.” (p. 41)

În cele doar cincizeci de pagini ale cărții, Mariana Codruț trece în revista aproape toată istoria poeziei românești, de la versurile în metrica populară până la poemul filozofic și satira social-politică, pentru a sublinia o situație veche și ea de când poezia: singurătatea artistului, imposibilitatea biologică a omului de a fi fericit. Este o concluzie tristă de care, inevitabil, ne izbim cu toții mai devreme sau mai târziu. *Ultima patrie* se află în noi înșine și doar mai ireponsabili sunt cei care nu vor putea să descopere la momentul potrivit acest truism.

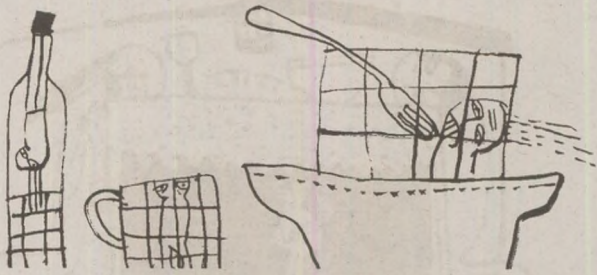
Mariana Codruț este una dintre scriitoarele foarte interesante, lansate în anii '80, cu un destin oarecum ciudat. Toată lumea îi recunoaște valoarea și talentul atunci când numele sau apare într-o conversație, dar puțini sunt cei care să o plaseze din proprie inițiativă în tabloul prozei sau al poeziei actuale. Existența sa literară se află într-un fel de con de umbra care nu are nici o legătură cu valoarea, general recunoscută, a poemelor și povestirilor sale. Cu siguranța, este unul dintre autorii de azi al caror loc în peisajul literar contemporan ar trebui (re)discutat. ■

reviste primite

● **Astra**. Nr. 6/2007. Brașov. Director: Doru Munteanu. Despre „șansa literaturilor mici” scriu Charles Carrerre și Andrei Codrescu. Mai colaborează: A. I. Brumaru (cronica literară), Ion Vlad (eseu despre Cehov), Adrian Popescu (poezie). Mircea Constantinescu (evocare Petre Țuța), Mircea Ghiulescu (cronica teatrală). Un interviu cu Hans Bergel, semnează Daniel Dragan. Revista îi dedica o pagină omagială regretatului Octavian Paler.

● **Caiete Silvane**. Nr. 4, mai 2007. „Revista de cultura a Salajului”. Redactor-șef: Daniel Sauca. Despre Bacovia la 50 de ani de la moarte scrie Viorel Mureșan. Mai colaborează cu articole eseuri, cronici: Cristian Conraș, Marcel Lucaciu, Ileana Petrea Păușan, Zaharia Prodan (eseu despre Mircea Cărtărescu), Imelda Chintă (despre jurnalul lui Radu Petrescu), Viorel Tăutan – Impresii de calatorie).

● **Arcade**. Nr. 1/2007. Strehaia. Redactor-șef: Augustin Popescu. Am reținut dezbaterile despre „limba română în derivă” la care participă Constantin Bălățeanu, prof. Grigore Sanda, Elena A. Pert, Octavian Tudor Popescu, Augustin Popescu.

Ciprian Măceșaru inventează fără efort (vizibil), ori de câte ori are nevoie, metafore. Scopul său nu este să-i uimească pe cititori, ci să se facă înțeles.

literatură

Alex Ștefănescu

REAȚII IMEDIATE

Poeții comunică neconvențional cu cititorii, prin magia cuvintelor, prin sfidare, prin joc, prin revelarea – sau simularea revelării – unor adevăruri supreme. Ciprian Măceșaru, aflat la prima sa carte de versuri, intitulată delicat *Cântecul greierilor de sub calea ferată*, are atitudinea unui partener de discuție, calm, civilizată, de o franchise care nu devine niciodată indecentă. Daniel Cristea-Enache, simpatizant

declarat al tânărului poet, explică în *Prefața*: „Puțină tulburare nu i-ar strica totuși, o doză de nebunie creatoare, niște convulsii interioare profitabile artistic. Dacă acestea vor apărea, într-un fel sau altul, în viitor, poezia curată și promițătoare a lui Ciprian Măceșaru va deveni una fără niciun atribut. Pur și simplu: poezie.”

Exact așa stau lucrurile. Totuși (în contrazicerile politicoase se folosește frecvent cuvântul „totuși”), nu ar fi exclus ca însuși acest mod prietenos, nedramatic de exprimare să devină cândva un stil atotcuprinzător, capabil să exprime chiar și cele mai devastatoare furtuni sufletești.

Ciprian Măceșaru inventează fără efort (vizibil), ori de câte ori are nevoie, metafore. Scopul său nu este să-i uimească pe cititori, ci să se facă înțeles. Asemenea jerbelor de apă care, după ce creează un spectacol de-o clipă, redevin, prin cadere, apă obișnuită, ghirlandele sale de imagini, toate perfect inteligibile, se transformă una după alta, în confesiune:

„Mintea mea e o mașină de pompieri ajunsă la locul incendiului mult prea târziu când nimic nu mai e de salvat mintea mea e o plantație de bumbac pe care muncesc gânduri negre mintea mea e o pulsație de neoprit o mare continuă deschide-mă la orice pagină vrei podurile către lume sunt rupte dincolo de mine prin aburul greu se strecoară nuanțele care fac diferența arunc cu grenade în ochiul orb al nopții încerc să mă trezesc...” (*Proprietarul de sclavi*).

Foarte impresionante sunt poemele din ciclul *Frica de moarte*. Contrastul dintre discursul rațional (încercare ultimă de pastrare sub control a vieții interioare) și reprezentarea halucinantă a tot ceea ce amenință ființa umană este de efect:

„Când ai cunoscut teama, copacii s-au ascuns în pământ, imperiul întreg a succumbat, armata și-a topit armurile în sângele tau... cei fără față te-au hăituit neîncetat, ca niște unde reverberându-ți în timpane... un șuvoi de mercur s-a scurs de sub pleoapele tale obosite, prin conducte de azbest, în marea uitării... strivită de singurătate, ca

un fluture sub un munte de geamantane, ai țipat către ceruri și ierburi, către carnea copacilor tineri... tramvaie fantoma au bătuit prin oraș, creierul electric al lumii a scurtcircuitat orbita goală a nopții, fierea a fâșnit din gingiile cărămizilor moarte... peste râurile roșii din imperiu invadatorii au construit falnice poduri... existau de-acum atâtea ieșiri, dar toate pazite, de netrecut... în placenta visurilor tale nu mai era nimic, viitorul avortat își zăcea la picioare” (*Teama*).

Plăcerea comunicării îl caracterizează pe Ciprian Măceșaru (bineînțeles) și în ipostaza de autor de interviuri. Convorbirile inteligente, voluptuos-ritualizate (cu Dan C. Mihailescu, Ion Bogdan Lefter, Ioana Pârvolescu, Alina Mungiu-Pippidi, Doina Jela, Simona Popescu, Mircea Cărtărescu, Radu Paraschivescu, Ilie Constantin și alții), adunate recent în volumul *Dialoguri în oglindă* se citesc cu maxim interes. Atitudinea încurajatoare adoptată de autor, dar și o discretă maliție a sa, stimulează spiritul polemic al interlocutorilor. Simțind că sunt cu adevărat cunoscuți și înțeleși de cel care le adresează întrebările, scriitorii se angajează fără reținere în discuție. Multe dintre opiniile exprimate în aceste circumstanțe sunt memorabile, astfel încât este aproape sigur că volumul lui Ciprian Măceșaru va fi citat în diverse împrejurări. Dan C. Mihailescu aduce în discuție, printre altele, o previziune de seismolog al literaturii făcută de Ion Simuț și îi adaugă un scurt comentariu, în stilul său inconfundabil:

„Dacă istoria se repeta, atunci se repeta și istoria literaturii și dinamismul ei abstract. 1930, 1970, 2010 – cam acesta e ritmul vârfulor de formă maximă a literaturii române: aproximativ din 40 în 40 de ani. Evident că nu e vorba de un singur an, ci de un deceniu, un deceniu și ceva: 1840–1850, 1870–1885, 1920–1935, 1965–1975 și ne pregătim pentru un moment de vârf 2005–2010 [interviul datează din 2003, n.n.], dacă nu cumva semnele bune s-au și declanșat.» Să-l audă Dumnezeu, poate voi întineri și eu la 60 de ani, cine știe!”

Ioana Pârvolescu, autoarea „fermecătoarei cărți despre Bucureștiul interbelic” (Ciprian Măceșaru), face o mărturisire surprinzătoare, cucerindu-l (încă o dată) pe cititor prin sinceritate, prin lipsa de complexe, prin originalitatea punctului de vedere:

„Vă fac o mărturisire: dintre toate artele, arhitectura îmi e cea mai străină, nu am pasiunea și, din păcate, nici știința aprecierii felului cum e construită o casă, un oraș. Nu semăn cu personajele feminine ale lui Preda, mereu pasionate de arhitectură. Arhitectura vieții e cea

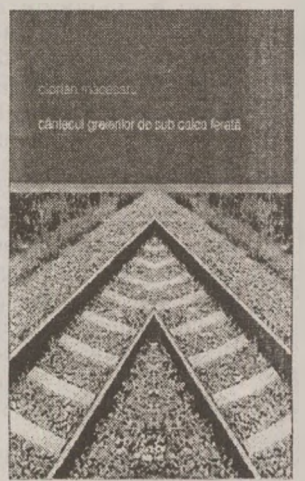
Pârscov și din împrejurimi. Din nefericire, în loc să povestească și atât, el se lansează frecvent în teoretizări pentru care nu are competența necesară. Dintr-un atu, candoarea se transformă în asemenea momente într-o pacoste.

Emil Cioran îl ironiza pe Constantin Noica pentru localismul său întrebându-se cum ar fi dacă, după studiul *Sentimentul românesc al ființei*, s-ar scrie unul intitulat *Sentimentul paraguayean al ființei*. Imun la asemenea ironii, Gheorghe Postelnicu încearcă să-l definească pe țăranul din Pârscovul de Jos în comparație cu cel din Pârscovul de Sus:

„Comuna Pârscov are în componență 12 sate, cu unele trăsături care îi individualizează pe locuitorii săi. Pârscoveanul de jos poartă trufia unui trecut mai prosper și are înclinații spre social și filozofie, pe când pârscoveanul de sus, aflat în competiție cu cel dintâi și, încurcat de ștaiful acestuia, este gospodăros și cărcotaș.”

Ciprian Măceșaru, *Cântecul greierilor de sub calea ferată*, București, Ed. Curtea Veche, 2007. 72 pag.

Ciprian Măceșaru, *Dialoguri în oglindă, interviuri*, București, Ed. Curtea Veche, 2007. 160 pag.

care mă interesează pe mine, cum se construiește dintr-o viață ca oricare alta un destin care nu mai e ca oricare altul. Totuși, o clădire, o grădină, o stradă mă atrag întotdeauna atunci când au o poveste și atunci le vad cu alți ochi, mă duc și le caut și le studiez, încerc să ascult și să vad sau să simt amintirile din ziduri.”

Ciprian Măceșaru se număra, poate, printre cei care vor face ca literatura română să cunoască un nou moment de plenitudine (în 2010 sau în alt an). De aceea este bine să ne notăm câteva date despre el: „Născut la data de 7 septembrie 1976, în Câmpina, județul Prahova. Absolvent al Facultății de Sociologie-Psihologie a Universității «Spiru Haret» din București. Lucrează ca desenator de animație (la Hurrah Studio), operator de interviuri (la IRSOP), responsabil cu aprovizionarea librăriilor, apoi, asistent marketing (la Editura Humanitas). În prezent este PR Manager al revistelor *sapte seri*, *Freestyle* și *Glăsuț boemei*. Este toboșar în formația de indiepunk *Hotel Fetish*, care a lansat în 2006 un prim album (*Tango*), la casa de discuri Sysound din Cluj-Napoca.”

Avem, în sfârșit, un adevărat (și nu fals, ca Mihai Beniuc) toboșar al vremurilor noi! ■

ICHIA de mărgăritar

Sentimentul pârscovean al ființei

Povestirile lui Gheorghe Postelnicu din volumul *14 povestiri* (Buzău, Editgraph, 2007) sunt scrise într-un stil saltareț-naiv care are farmecul lui. Autorul aduce succesiv în prim-plan personaje pitorești din satul buzoian

umea lui Caragiale, așa cum o cunoaștem prea bine, cu inși joviali împărțindu-și berea și glumele, cu copii năbădăioși și peste măsură de personali, cu alegeri măsluite de la centru și cu adultere niciodată dovedite, nu a existat nicicând în realitate.

literatură

Cosmin Ciotlos

LECTURI LA ZI

Lumea lui Caragiale

tiu, nu se prea face să comiți cronici literare care ar putea fi cumva suspectate de oareșicare – discrete, nu-i vorba – *parti-pris-uri*. E, în general, prea mare pericolul ca admirația să se intersecteze, cine știe cum, cu evaluarea, iar aprobarea unui punct de vedere să fie – inconștient – mai degrabă un semn al recunoștinței. Și totuși, cred că aceste mult prea lejere poncife de breasla se anulează și se volatilizează imediat ce în scena apar oamenii, individualitățile, gata să ia locul abstracțiunilor de tot felul. Și când, pe deasupra, cartea în sine e întru totul remarcabila.

Pentru ca exact așa se prezintă, de la prima până la cea din urmă pagină, volumul *În Țara Miticilor*, proaspăt dăruit cititorilor de Ioana Pârvulescu. Editată într-un format de buzunar sau – am putea spune cu egală îndreptățire – de noptieră, compusă din șapte eseuri deopotrivă empatică și ireproșabile ca informație, această nouă descindere în povestea lumii lui Caragiale vine parcă de neunde și de pretutindeni. Cui urmează și ce anunță ea? Probabil ca pentru mulți va reprezenta o firească prelungire laterală a celor două cărți anterioare: *Întoarcere în Bucureștiul interbelic* (2003) și *În intimitatea secolului 19* (2005). Pe toate le unește, într-adevăr, un același gen de patrundere umană în ariditățile istorice, o aceeași prefacere a documentului sec într-o plăcută machetă cu trei dimensiuni. Și, mă hazardez să cred de pe acum, un succes de public destul de apropiat.

Dincolo de acestea la un loc și în ciuda eventualelor impresii grabite, *În Țara Miticilor* este o excelentă carte de critica literară. *Soft*, desigur, așa cum și *Prejudecăți literare* era. Fără a se complica în infinite note de subsol sau în teorii schematici, fără a face din contestație un blazon personal, Ioana Pârvulescu trasează, din studiu în studiu, liniile simple ale unei evidente. Pe care nimeni însa – dacă e să fim atenți – de la Călinescu și Lovinescu până la Alexandru Paleologu ori Dan C. Mihailescu n-a sesizat-o. Anume că lumea lui Caragiale, așa cum o cunoaștem prea bine, cu inși joviali împărțindu-și berea și glumele, cu copii năbădăioși și peste măsură de personali, cu alegeri măsluite de la centru și cu adultere niciodată dovedite, nu a existat nicicând în realitate. Nici în aceea contemporană autorului (avem toate motivele s-o credem pe cuvânt pe Ioana Pârvulescu), nici în aceea interbelică (iarăși ne putem lăsa scepticismul deoparte), nici în lipsitul de umor, de sare & piper regim comunist, nici în anii noștri atât de adesea stigmatizați de umbra

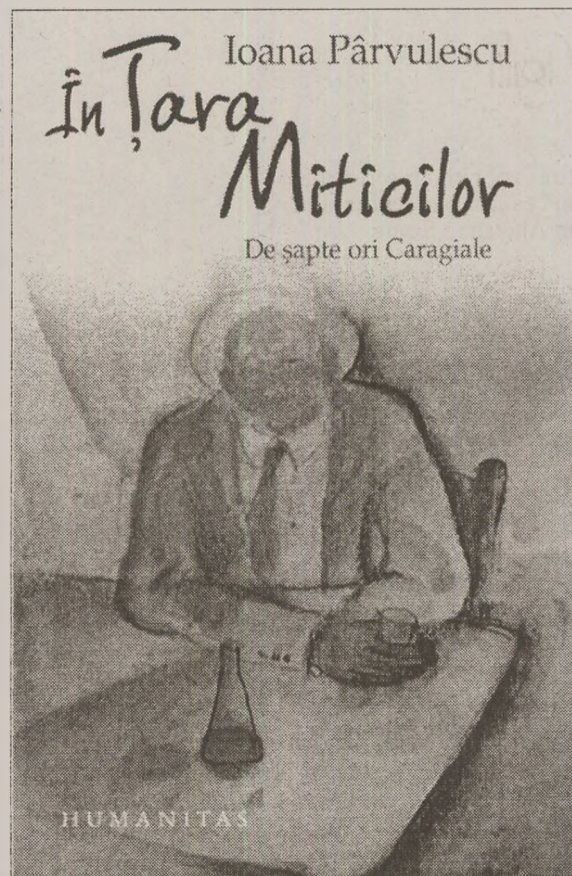
creatorului lui Mitică.

Nu, Caragiale nu e un spirit național tutelar, după cum nici Miorița nu e un mit fondator. Lumea lui e o ficțiune superbă, rezistentă, o alcătuire fără cusur, iar nu un *reality show*. Cu o răbdare pe măsura farmecului, Ioana Pârvulescu nu încetează să explice, la finalul fiecărui eseu, diferențele.

„Țara Miticilor nu e România contemporană lui Caragiale, ci una din multele ei dubluri fictive, care-și joacă rolul puțin mai stângaci decât protagonistă din istoria reală. Mitică (neapărat alături de un amic nedesparțit) nu are urmași literari notabili. Dispare odată cu lumea lui, deși forța sa literară ne face să-l credem veșnic.“ Sau, în capitolul următor: „Țara Miticilor nu e România contemporană lui Caragiale. E România mofturilor contemporane lui. Și a moftangiilor aferenți.“ Sau, mai făcând un salt de câteva zeci de pagini: „Țara Miticilor nu e România contemporană lui Caragiale. E România din gazetele contemporane lui Caragiale, între care și cele la care scrie el însuși“. Și în continuare: „Țara Miticilor nu e România contemporană lui Caragiale. E România din spectacolele contemporane lui Caragiale. Comediantii și public evoluează deopotrivă sub ochiul de regizor al dramaturgului, care învață rolurile și joacă alături de ei. E o Românie-teatru, o Românie grădina lunion, căruia domnul Caragiale îi e director și sufleur.“ Și, ca să nu fim incompleți, încă: „Unii au văzut acolo o lume idilică, alții o lume coruptă, unii doar o lume veselă, alții dimpotrivă, una tragică. Dar nimeni nu s-a îndoit că e o fotografie fidelă. Or, în preajma lui 1900, România nu e nici fotografie mateină, dar nici caragialescă“

Lucruri limpezi, veți spune. Nu suficient de limpezi încât să-l ferească – de-a lungul vremii – pe autorul *Scrisorii pierdute* de tot soiul de anomalii în receptare. Ar fi îndeajuns să amintesc aici grila de lectură excesiv sociologică aplicată de Lovinescu, grilă în urma căreia opera lui Caragiale era considerată strict dependentă de contextul istoric în care a fost scrisă. Ori, vai, coborând dintr-o logică similară, metoda proletcultistă de menținere în cărți a unui autor care a știut – cum se zicea – să pună la zid tarele burgheziei exploatoare. În fața unor asemenea frapante obtuzități, e ciudat cum de un studiu ca acesta al Ioanei Pârvulescu iese pe piața ideilor abia acum. Și ar fi cu atât mai de neînțeles dacă apariția nu va tulbura întrucâtva apele.

Adică dacă ne vom rezuma să ne lăsăm seduși de poveste și de gaselnițe, dacă vom contabiliza alături de autoare prezențele și nuanțele unui cuvânt cu dus-

Ioana Pârvulescu, *În Țara Miticilor* – De șapte ori Caragiale, Editura Humanitas, 2007, 136 p.

întors cum e „comédie“, dacă vom lua enorma listă de gazete din scrierile caragialești în sensul ei propriu și-o vom include într-un lapidar *who's who* al epocii. Care e – de fapt – tehnica subtilă a Ioanei Pârvulescu și de ce trebuie ea corect decriptată? Primul pas e cel al documentării atente. Personaje, gesturi, ticuri sunt înregistrate laolaltă și sistematizate atent. Apoi în jurul acestora se naște povestea, ficțiunea – speculativă sau nu – cu concluziile date pe mâna cititorului. Așa aflăm, bunăoară, că *Racnetul Carpaților* avea drept corespondent real o *Trompetă a Carpaților* condusă de Bolliac, iar drept parteneri de joc și joacă *Vocea patriotului național*, *Aurora democratică*, *Avântul tinerimii* etc. În sfârșit, după ce din asemenea frânturi se reîncheagă o lume coerentă, încheierea – organică și niciodată forțată – arată cam ca în citatele reproduse mai sus.

Veți spune că algoritmul e ușor de executat? Va marturisesc că nu l-am mai întâlnit în vreo carte, fie ea de critica literară sau de eseistică. și ca la fel de ușor poți face un ou să stea drept pe-o tablă. ■

Laureați ai Festivalului „Zile și Nopti de Literatură“

Raimund Fellingner, reprezentantul Editurii Suhrkamp din Germania

Seara Premiilor – Casa de Cultură din Mangalia

Fotografii de Mihai Cucu

literatură

Sigilii

acum voi citi din scrisorile
din cealaltă parte a orașului,
din Ancienne Route;

imi va trimite ea roua
de pe teologia imaginii,
apanthisma de seara

voi primi - din poezia
lacurilor - maceratul de aur,
pana de vultur și calul său,
pentru ziua de dresare
a șoimului,
pe Insula Șerpilor...

Stigmatetele

intr-una din nopți,
de dincolo de Munții Padurea Neagră,
din pustia multă, apăru tata, cu stigmatetele
în palme

pe una din miini, era crestată Medalia
pentru Spadă și Credință
din Al Doilea Război Mondial

cum era în tauri pin' la briu,
"Să-ți vad mina iubită", i-am zis

"Aici este crucea, aici este spada
iar, în asta,-i arcul cu săgeata
al cărui virf e oțelit în veninul
de vipera"

"Unde-ai văzut așa stigmatete"-l întreb
"Sunt din toate războaiele în care-au răpus
ai noștri din urmă, pînă sub anul 100
dupa al nostru Hristos"

Cînd să-l ating, strînsura de gheață
din podul palmelor mi se topi la para focului
tocmit de tata, pe șira munților,
în patria mică,
sus la hotare...

elegie la umbra lui Π

îi dau jeratec și nu mai vrea nimic,
îi este sete și nu e nici o apă;
asudă întruna întins la pămînt
iar gleznele-i subțiri i-s forme comprimate
de lumina

cu botul moale ca omătul lovește
țara de s-aude zăbala de aur cum sparge
smalțul de cobalt
al zorilor;
cu narile-i aspre spre huiie etherul
într-o roire de mii de primejdii

din potcoavele'nferecate stîrnește
alt huet de ape
curgătoare peste Mauro Vlahia
de sub Munții Carpați

o clipă *știe* că traversează
în splendoare
apele turburi din vaduri,
că zboară și-ndoiaie timpul de pe maluri
spre alte maluri, că timpul scapără în spațiu
și-i curge în flăcări pe coamă

Fotografie de Carolina Iacob / Alexandru Ștefan

Nazaria Buga

apoi, un freamăt după aiazma din ierburi,
după căierii și caii lor din suhaturi; după viața lui
de departe; visează de mătase harnașamente
și roade și roade cu copita pămîntul...

îl mîngîie vîntul
îl spală'n amiază pustiul
îl subțiază trecerea astrelor
și-l îmbracă, la urmă,
roua din Creanga de Aur
din pădurea arhetipală

îi țin de cald iarba neagră și bruma;
sub timpul de sus nemișcat,
visează fierării din precise țarimuri,
visează mazurii și harmasarii lor,
tot pe sub miazănoapte.

Shama Shamiema

femeia de dincolo de rîu
vine și se uită-n oglinzile apei,
noaptea pe timp de pace,
ziua pe vreme de război

se despletete-ndelung în ochiuri ale apei
se piaptană sub luceafărul
de dimineață asemeni unei sălcii
îndrăgostita
de apă

își desfîră părul în valuri
îl clătește cu leșie, cu metale
și pulberi de lumina

și părul i se zvîntă la trecerea nourilor
și se varsă, pe furtună, din cununa
de la marginea patului
drept în calea
robilor

(în 19 ale iernii dintotdeauna)

ziua aceea

așteaptă-mă-n iarnă:
eonul e-afară
îmi bate la geamuri,
se-ndura de noi

așteaptă-mă-n moarte:
voi fi o vibrație
voi fi și etherul
subțîindu-mă-n ape

și, de va fi doar noapte
să fie pînă'n pămînt,
veni-va și ziua a 8-a
cea dedesubt

plină ca umbra
grea ca atomul zilei dintii,
una din forme
înfașurată pe vînt

și pe Dumnezeu.

Călătorie

m-am scufundat în somnul
de o sută de ani
somnul de moarte,
între chimie și alchimie
m-am dus pîna la avatar

te-am căutat în ceruri
și nu te-am găsit

cineva mi-a spus c-ai fi
pe pămînt suferind în toate,
c-ai fi și în ceruri
dar mult mai departe

m-a dovedit: eram frîntă
de viziuni
și dusă m-am lăsat
pe altfel de pămînt

în alt loc de vindecare,
în alt somn, altă noapte
cu-o greutate moleculară
mai mare

anamneză

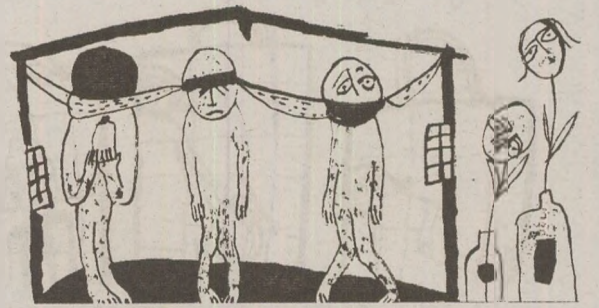
chiar de s-ar putea să nu mai fiu
am venit la întîlnirea cu tine,
singele meu

la întîlnirea cu tine, singele meu,
am închis ochii să nu văd să n-aud
vîltoarea din Numele tău

e seară mereu lîngă tine, singele meu,
o altă materie crește, de sub tine,
suavă și dură, pînă-n ziua a 8-a
din urmă

și dorm pe viscol, în vatra
de andezit, mă strîng și mă aduc în sine
învelită în gheața subțire și în memoria
din tot sanctuarul
și dorm, în lume, numai cu tîmpla pe tine,
singele meu

eu una cu tine. ■

literatură

Scrisoare din Paris

Tânărul Celan

Paul Celan pornit de la Cernauți – descinde la București în aprilie 1945, cu câteva săptămâni înainte de sfârșitul războiului, avea pe atunci 25 de ani și tot atâția mai avea să traiască... Continuu să mă refer la capitolul *Paul Celan și Bucureștiul* din cartea dedicată poetului de cercetătorul austriac H. Röttinger, pagini traduse în românește de Rodica Binder în revista „Vatra”.

Era la exact un deceniu după apariția cărții lui Paul Morand, intitulată *București*, excelent eseu-reportaj (Paris, Editura Plon, 1935), metropola română fiind caracterizată „cea mai strălucită, elegantă, vie și occidentală dintre capitalele din Balcani”. La eseu lui Paul Morand se referă cel mai apropiat prieten bucureștean al lui Celan – foarte inteligentul și la fel de inimosul Petre Solomon, pentru a ne da mai mult decât o idee despre climatul încă „morandian” în care s-au desfășurat anii poate cei mai fericiți ai marelui poet. Fericiți – până la un punct. Traducătorul în română al lui Cehov (nuvela *Țarani*) și al lui Lermontov avea să se lămurească curând cum stau lucrurile în realitate și în ce precară, provizorie „fericire” nimerise...

„Petre Solomon citează impresiile lui Paul Morand spre a descrie starea de spirit a tinerei generații de scriitori... Solomon, un evreu român, a emigrat în 1944 în Palestina, spre a se întoarce doi ani mai târziu la București.” Amândoi, Celan și Petre Solomon, erau redactori la editura „Cartea rusă”. Amândoi animați de anumite „speranțe”. Brutal infirmate.

„La scurta vreme după război, hegemonia sovietică devenise deja lipsită de echivoc în România.” Paul Celan, cu ambii părinți uciși în deportare – și cu nu se poate mai naturale simpatii de stânga – nu tolera *nici* o astfel de „hegemonie” – și la prima ocazie s-a „transferat” în Occident...

Nici aici cu grozave șanse de acomodare – vezi boala de nervi și sinuciderea de la Paris (1970). Precedând-o cu un sfert de veac pe aceea a prietenului său literar, cu câțiva ani mai vârstnic – și el mare poet – Gherasim Luca. S-au apropiat în anii posbelici, s-au despărțit, apoi i-a unit definitiv în destin apa primitoare a Senei...

În paranteza fie zis – sunt modeste paranteze ce valorea mai mult decât tot ce le împrejmuiește

– filozoful Heidegger îl considera pe Paul Celan: cel mai mare de la Rilke încolo – și tot într-o astfel de paranteză, tot un filozof cu competențe literare, Gilles Deleuze, vede în Gherasim Luca pe cel mai mare poet francez al ultimei jumătăți de secol...

Dar să mă întorc la studiul cercetătorului austriac: „Marcel Marcus, un alt coleg, își amintește de mica masă de lucru a lui Celan, care ar fi avut dreptul la un birou normal, își amintește de puloverul gri pe care îl purta, de țigările ieftine pe care le fuma... Poetul Alexandru Philippide (autorul, adaug eu, al celor două versuri interbelice «M-atâm de tine poezie / Ca un copil de poala mumii»), căruia Celan i se va adresa mai târziu, în registru epistolar, cu «maestre Philippide», era consilierul literar al editurii.” Precizez, al editurii, în ciuda împrejurărilor, de buna ținută, „Cartea rusă”, căci iată nimic nu e simplu pe astă lume!... și pentru că nimic nu e simplu, să vedem și continuarea:

„Discuțiile pe care el le patrona în această calitate aveau loc o dată pe săptămână; în România – perioada premergătoare stalinismului definitiv, era încă o perioadă de tranziție, cu virtualități încă dispersate, o perioadă care ulterior va dobândi și pentru Celan, *ocasional* – subliniez cuvântul „ocasional”, nuanțele nu strică niciodată, n.n. – unele trăsături ideale. Celan a tradus pe când era la București și texte politice pentru organul de partid «Scânteia»...”

Pe când demascarea poetului?

Nu știu dacă ea, „demascarea”, cu voce groasă, nu s-a și produs, nu dispun de informații, până atunci să transcriu în continuare, nu-mi displace nuanțat-nemșesul și liniștit-austriacul text:

„...În conștiința contemporaneității, nu se produsese încă scindarea totală a comunismului de tip stalinist de anumite tendințe anarhice ale stângii promovate de Bakunin sau de Kropotkin, față de care Celan manifesta oarecari simpatii. Fuga lui Celan din România s-a datorat și faptului că stalinismul devenise inevitabil...”

Ceva despre tinerețea românească, despre animată, inclusiv de speranțe, perioadă bucureșteană, a poetului Paul Celan...

Lucian Raicu
februarie 1999

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEA

Cîntec naiv

Pluteam prin camera noastră
Făcută cu grijă și-anume
Departate de gureșa lume.
Crini mari se ițeau la fereastră

Să-ți vadă și sîinii și fundul
Cărnos și rotund, orbitor
Cum numai un fruct sparge-n
prundul

Luminii lungi raze ce dor,

Cînd îngerii trupu-ți adastă
Topiți de rușine sub brume.
Pluteam vii prin camera noastră
Cu grijă făcută și-anume... ■

Publicitate

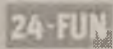

Pierre Alechinsky
Victor Burgin
Philippe Carpentier
Tom Carr
Philippe Chancel
Eduardo Chillida
Stéphane Couturier
Gérard Garouste
Werner Hannapel
Sol Lewitt
Philippe Ramette
Thomas Ruff
Antoni Tàpies
Andy Warhol

Expoziție cu lucrări din colecția Grupului Sociétés Générale
14 iunie - 15 iulie 2007

Deschis: Miercuri-Duminică, 10h00-18h00

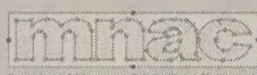
Parteneri Media

arhitectura

igloo

Calea 13 septembrie, București

BRD
GROUPE SOCIÉTÉ GÉNÉRALE

Tot mai simplu

ecouri

Chestiuni de metodă

Domnul Sorin Lavric consacră în **România literară** (nr. 18 din 11 mai 2007) un articol cărții sociologului și filozofului francez Gilles Lipovetsky *Fericirea paradoxală. Eseu despre societatea de hiperconsum* (Polirom, 2007, traducere de Mihai Ungreanu), ultima carte de actuală și controversată a „societații de consum”. Articolul lui Sorin Lavric nu este dedicat atât conținutului cărții – recunoscută de cronicar, sub acest aspect, ca o carte de referință - cât metodei de expunere a lui Gilles Lipovetsky. Sorin Lavric consideră această metodă înșelătoare, menită să ascundă cititorului părerea metodică, asuprită societății de consum, sau cel puțin să îl lase în incertitudine în ce privește aprecierea acestei societăți. Fascinat de metoda expunerii, spune dl Lavric, cititorul își va concentra atenția asupra acestei metode, pierzând din vedere esența problemei: metehnele societății de consum.

Metoda lui Lipovetsky poate fi redusă, după părerea lui Sorin Lavric, la aplicarea meticuloasă a formulei „teza-antiteza-sinteză” (formula a dialecticii hegeliene – lucru pe care Sorin Lavric nu îl spune, dar îl subînțelege). Scopul urmărit de „dialecticianul incurabil” Lipovetsky este de a putea bascula de la o părere la alta, astfel încât cititorul să nu poată să-l identifice pe autor cu una sau alta din cele două păreri contrarii. „Iată, dacă vreau”, ar spune Lipovetsky, „pot critica societatea de consum, dar tot atât de bine o pot lauda... Nimic nu poate fi pînă într-atît de rău ca să nu aibă și ceva bun în el”. „... A judeca dialectic - scrie autorul român - înseamnă că vezi ambele fețe – obligatoriu una bună și alta rea – ale realității...”

„Firește, cahide Sorin Lavric, că asta e retorica și nimic altceva, adică joc dialectic prin răsucire de antonime...” „Dialectica, spune mai jos Sorin Lavric, mă poate ajuta să *îndoi silogisme...*” (s. m. – P. V.).

De fapt, Sorin Lavric identifică dialectica cu o formă de sofistică, de gîndire intenționat falacioasă, incorectă, deși nu o spune în acești termeni. Întemeierea teoretică a acestui punct de vedere constă într-o înlanțuire de idei pe care trebuie să o examinăm mai îndeaproape.

1. „Niciodată gîndirea unui om nu este ghidată de argumente teoretice... ci de niște motivații preteoretice, pe care, dacă ești destul de abil, știi că trebuie să le ascunzi cît mai bine”.

2. „Cum așadar gîndirea nu e silogistică (logica - P. V.), ci psihologică, atunci dialectica mă poate ajuta să *îndoi silogisme* și să le răsucesc în așa fel încît să-mi acopar motivațiile” (s.m. - P. V.).

După parerea mea, este posibil ca uneori gîndirea unui om să nu fie ghidată de argumente teoretice, ci de motivații preteoretice pe care persoana respectivă le ascunde; dar cu nici un chip nu pot fi de acord cu afirmația categorică: „niciodată”... etc.

Afirmația „gîndirea nu e silogistică, ci psihologică” se bazează, după părerea mea, pe o confuzie. Gîndirea poate fi studiată din punct de vedere psihologic, ea presupune întotdeauna anumite procese psihice, pe care le studiază psihologia, indiferent, în această privință, fața de distincția dintre adevărat și fals (ea studiază procesul unei gîndiri incorecte, false, tot așa cum studiază procesele psihice ale unei gîndiri corecte); pe de altă parte, gîndirea poate fi studiată din punct de vedere logic, pentru care opoziția dintre adevărat și fals este definitorie; din p.d.v. logic, o propoziție ca „2+2=4” este adevărată chiar dacă nu ar exista nici un subiect real, nici un cap omenesc care să o gîndească.

În această ordine de idei aș vrea să-i spun lui Sorin Lavric că *îndoi silogisme* – lui Gilles Lipovetsky se desfașoară pe plan psihologic, și nu logic-metodologic. Ce ascunde și ce nu ascunde autorul, ce se petrece în sufletul lui, care sunt intențiile lui – este irelevant din punct de vedere

metodologic. Din punct de vedere metodologic contează numai validitatea demonstrației, nu și intențiile celui care o formulează. În consecință, dialectica nu „mă poate ajuta să îndoiesc silogisme”. Depășirea legilor logicii aristotelice, clasice, (a non-contradicției, a terțului exclus, este dialectică dacă și numai dacă este vorba despre o contradicție inerentă lucrului însuși. Sorin Lavric și-a dat seama și dinsul în unele din ultimele articole publicate în **România literară** ca în fizica modernă, a particulelor elementare, sau în alte cazuri din acest domeniu, logica aristotelică nu mai este valabilă, „un lucru poate fi el însuși și totodată și altceva decît el însuși” (*Războiul nevăzut. în România literară* nr. 13/2007). „Norma carteziană, scria Adorno, nu ne mai leagă. După criteriul ei, faptul dialectic ar fi o simplă contradicție logică... ea presupune ca noncontradicția, principiul logicii dialectice, respectă ceea ce trebuie gîndit, obiectul, chiar atunci cînd acesta nu se supune regulilor gîndirii” (*Dialectique negative*, Payot, 2003, p. 174).

Eu nu am pretenția să definesc dialectica: este o problemă foarte dificilă; de acest termen s-a cam abuzat: cum dăm de o propoziție oarecum paradoxală, de o întorsătură neașteptată, gata: „dialectic”, „dialectic”. În nici un caz pendularea: „pe de o parte, pe de alta parte” la care Sorin Lavric pare să reducă demersul lui Lipovetsky, nu poate fi recunoscută, după părerea mea, drept „dialectică”, ci mai degrabă ca o formulă banală, a bunului simț, sau în cel mai bun caz ca o formulă eclectică. Acesta este unul dintre motivele pentru care eu nu cred că Lipovetsky este „dialectician”, că „tonul optimist cu care descrie stadiul în care a ajuns omenirea vine tocmai din ochiul dialectic cu care contemplant dezastrul”, cum afirmă Sorin Lavric. Dealtfel, în singurul loc în care se referă la dialectică, Lipovetsky o respinge explicit, și anume în cunoștință de cauză: „(În) ideologia capitalismului de consum... fericirea imediată (este) eliberată de orice speculație a rațiunii și de pozitivitatea negativului” (s.m. – P. V.; aluzie la Adorno și, poate, și la Marx). Plenitudinea exaltată de timpurile consumeriste nu ține de o *gîndire dialectică* (s.m. – P. V.); ea este euforică și instantaneistă, exclusiv pozitivă și ludică (*Fericirea paradoxală*, p. 294).

În ce privește fondul chestiunii, concepția lui Gilles Lipovetsky despre societatea de consum, sper să pot reveni cu alt prilej.

Petru VAID

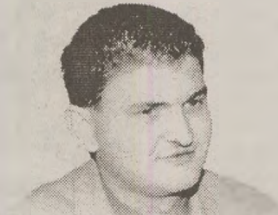
Festivalul Zile și Nopti de Literatură
– după ultima Masă rotundă

○ carte compusă dintr-o puzderie de fragmente critice, fiecare atașat unui paragraf al scriitorului citit și analizat.

literatură

Daniel Cristea-Enache

CARTEA ROMÂNEASCĂ

„Apocalipticul” Cioran

Comentez numai fiindcă n-am cum să semnez o carte de Cioran”, declară cu fină autoironie Livius Ciocârlie pe la jumătatea cărții sale *Caietele lui Cioran*: o carte compusă dintr-o puzderie de fragmente critice, fiecare atașat unui paragraf al scriitorului citit și analizat. Dacă nu l-ar comenta astfel, aproape după fiecare alineat, lectura critică ar deveni ineficientă: întrucât Cioran trece fulgerător de-a dreptul și, adeseori, pune în discuție ori conțrăzice la- de drept validitatea enunțurilor abia formulate. Nu e aici neapărat proteism la limita labilității, deconstructurarea de sine cu garantat efect deconcertant, cât o asumată mobilitate a gândirii producătoare. Nu întâmplător, Cioran ia o profilactică distanță față de expozeul de tip academic, unificator. Dacă profesorii prezintă o gândire *et alata*, explicativă, legată strâns și desfășurată metodic, el are una *fulgeratoare*, cu sfârșitul unei fraze modificând complet începutul, prin secționarea circuitului silogistic. Volta finală descumpanește și, în aceeași măsură, încântă, șocul inițial fiind dublat printr-unul final, cu sângerile pus în mișcare de acest mic duș scoțian, cu jeturi reci și fierbinți, cititorul trece, aproape în transa, la paragraful următor...

Livius Ciocârlie, critic literar fiind (și încă unul dintre cei mai buni), nu-și permite o lectură de plăcere. Deși, la un moment dat, topit de frumusețea textului parcurs, se întreabă când va fi validată, în fine, specia ce ar consta, exclusiv, din a cita, el nu vrea și – de fapt – nu poate să-l urmeze pe Cioran fără a-l urmări. Identificarea naivă, însoțirea permanentă a unui mare scriitor, la o respectuoasă distanță, articularea cu frecvente semne de exclamație a entuziasmului față de cele citite: toate aceste reacții, legitime, însă nefiltrate critic, sunt introduse de Livius Ciocârlie în acolada amplă a unei hermeneutici scripitoare. Propozițiile cioraniene, cele mai multe dintre ele, sunt într-adevăr excepționale prin profunzimea reflecției și concentrata lor expresivitate. În același timp, trebuie spus ca interpretările critice, în cea mai mare parte a lor, au un nivel de subtilitate, mai rar întâlnit.

Confruntat cu o materie vie și framântată, ce iese nu numai din tiparele altora, ci și din propriile formate ideatice și compoziționale, Livius Ciocârlie procedează în consecință, adaptându-și strategia la obiectul și mobilul desfășurării ei. În prima instanță, înregistrăm operațiunea de *closure* a ei. În urma instanței, înregistrăm operațiunea de *scail* de scriitor, plasându-și imediat observațiile, astfel încât, preîntâmpinând metamorfoza cioraniană, să evite caducitatea lor. Ulterior, el va trece într-o altă fază, a organizării cărții sale pe un principiu tematic. Multitudinea de fragmente intră în vreo nouă „câprării” (termenul îi aparține), criticul grupând, la fiecare capitol, reflecțiile pe anumite subiecte ale lui Cioran – despre jurnal; despre stil; despre scriitori; despre gândire, religie, viață și moarte; despre diferite popoare și nații... – și comentariile sale pe marginea lor. Faptul că își bate textul la mașină, nu la computer (prima ediție a cărții, cea de la Scrisul Românesc, a apărut în 1999) îi complică întrucâtva situația, fiindcă îi e greu să găsească exact locul potrivit de inserare a unui anumit calup. *Find, replace, copy, paste* sunt opțiuni tehnic-postmoderne la care, deocamdată, Livius Ciocârlie nu pare să aibă acces. Însă acest efort de integrare are, ca și Montaigne, părțile lui. Aproape rasfășându-se, criticul își începe capitolul 2 cu un fragment care „n-ar avea ce căuta aici”, dar pe care, negăsindu-l la timp pentru a-l introduce în primul, îl vâră, iată, într-o discuție separată. E o nota de cochetărie, nu mai puțin postmoderna, permisă de conceperea textului, nu ca un produs finit, permisă, ci ca un proces deschis, cu elementele încă nefixate. Că nu e, totuși, vorba despre

un simplu răsfaț auctorial o dovedește, pe parcurs, imersiunea criticului în biografia sa. Autorul cărții de față nu este un savant obiectivat până la pierderea substanței umane, ci un ins care vine cu propriile întrebări, dileme, experiențe. Exegeza fiind, în aceste condiții, și o formă de a vorbi despre sine. Caracterizarea lui Cioran vine adesea împreună cu autocaracterizarea lui Livius Ciocârlie: „Nu stau împreună, decât tipografic, «Ura, ba nu, oroarea pe care o simt pentru contemporanii mei e nefârșită» (227) cu «Făcând socoteala, cel mai adevărat în mine este scepticismul». Dacă ești sceptic, nu urăști. Nu stau împreună ideile, dar ce spun ele stă acolo unde îi e locul: în om. În omul modern, mai ales, care e unul integral. De aceea, atât de sălbatic și de creator. Epoca noastră și servitorul dumneavoastră au ales altceva, pentru o viață mai bună și mai posacă: să fie «moi». Că un juriu european l-a premiat, dintre toți cântăreții, pe un transsexual mi se pare cât se poate de nimerit.” (p. 168).

Regularizarea, așa-zicând, a formidabilului flux cioranian, fără „îndreptarea” meandrelor care îi fac faamecul, este o operațiune de o considerabilă dificultate. Criticul o întreprinde și risc să spun că o reușește, oferind, dacă nu o rezolvare în sens geometric (cu închiderea obiectului într-o figură dată), o decodare de mare finețe și rigoare. Din debutul volumului, Livius Ciocârlie fixează locul *Caietelor* și rolul lor (contrapunctic) în raport cu opera publicată și atât de bine cunoscută. Cărțile lui Cioran sunt „mult mai bogate și mai adevărate”, ce e acolo idee devenind aici „aproape calambur”. În jurnal, scriitorul se referă la „nefericirea lui trucată”, pe când în cărți, la „nefericirea, reală, a tuturor”. Deoarece marea literatură e de a doua instanță, nivelul maxim al *Caietelor* e atins atunci când personajul, mască a scriitorului, „modifică realitatea imediată și, ca în teatrul antic, sonorizează adevărul intern” (excepțională observație!). Cioran este compus, aici, din trei proiecții, trei personaje legate, dar și disociate între ele. Primul e omul *cotidian*, cu viața sa personală, cu problemele obișnuite, mai rar expuse. Și mai greu de văzut, de găsit e omul *de adâncime*, compus din pulsiuni și tendințe. El e acoperit, la Cioran, cu fraze și imagini disparate, contradictorii, în care criticul forează pentru a-l găsi și dezvălui. Nu mai puțin importantă este a treia figură, masca cea mai groasă: *imagea despre sine* a lui Cioran, felul atât de surprinzător în care el se prezintă în ochii cititorului. Și fiindcă omul *cotidian*, efemer, lipsește de regulă din paginile *Caietelor*, obligația pe care Livius Ciocârlie și-o impune este aceea de a căuta, pe sub exhibițiile histrionice ale lui Cioran, tendințele omului *adânc*. Citindu-i în paralel cărțile publicate și aceste *Caiete*, realizăm că mobilul investigației critice este sinonim cu concluzia ei: „Ceea ce îmi lipsește este voința de a crea o *operă*. Această insuficiență este caracteristică spiritelor de rangul doi.» (62) Din perspectiva cărților, a *operei* lui, pare o cochetărie. Nu e. În sensul ei tare, opera e construcție. Trec limita către spiritele de rangul întâi aceia ale căror fragmente se organizează, pe linii ascunse, de la sine. Montaigne, Pascal, Nietzsche. Și totuși, și la el, la Cioran.” (p. 164). Cum „trebuie” citit autorul *Schimbarii la față a României*, depozitarul unui fond (sufletesc?) autohton transpus în stil (în spirit) franțuzesc? „Nu trebuie citit direct în conținut fiindcă atunci într-adevăr nu lasă nici o speranță. Conținutul trebuie citit în *expresia* lui, în energia expresiei, în echivocul și comicul ei” (p. 42).

Ajung la provocarea intelectuală a acestei cărți. Verdicturile cioraniene par, de multe ori, toxice, prin depozitarea subiectului care le asumă de orice speranță. La un astfel de camplectul de deziluzării vin, ca la Mecca, parcă toți ratații, cloșarzii, infirmii și neisprăviții Parisului.

Livius Ciocârlie, *Caietele lui Cioran*, ediția a doua revăzută, Editura Humanitas, București, 2007, 212 p.

Dar Cioran e de fapt un autor comic, un voios al umorilor negre, un prăpastios stenic, cum spune Livius Ciocârlie, care „îți dă și bucuria artei, și ocazia să-ți spui, ușurat: slava Domnului, lucrurile nu stau chiar așa de rău” (p. 40). „Din fericire pentru el – și pentru noi, așa adăuga – oroarea lui de lume nu-i sinceră mai deloc. E pasionat de lume. Pasiunea îi alimentează oroarea, care e sfredelul lui literar.” (p. 46).

Pacat că autorul, după ce construiește această remarcabilă interpretare, alunecă pe alocuri într-o inutilă raportare a „apocalipticului” Cioran la contexte, modele și efecte *reale*. Lansat pe această pistă, blândul Livius Ciocârlie nu ezită să-l amenințe, într-un loc, cu... câteva greble peste nas! Fiește că în comparație cu Nietzsche, Rozanov sau un deținut politic de la Gherla, suferințele cioraniene sunt fioruri, dacă nu mofturi. Dacă vorbim însă despre (auto)construcție retorică, despre maști, despre imagine de sine conștient *deplasată*, nu e inutil și impropriu să descoperim, acum și aici, contrapunctul real? Dacă ne-am gândi, neîncetat, la suferința unui om torturat sau la foamea unui aurolac disperat, n-am mai putea scrie nimic. În asemenea condiții, întreaga literatură, cu tot cu critica ei, ar cădea în derizoriu din punct de vedere uman. Nu putem pretinde unui scriitor să facă din fiecare virgulă pusă pe hârtie o pledoarie pentru lichidarea suferințelor și nedreptăților lumii; și a-i raporta volutele stilistice (pe indiferent ce temă) la găfăitul unui suferind e un accent strident, surprinzător la Livius Ciocârlie.

Ai zice că, pe ultima sută de metri, maeștrul exagerării frivole se răzbuună pe criticul care l-a demontat atât de bine. Îl obliga să ia în serios tocmai conținutul și referentul de care reușise să facă abstracție. ■

Demon al analogiilor și simetriilor perverse, cum îl numea înfiorat de admirație un confrate, Luca Pițu ne înfățișează în ultimul d-sale op elementele unei autobiografii.

literatură

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Demon al analogiilor și simetriilor perverse, cum îl numea înfiorat de admirație un confrate, Luca Pițu ne înfățișează în ultimul d-sale op elementele unei autobiografii. Adică o analogie și o simetrie cu sine, oglinda discursivă în care-și potrivește chipul în evoluție, îndatorat unor straturi ancestrale ca și unor circumstanțe formative, aventuros nu doar în jocurile ideii captate de un verb primejdios de jocular el însuși, ci într-un plan al existenței asumate. Chip cu echivalare speculară în durată, în cauzalități și conexiuni. Sa-i urmărim câteva aspecte. Începutul e chiar numele auctorial întors pe fața și pe dos ca o minecă, cu contribuția (imaginara) a Adrianei Babeți, care-l interoghează pe eseist, alintându-se („Luco, ești luminos, așa cum îți spune numele? Sau intunecos?”), ca și a fratelui mai mic, care obișnuia a-și anexa numele de familie obiectelor, în registru hipocoristic: „Măsuța Pițu, Bliđișor Pițu, Știobuleț Pițu, Calendar Pițu, Scaunel Pițu”. Ba îl aplica și organelor corpului: „Ureche Pițu, Năsuc Pițu, Genunchi Pițu, Gura Pițu, Grumaz Pițu”. N-ar fi o operație ilogică, se grabeste a-l scuza pe mezin eruditul frate mai mare, deoarece exista „coduri multe ce pedepsesc partea în locul întregului, organul pacatului în locul totului individual – islamul rigorist laba hoțomanului taie, sub alte latitudini se smulge limba sperjurului sau ochiul pinditorului și se scurtează apendicele nasului pretendentului la coroană”. Locul nașterii: „«insula» ubucovineana a Cajvanii”, topos izolat, ai cărui locuitori descind din Ardeal, neutilizând graiul local și posedind o acută simțire a singularizării. O enclava a trecutului pastrator de sine, îndirjit într-o supraviețuire în raspar cu contextul „socialismului atotbiruitor”. Indicele ridicat al neșcolarizării, rezerva față de „revoluția tehnico-științifică”, atașamentul față de vechile meserii și practici, receptivitatea la neoprotetantism, sărăcia constituie trăsăturile sale izbitoare. O observație a autorului, nu fără pigmentul polemic al „actualizării”: „Epifania în locul atopic al Cajvanii m-a ajutat să ajung, de mic, un neincercător în superstițiile irradacinării, să transhumeze oleacă și, între Ulisele la Itaca întorcătoriu și Avram de Canaan necunoscut cautatoriu, să dau preferința ultimului, ceea ce-mi atrăgea (...) respingerea esului «Pitagora, sclavul lui Zalmoxis?» de către Sandel Calinescu, la *Dialog*, pe motiv ca ar fi fost excesiv de filosemit”. Dintr-o atare neintegrare a mediului de obirșie deriva o trăsătură de capetenie a Magistrului Casvaneus și anume fuga de generalizarea aplatizantă în favoarea factorului particular. Deviza sub care își așează, pe jumătate serios pe jumătate zeflemitor, concepția este patafizică, „știința soluțiilor imaginare”, dar și cult al faptului neincadrabil, „simbolizat de bastonul Taicai Ubu”. Ne balansăm între definițiile „iluzorii” și libertatea unei lumi care nici nu îmbunătățește nici nu înrăutățește starea lucrurilor, care neavind legi nu se poate găsi în afara legii, care nu stabilește vreo valoare scotind valorile drept simple „fapte de opinie”: „Știința științelor anvizajează universul real în totalitatea sa (și pe celelalte odată cu el) și profesează ca nu-s nici bune nici rele, ci patafizice”. Studiile liceale ale patafizicianului se petrec la Gura Humorului (toponim facețios, de bunaseama stimulat!), între colegi de diverse etnii: germani, români, evrei, polonezi, ucrainieni. Acolo d-sa dobîndește experiența prețioasă a pluralității și a „alterității celalaltului”. Cea a limbii străine o săvîrșise deja, de la o virsta pesemne preșcolară, cu fratele bunicului patern și a cunoștințelor acestuia, care, „educați militarește sub Franz Iosef (...), mai șprehuiuau doicește; la nevoie *sprachen sie Deutsch*”. Urmează Iași, „Dulcele tirg”, și, în viziunea pițuliană, mai mult decît atît: „Asemenea tutulor, m-am dirijat spre viitor ca boul la balta, de la Humor treceam în Iași, unde am vizitat pînă și Piața Unirii, iar de aici... unde să ma mai mut? Au nu iaște Dulcele Tirg *umbilicum mundi*, Paris al Europei cislustrene, minune la etajul Lumii a

Magister Casvaneus

Patra?“. Acum autorul e în măsura a-și face o agera caracterizare: „Plurilateral, apartidic, apolitic activ, cosmopolit, permeabil la noi ștengarii –, nu ma mai simt cituși de puțin dezorientat în prezentul globalizator al omenirii, ale carui salve le inregistrez pe casetofon împreună cu Francis Fukuyama”. Și a-și preciza direcția înaintării, „paradozificînd”: „Vin din viitor și ma duc spre trecut, pentru ca acolo se afla tipii cetiți, meditați, admirați de mine... și pe care m-aș bucura să-i pot impresiona: Otto Weininger, Hans Waihinger, Gilles de Rais, Castruccio Castracani da Luca, Jules Lequier, Divinul Iulian Apostatul, Baltasar Gracián, Jean-Baptiste Botul, Alfred Jarry, Céline, Paul Morand et... *alii*” (într-o paranteză, copioasa listă continuă). Deși nementionat într-însa, ea îl conține, tacit, și pe „Decompozitorul din Rașinari”, caruia Luca Pițu îi face parte largă în comentarii. Nu și pe „Filosoful de la Paltiniș, le Vieux de la Montagne, Don Nicasio”. Cu precizarea, utilă față de eventuala reacție a „catorilor” paltinișeni, ca nu e, în mintea d-sale, „o sintagmă de substrat cinic sau resentimentar, o, nu și nu”. E doar o disociere de un model ambiguu, a cărui factura, permeabilă într-un fel la cultul epocii dominate de un impudic cult, transpare în transluciditatea frazei explicative: „Dacă l-aș fi putut contacta pe El, atunci, poate că n-aș fi fost capace să-i rezist, adicatelea să ucid în mine alumnul, închizîndu-i gura cu pumnul, în maniera inaugurată de Arune Pumnul, iar mai tirziu, odată cu emanciparea intelectuală, m-aș fi vazut silit la paricid ori la vreo despartire în stil cajvanian, după ce îl voi fi asimilat cu geniul eminescian, cu Geniul Carpatin, cu Ștefan cel Mare al ginditului și, în general, cu fascinația totalizării monoteiste”. Retrospectiv, Magistrul se arată „încîntat” de „neîntîlnire”, cu atît mai virtos cu cit, în prezent, „în unele medii autohtone fabricatoare de mitologeme compensative, Paltinișul trece la obirșia Marii Loviluții Decabriste sau a Noii Dezordini Axiologice”. Și nu se abține a se autointeroga malițios (însă nu tocmai nerealist): „m-ar fi sfătuit oare și pe mine să intru în Pecereu sau să întretin bune relații cu stăpînirea pentru a ma putea bucura de recomandarea la o bursa în Apus?”.

Un paragraf distinct îl alcatuiesc „autobiografemele” referitoare la relația încordată a lui Luca Pițu cu oficialitatea regimului comunist, gata a-l trata ca pe „o dejecție, un reziduu al socialismului plurilateral superdevelopat, un galatuf al Marii Poluții din Octombrie... în accepția dată de Vladimir Ilici Katzowski intelectualului fără chipiu”. Suspectul intelectual cu o vizibilă atitudine independentă e supus (*hêlas*, ca și subsemnatul!) unor perchezitii din partea „organelor” specializate, care pentru a nu-și pierde vremea își încep „scotocirile” pe la orele șase dimineața: „Atunci au irupt gîndacul Botîrlan + insectele Chirila și Poncu în garsoniera mea, inițiînd cotrobaitul sistematic al biografemelor, fotografiilor și sulurilor de hirtie igienică, în cautare de senzațional sau de manuscrise daunatoare Administrației Scornimicitoare; atunci va fi urmat interogatoriul încrucișat din Sararie, în cadrul caruia asumam barbatește matemitatea la câteva episoade foiletonice, foarte tonice, erotice și aretice, precum *Dictotaurul* ori *Ascensiunea lui lordache Leahu poate fi oprită*”. Tonul sugubat se dorlotează în relatarea unor asemenea episoade. „Botîrlanii” ar fi recurs la un „metod” savant, cel... lansonian, bizuit pe „prezumția interparazitismului existenței individuale și opere”. Tragînd prompte concluzii asupra activităților „pedagogicești” ale insubordonabilului universitar, indivizii cu epoleți i-au cerut rectorului să-l zboare în „tenebrele exterioare” ori cel puțin în „cercetura”. Rezistînd unei inițiale presiuni, în 1983, acesta e nevoit a ceda la spartul tirgului, în 1989, cînd, în urma participării lui Luca Pițu la un colochiu despre Descartes, comentat cu entuziasm de Virgil Ierunca, „Oxiurii Morții” îi dau un nou ultimatum „arhotelului de învățămînt superior”. „Astfel, marturisește Magistrul, voi fi avut șansa, în doua reprize, ceva mai

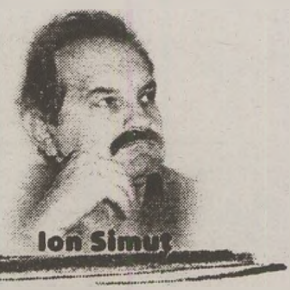
Luca Pițu, *Dinspre ei și dinspre mine*, Ed. Paralela 45, 2006, 376 pag.

tirziu, de a primi eticheta excluderii și a disidenții, cînd eu, nevolnicul, am fost și ramin doar un apolitic activ + un practician al gîndemului razleț; astfel avut-am norocul, în doua reprize, ca opurile-mi, cite n-au fost, să hurduce puternic schelariile viețuirii pițuline”.

Cu acestea am atins platoul actual al personalității în chestiune. Fara a slabi o clipa ironia în care concede a se confesa, spre deosebire de alți ironiști ce au grija a-și acoperi cu valul acesteia propria figura, Magister Casvaneus se declară a fi nu numai, plonjînd aparent în deriziune, un „ca (dav)ru didactic ubuniversitar”, ci și un „auctor” ce-și determină, la urmatorul mod fantast-pertinent, imanența: „Auctor” însă nu „scriitor în sensul restrîns al apartenenței la Uniunea Sovietică a Literațiilor Moldovalahi, or la Comunitatea Scribilor Independenți, ci-n cela de cunoscător al alfabetelor latin, grecos, chirilic și gotic, de titulator al scriiturii generale, caci, așa cum judicios îmi atrăgea Mircea Mihaies atenția, în opurile mele se ex...prima un etician, un estetician, un filosof, poate și un patafizician, poate și un politician: nicumun critic literar, cu toate ca uneori sint foarte critic, iar alteori foarte literar; poate și un hermeneut la sud de Dumnezeu, dublat de un exeget la vest de nicaieri”. Avem din nou a face cu o echilibristica între seriozitate și gluma, între realism și imaginar, al carei efect e sublinierea, autentificarea, intensificarea factorilor „pozitivi”. Fara a se dezice în maniera ipocrita de pozițiile la care a ajuns în cariera, Pițu atrage atenția ca ele „nu mă dezamparează, nu mă debusolează, nu-mi disipează modestia”, nici nu-i sting „setea ca *libido sciendi*”. Dintr-un asemenea amestec de gravitate și parodie rezulta o senzație de „eseism libertar”, de viață irepresibilă a paginii doldora de insolit, de savanterii luate peste picior, de „conversiumi ale contrariilor” care ne duc gîndul la *Pseudokineticos*-ul lui Odobescu, la *Nu-ul* lui Eugen Ionescu. Grație gustului „neburnesc” pentru ludic ce-l marchează, Luca Pițu are darul de-a preface, după cum singur admite cu pitoresca fala, „cea mai searbada idee într-o *gaya scienza* de o virilitate care poate atinge priapismul”. Date fiind astfel de premise, nu putem aștepta decît cu un major interes împlinirea proiectului la care Magistrul s-a „înhamat” pentru multa vreme, *Farsa valaha*: „O duc în spate de multa vreme, dar nu am bahtinizat-o excesiv”. N-are intenția a și-o închipui „mallarméan”, precum o farsa în stare pură, „fara farsor, fara public hlizitoriu”, ci, „puțintel gnostic”, înlocuindu-l pe demiurg cu „un tragator de sfori bine intenționat, însă mediocru pînă la cenușiu, zapacit pînă la risul gurului, *trickster* de trei parale”. Comedia e la ea acasa. Ni se ofera trei repere ale scrierii, intrucît „valahii moderni” îi apar eseistului „ca personajii scapate, prin viclenie metalectica, din trei mari opere literare. Ale unor Budai-Deleanu, Caragiale și Eminescovici”. Din autorul *Țiganiadei* s-ar trage cei cu sentimentul definitoriu al „țiganiilor naționale”, din autorul *Lucafarului*, legiunea de „lonfi, flecari, bilbiți, huseni cu gura strimba”, iar din autorul *Scriorii pierdute*, „cei cu sentimentul românesc al farsei, ce-s undeva pe la mijloc, între «țiganie» și nulitatea extraordinară, denma de Premiul Nobel pentru Eșec”. Cam acestea ar fi categoriile ce-ar ocupa, în perspectiva pițulică, „micuța scena *dadanubiana*, ridicată la rang emblematic”, care ni se pare astfel a avea o determinare precumpanitor caragialescă, *id est* tinuta moral-estetică, așa cum îi sade bine unei sondari în substraturile etno-psiho-culturale...

Ce să mai spunem? Doar atît: Luca Pițu e unul din cei mai stralucii minutori de idei și unul dintre cei mai însemnați scriitori pe care-i avem la ceasul de față, așa încît exclusiv o eroare de dispeccerat a mediatizării îl face, regretabil, mult mai puțin prezent decît bunaora atît de popularul deja (de altminteri, pe merit) Horia-Roman Patapievici. ■

Două metafore dominante organizează imaginarul romanului *Plicul negru*: noaptea ca sursă a răului, în diversele lui forme și azilul psihiatric.

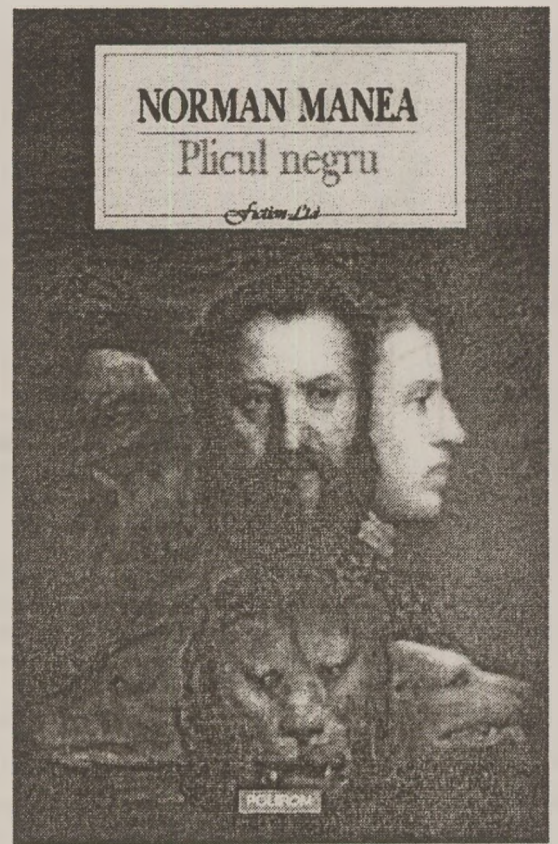

Disperarea clovnului

Romanul *Plicul negru* a suferit mai multe modificări, care pot alcătui o adevărată istorie semnificativă a unei construcții narative. În 1986, la prima apariție, propusă Editurii Cartea românească, textul a fost cenzurat și a apărut cu numeroase intervenții. Autorul a beneficiat de o bursă în străinătate și, exasperat de constrângerile politice din țară, s-a decis să urmeze calea exilului. După o scurtă perioadă de azil în Germania, în 1987, se stabilește în Statele Unite ale Americii, devenind mai târziu profesor la Bard College din New York. În 1995 apare varianta americană a romanului, într-o ediție restaurată și revăzută de autor, fără a fi reușit să recupereze dactilograma originală, care s-a pierdut. În 1996, apare ediția românească, la Editura Fundației Culturale Române, echivalând versiunea transformată în exil. O nota asupra ediției lamurește sensul transformărilor, inițiat în 1993: „Prelungitul și complicatul proces de re-facere, uneori chiar și de parțială rescriere, a constituit nu doar o confruntare cu textul, ci, bineînțeles, și confruntarea autorului cu sine însuși, cel din perioada concepției romanului și cel al evoluției sale ulterioare imprezvizibile. Firești reduceri sau detalieri au fost inevitabile, chiar și suplimentarea unor amănunte sugestive (periodicele scrisori Toma, de pilda). Personajele, trama epica, atmosfera au rămas, însă, esențiale, aceleași, chiar dacă romanul s-a restrâns, sustras, acum, și acelor inițiale conexii la un mai amplu ciclu”. Explicațiile sunt lamuritoare pentru cine cunoaște creația epică a lui Norman Manea și versiunea inițială a romanului *Plicul negru*. Autorul a renunțat la planul narativ al scriitorului Mynheer, personaj în roman, cel care problematizează, cu multe ezitări și întortocheri, posibilitatea de a spune adevărul și de a refuza compromisul. Aceasta dimensiune a conștiinței scriitoricești și morale este suprimată, pentru ca în noua ediție autorul decide să fie mai direct în dezvăluirea realităților din perioada comunistă și chiar în exprimarea unor atitudini de neimaginat în contextul cenzurii, fie ea și exercitată într-un mod indirect. Autorul reconstituie un mod în care ar fi vrut să scrie. Apar acum, în 1995 (în engleză și germană), în 1996 (în română, ed. II), în 2003 (ed. III), sintagme ce abia dacă puteau fi gândite în secret, în cea mai deplin asigurată intimitate, înainte de 1990: „societatea noastră multilateral supraviețuitoare” (p. 186, în ediția din 2007 de la Polirom), „genocidul iernii viitoare” (p. 189), „suspectiunea generalizată” (p. 286, 322, în aceeași ediție) sau mențiuni referitoare la „ultimele glume despre prețiosul Bâlbâit și despre suverana sa nevastă” (p. 291). Alte asemenea episoade nu aveau cum să figureze într-un manuscris înaintat unei edituri în 1986: „Deschideau televizorul, sa-l privească pe Bâlbâit urlând despre fericirea poporului-model și amenințând dușmanii poporului-model” (p. 292-293). Sunt, în mod cert, sarcasme adăugate. Versiunea inițială, în varianta tipărită, a mizat pe performanța criptării sau emetizării unei atitudini anticomuniste. Autorul însuși recunoaște ulterior că a lucrat înainte de 1986 cu „efectele deviatoare ale codificării”, care sunt „înțeșoșarea, excesul stilistic și opacitatea”. Corin Braga numea această tehnică, foarte răspândită în epoca, „ritualizarea estetică a evaziunii”. Situația e valabilă pentru romanele anterioare ale lui Norman Manea, de la *Captivi* (1970) sau *Atrium* (1974) la *Cartea fiului* (1976) și *Zilele și jocul* (1977). Scriitura din *Plicul negru* eu aș numi-o mai potrivit ritualizare estetică a subversiunii. Prima strategie e specifică lui Leonid Dimov, lui Dumitru Tepeș, adică oniricilor și estetizanților ca Ștefan Banulescu, a doua cale este adoptată de Augustin Buzura și Octavian Paler. Între primul și al doilea Norman Manea există diferențe considerabile. Modificarea se produce în sensul politizării și al criptografierii mesajului subversiv. Ultima ediție a romanului *Plicul negru* (Ed. Polirom, 2007) este și ea revăzută, aducând însă numai modificări de detaliu (caligrafia unor fraze) față de cele anterioare.

Două metafore dominante organizează imaginarul romanului *Plicul negru*: noaptea ca sursa a răului, în diversele lui forme (necunoscutul ostil, delațiunea, moartea, trecutul obscur) și azilul psihiatric (imagine de coșmar a unei societăți alienate, bântuită de absurdul kafkian). Noaptea totalitară (fără a fi numită astfel în roman, metafora primește atât conotații politice, cât și existențiale psihologice) se asociază cu pierderea rațiunii și dezechilibrele de comportament. Individualitățile debusolate, persecutate, deformate, se transformă în măști și roluri. Așa se întâmplă cu Anenoi Dominic. A fost profesor la o școală dintr-un oraș de provincie, dar a fost exmatriculat din învățământ pentru pericolul pe care îl reprezenta de a-i corupe sexual și ideologic pe adolescenți. Într-un mod destul de ciudat, i se face favoarea de a i se da un post de recepționar la Hotelul „Tranzit” din Capitală. Extravagant și infatuat, singuratic și dezabuzat, Tolea devine un fel de Grobei, cu pretenții de poliglot și specialist în istoria antică și modernă. Epatarea vestimentară și verbală ține de un comportament deviant, ce ne dezvăluie treptat un bufon, numit ca atare în textul narativ. Însă clovnul, actorul, măscăriciul, Aghița, fanfaronul (cum mai este numit) are o identitate ascunsă, pe care ciudățeniile sale de atitudine nesociabilă le maschează bine. Bănuim de la început tristețea bufonului, care amână de-a lungul romanului, desfășurat în primăvara anului 1980, să deschidă din misterios plic sosit din Argentina, aducând, probabil, vestea morții fratelui său, exilat acolo cu multă vreme în urmă. Se deschide o fantă spre trecut, prin care avem acces la traumele copilăriei și ale adolescenței lui Tolea. Un accident cu bicicleta se poate afla la originea unei afecțiuni fizice ale cărei consecințe se accentuează în dereglări stranii. Dar cel mai important, din punct de vedere psihic, este episodul morții tatalui, filosoful evreu Marcu Vancea, care s-a făcut negustor de vinuri pentru a se putea apăra și susține economic. În 1940, când Tolea avea 12-13 ani, tatăl său a primit o scrisoare de amenințare, probabil din partea unui legionar, scrisoare pe care exista o reprezentare tricefală, preluată inexplicabil din tradiția egipteană și înrudită cu tripla ipostază a vârstelor unui bărbat într-un tablou de Tizian, *Alegoria prudenței*: „leul în mijloc: prezentul feroce, dominator. În dreapta, câinele slugamic: rânjetul ipocrit al viitorului, care vrea să fie pe placul tuturor, *benevolente, benedictus*. În stânga, lupul: trecutul devorant, devorator” (p. 352). Se concentrează aici simbolismul cultural al romanului, organizat în jurul memoriei. Tatăl s-a sinucis atunci sau a fost ucis, lucrurile au rămas neclare. Vinovatul pare să fie un anume Octavian Cușa, devenit între timp ziarist fotograf, pe care Tolea îl cauta zadarnic, deși îi da de urmă, printr-o asociație a surdo-mușilor. Investigațiile îl transformă pe Tolea într-un adevărat detectiv. Din familia sa a rămas singur în țară, sa-și îngrijească mama, sfârșită și ea nu se știe cum. Fratele Mircea Claudiu a fugit în Argentina, iar surorii Sonia i-a pierdut urma, undeva în Germania. Se pare că Octavian Cușa pentru ea, pentru Sonia, l-ar fi amenințat sau poate chiar omorât pe Marcu Vancea, întrucât nu a fost de acord cu dragostea lor. Prezentul lui Tolea e copleșit de monștrii trecutului, născuți din aceste enigme, iar echilibrul său psihic va ceda. Bufonul Tolea (p. 213, 216) va ajunge la psihiatru, la doctoarea Marga, care fusese prietenul fratelui său Mircea Claudiu. Epicul, mai întortocheat decât l-aș putea rezuma, se dezvoltă pe aceste direcții, centrat însă pe conștiința neguroasă, traumatizată, a lui Tolea. Zguduirile psihice au ca repere zguduirile geologice ale Bucureștiului, în bombardamentul din timpul războiului și în cutremurul din 1977. Tolea se zbate arghezian între acestor doi poli, ca între două nopți (p. 357). Imaginarul romanului lui Norman Manea e puternic marcat de reprezentările malefice nocturne, reiterate periodic și orchestrate subtil poetic pentru a releva framântările lui Tolea între noaptea: „Venise ora lupului, ora gri a agresiunii iminente. Noaptea avansa din toate părțile, cu nevăzuta ei armată de leproși.

comentarii critice

Norman Manea, *Plicul negru*, ediția a IV-a, revăzută, postfață de Matei Călinescu, Editura Polirom, Iași, 2007, 404 p.

Curând, avea să simtă frisonul epileptic, încercuit, fără scăpare. Zidurile aveau să geama iarăși, dementizate, zgâlțâindu-se sub săgețile cerului otrăvit, acoperișul va dansa, din nou, trepidând sub bombardamentul nocturn, ferestrele vor zângăni, turmentate de teroare” (p. 220). Aceea era noaptea înfricoșătoare a anului 1940, un trecut scurt-circuitat de prezentul imediat, de „trauma telurica, cutremurul, ca în urmă cu trei ani, în noaptea aceea limpede de primăvară când, dintr-odată, crusta a început brusc să crape și să arunce în aer povara pestilențială a mocirlei” (p. 221). Delirul primăverii, frisonul care descompune bacovian conștiințele, dar nu descătușează energiile benefice, îl afectează profund pe Tolea, trairând un prezent umilitor (cozi, lipsuri, suspiciuni, turnătorii etc.). Salvarea lui temporară e într-o clovnerie eretică, simulare a libertății și a detașării de regimul comunist. Bufonul arborează nepăsarea, dar numai el știe că sub o asemenea mască se ascunde „codificata noastră biografie burlescă” (p. 286). Provincialul rebel, farsorul, frivolul iritant „se parodiaza pe sine” (p. 247), până ce acest eșafodaj derutant se ruinează. Asistăm la proliferarea măștilor și a înlocuitorilor, ca un semn al falsității generalizate: „Toți purtam măști, toți suntem înlocuitori” (p. 273), constată dezgustat și obosit Tolea. Norman Manea lucrează în filigran picturalitatea acestui coșmar strabatat de un bufon (ca într-un tablou oniric), prefăcându-l într-un peisaj psihologic, politic și social în care amalgamează urme sau amprente ale imaginarului din Kafka (alienarea și absurdul existenței), Sábato (asociația surdo-mușilor e o alegorie transparentă a societății totalitare, ca și organizația orbilor din romanul scriitorului argentinian), Bacovia (parodia scrisorii pierdute și a faclilor de Paști). Disperarea ascunsă a bufonului ne semnaleză discret marea farsă a dictaturii comuniste.

Romanul *Plicul negru* e cartea care l-a determinat pe Norman Manea să se elibereze de regimul comunist din România. Efortul artistic de sublimare a temei dictaturii echivalează cu un ritual de exorcizare. Internaționalizarea disidenței sale i-a atras admirația și solidaritatea unor mari scriitori germani, evrei, americani, italieni etc. Despărțirea lui Norman Manea de regimul comunist din România nu a însemnat și despărțirea scriitorului de cultura română. ■

actualitatea

Noapți de iunie

Abia acum îmi dau seama că vorbele pe care aveam să le aud peste un minut, două, le reținusem tocmai datorită acestui fundal de tăcere, când tancul din față nu mai încerca să folosească poziția înaintată. Stă pe loc. Duduie din motoare. Scutierii prind curaj. La fel soldații, din spatele tancurilor, purtătorii galeților cu apă, pentru orice eventualitate.

Totuși, mi se pare ceva comic. Dar cuvintele rostite de tânărul acela îndraznet, fraza lui deloc pătimașă, deloc vulgară, strict literară.

Vreun student, desigur.

El se rupe deodată din mulțimea îngrădită la rascruce, trece de ea pe Calea Victoriei, singur, pas cu pas.

Avansează între hotel și Delta Dunării pe calea pustie. E ca și scara nimanui.

Beligeranții se privesc între ei. Flăcările abia mai pâlpâie.

Baiatul înaintea încet, printre ele, cu mâinile dezlipite de corp, ca-n westerne, ca să le arate, probabil, celor din față spre care se îndreaptă, că nu are nici o armă.

Era un baiat destul de scund. Care mergea decis, deși cu o anumită prudență. Mai ales din cauza cioburilor de sticlă pe care calca și care îl făceau să se dezzechilibreze... așa că, mergând, mersul sau scoatea scrâșnete stridente.

S-a apropiat de blindatul din față. Nu-i mai văd figura, fiind atât de aproape de tanc.

Îi vad doar creștetul capului descoperit, tuns scurt.

Așa că mergând scoate aceleași scrâșnete stridente.

Aflându-se el în poziția aceea, chiar sub fereastra etajului șapte de unde privesc, îl aud de sus, zicând după o pauză mică în care apărătorii, plus soldații cu galețile dindărât, se clătinaseră uimiți: ce o mai fi și cu asta? Și de ce o fi venit singur spre noi, o fi innebunit?!...

Baiatul tace câteva secunde bune. Pe urmă rostește calm, fără să se rastească,... o spune răsplat, deși cu o urmă de dispreț în glas:

- Patria... nu sunteți voi, băi!... Patria suntem noi! Și, întorcându-se, i-a aratat pe ceilalți, din urmă.

Un ofițer, după uniformă, că se vedea bine, toate becurile ardeau, zice corect articulând autoritar:

- Du-te, mai băiete, acasă!...

Ca și când ar fi prins curaj de la superiorul său, un soldat de alături sau vreunul din purtătorii galeților cu apă caraghioși, spune repede, dintr-o suflare și pe tonul cel mai popular pe care îl auzim zi de zi cu toții pe stradă:

- Dutebăinmătaacasanauzi?!...

Pe baiatul acela, făcând atâta caz de patria lui, și cu atâta mândrie și sfidând în același timp pericolul, nu-l voi uita niciodată.

Acum, când mă gândesc la el, parcă ar fi un personaj inventat, o ficțiune dintr-o carte.

E ce s-a petrecut în mod real în noaptea de trei' șpe, pai' șpe iunie, 1990, sub fereastra apartamentului meu de pe Victoriei, la etaj, peste drum de Hotel Bulevard. ■

Teresa Ferro

- in memoriam -

F greu de vorbit la trecut despre o persoana dinamică, plină de energie și de proiecte. Teresa Ferro, profesoara de limba și literatura română la Universitatea din Udine, specialist recunoscut în lingvistică și filologia romanică și în mod special în cea românească, nu mai este în viață. E un gol dureros, greu de acceptat: cei care o cunosc și-o amintesc, probabil, vorbind despre o nouă carte, planuind să-și mai petreacă niște săptămâni în bibliotecile din România, organizând un colocviu, un șir de conferințe – și în orice caz plângându-se că ziua e prea scurtă și că nu mai reușește să răspundă la timp la scrisori.

Teresa Ferro, născută în Sicilia, în 1956, a studiat la Universitatea din Catania. A predat limba și literatura română și la Catania, dar a devenit cercetătoare – începând din 1994 – și apoi profesoară în celalalt capăt al peninsulei, în Nordul Italiei: la Universitatea din Udine, aproape de Veneția și de Padova, într-o zonă în care legăturile cu Centrul și Estul Europei erau mai strânse și unde ea a stimulat permanent dialogul româno-italian, circulația de oameni și de idei. A organizat și a participat la foarte multe manifestări științifice și culturale, conferințe și colocvii (în urma unui astfel de colocviu a editat volumul *Romania e România: lingua e cultura romana di fronte all'Occidente*, Udine, 2003). În România venea destul de des, pentru documentare dar și pentru a ține cicluri de conferințe, cursuri doctorale sau pentru a face parte, ca membru de onoare, din comitetele unor manifestări științifice. În 2003 i-a fost conferit titlul de *Doctor honoris causa* al Universității de Vest din Timișoara. Era respectată și iubită atât în comunitatea academică și științifică românească, cât și în cea italiană; la Udine, făcea parte din Centrul Internațional de Studii asupra Plurilingvistului.

Cu o formație filologică solidă și cu un interes viu pentru istoria limbii și a culturii române, Teresa Ferro s-o ocupat cu pasiune de specificul romanității românești și s-a dedicat unor arii de studiu filologic și istoric în care tot mai puțini româniști se încumeta: ea a urmărit, de exemplu, evoluțiile romanice și raportul între cult și popular în texte latinești lîrzii și mai ales a investigat minuțios documentele de arhivă asupra activității misionarilor catolici în Țările române. În

ultimii ani a publicat în România două volume care reunesc contribuțiile sale în aceste direcții de cercetare: *Latino, romeno e romanzo. Studi lingustici* (Cluj, 2003) și *I missionari cattolici in Moldavia. Studi storici e linguistici* (Cluj, 2005). S-a ocupat, în cursul anilor, de comparația între dialectele din sudul Italiei și româna, de probleme de gramatică istorică și de lingvistică balcanică (*Latino e lingue balcaniche nella formazione del romeno*, Catania, 1992). Cu inteligență și rigoare științifică, a readus în discuție chestiuni fundamentale în explicarea evoluției limbii române, cum ar fi raportul dintre elementul latin și cel balcanic; cu finețe detectivistică, a încercat să descopere în notațiile aproximative ale misionarilor străini semnele unei realități lingvistice absente și care ne fascinează: oralitatea secolelor trecute. Transcrierile unor cuvinte și enunțuri românești de către misionari constituie într-adevăr o sursă prețioasă de informații despre pronunțarea limbii române într-o epocă din care ne-au rămas doar texte scrise; Teresa Ferro a știut să o identifice și a avut răbdarea filologică de a încerca, cu rigoare și precauții metodologice, o reconstituire spectaculoasă.

Teresa Ferro era un om de o mare seriozitate, de o profunză onestitate și loialitate, cu un înalt simț al datoriei –, dar și cu multă căldură umană, care pune suflet în tot ce făcea, și se necăjea peste măsură când îi apăreau în cale birocrația sau alte nelipsite dificultăți. Se mîndrea cu numărul mare de studenți pe care îi atragea la cursurile sale de română, cu modul în care organiza la Udine noile cicluri de învățămînt. Am asistat o dată la unul din cursurile sale introductive, în care transforma istoria veche a limbii și culturii române în ceva foarte apropiat și pasionant pentru tinerii italieni. În profilul său uman intrau discreția, eleganța și mai ales acel semn inconfundabil al unor sigure repere interioare.

Teresa Ferro a dispărut mult prea repede, dar a lăsat în urma cercetări pe care doar ea putea să le facă și care vor fi în continuare citite și folosite de foarte mulți; a lăsat în urma studenți pe care i-a format și care îi vor purta mai departe amintirea; a rămas, mai ales, pentru toți cei care au cunoscut-o, un model de rectitudine, curaj și hotărîre de a-și face datoria pînă la capăt.

Rodica ZAFIU

Despre dificultatea scrierii unei sinteze veritabile consacrate poeziei românești din secolul XX, aproape că nu mai este nevoie să vorbim.

lecturi

Post ludum

Dupa mai bine de două decenii de la apariția primei ediții (*Cartea Românească*, 1985), consistentul studiu al lui Ion Pop consacrat "jocului poeziei", reeditat anul trecut (cu câteva adaugiri), reține atenția, pe de o parte, prin actualitatea temei abordate, pe de alta, prin rigoarea și temeinicia demonstrației.

Despre dificultatea scrierii unei sinteze veritabile consacrate poeziei românești din secolul XX, aproape că nu mai este nevoie să vorbim. E de ajuns să observăm puținătatea studiilor de acest fel, pentru a ne da seama ca, în genere, criticilor de la noi le lipsește apetența pentru contextualizări universale și pentru subtilități de ordin teoretic.

Cartea lui Ion Pop poate fi socotită, din acest punct de vedere, una dintre excepțiile fericite, cu atât mai mult cu cât erudiția se asociază, în cazul său, cu o indiscutabilă inteligență critică, fapt dovedit cu prisosință de finetea analizelor.

Trei sunt aspectele pe care le urmărește cu consecvență criticul pe parcursul demonstrației sale: delimitarea unei arii a liricii dominată tematic de joc, investigarea atitudinii eului liric față de lume și față de limbaj (teatralitatea, asumarea ironică a convențiilor etc.) și raportarea permanentă a acestora la repere ale teoriei ludice a artei. Încă din primul capitol (*Jocul ca lume*) Ion Pop trece în revistă câteva dintre punctele de vedere cele mai avizate în domeniu (Huizinga, Caillois, Fink, Gadamer etc.), insistând asupra împrejurării că, sub aparența neseriozității și grațiozității, ludicului ascunde semnificații existențiale mai profunde, în măsura în care oferă o replică simbolică la "jocul lumii". Ca argument este invocată, printre altele, poziția lui Gadamer care, în *Adevăr și metodă*, așeza conceptul de joc la temelia artei, socotindu-l resortul fundamental prin care opera autentică izbutește să depășească *mimesis*-ul ca simpla repetiție, pentru a deveni recunoaștere esențială a lumii. Un alt punct de vedere invocat frecvent, atât în capitolul introductiv cât și pe parcursul lucrării, este cel al lui Jean Starobinski, din *Portrait de l'artiste en saltimbanque*. De la acesta Ion Pop împrumută sugestia că recursul la "mască" și, în genere, resurrecția reprezentărilor teatrale ale creatorului (ca saltimbanc, clown, bufon etc.) nu pot fi despărțite de conștiința convenției literare, devenind în ultimă instanță modalități deturnate și parodice de a pune problema artei în epoca spulberării tuturor iluziilor. Nu trebuie să se înțeleagă totuși ca dezbateră teoretică ocupă în carte locul central, dimpotrivă, uimitoare este, la autorul *Jocului poeziei*, dezinvoltura cu care, în cazul fiecărui poet discutat, reușește să găsească punctele de acroș și modalitățile de a face operative conceptele cele mai abstracte.

Înainte de a zăbovi asupra câtorva capitole care ne-au atras cu precădere atenția, poate nu ar fi lipsit de interes să trecem în revistă "lista" poezilor selectați. Autorul păstrează, în linii generale, structura primei ediții, aceea din 1985, adaugând însă patru capitole noi (cele despre G. Călinescu, Romulus Vulpescu și Gheorghe Tomozei și capitolul conclusiv) și îmbogățindu-l pe cel consacrat reprezentanților generației '80. Cea mai mare parte a poezilor discutați din perspectiva resorturilor ludice ale creației lor sunt autori, ca sa spunem așa autori "canonici", din literatura română a secolului XX (George Bacovia, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Nichita Stănescu, Mircea Ivănescu, Marin Sorescu, Leonid Dimov, Emil Brumaru etc.); nu lipsesc nici Adrian Maniu, Ion Minulescu, reprezentații avangardismului românesc (tratați într-un capitol sintetic, la fel ca urmașii lor din grupul de la *Albatros*), Emil Botta, Radu Stanca, Nina Cassian, Ion Gheorghe sau Șerban Foarță. Lipsește însă, surprinzător, Mihai Ursachi, poet a cărui operă s-ar putea analiza foarte

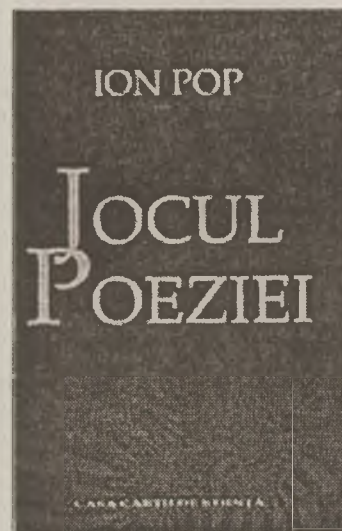
bine prin prisma grilei propuse, mai bine poate decât poezia lui Ion Gheorghe, de pildă. Oricum ar fi, este dificil aproape imposibil, să stabilești cu exactitate unde ar trebui să se oprească lista scriitorilor seduși de joc, din moment ce, în accepțiunea mai largă, de *mimicry* (după terminologia lui Roger Caillois), jocul ajunge să se confunde cu însuși principiul generativ al literaturii ca atare: "*Jocul lumii* a îndemnat mereu la îngânări semnificative – scrie Ion Pop în ultimul capitol, intitulat semnificativ *post ludum*. De la Aristotel încoace știm că e aici însăși problema fundamentală a raportului dintre literatură și realitate. Numai ca această imitație deplasează, de fapt, *realul* în *fictiv*, înseamnă construcția unei simili-lumi, a unui univers al lui *ca și cum*." (p.431) Orice text literar construiește, în ultima instanță, o simili-lume, dar mutația cu adevărat semnificativă mi se pare că ar consta într-o inversare a accentelor: dacă multă vreme pe primul loc s-a situat toposul "jocul ca lume", în ultima vreme "lumea ca joc" pare să fi căpătat o anvergură considerabilă. Distincția dintre aceste dimensiuni este bine exploatată și nuanțată în capitolul consacrat lui Nichita Stănescu (unde sunt identificate trei mari deschideri ludice – *jocul în lume*, *jocul lumii* și *jocul ca lume*), însă ar fi meritat poate extinsă la nivelul întregului volum, întrucât s-ar fi putut astfel stabili cu mai multă precizie, pe lângă genul proxim, și diferența specifică în cazul fiecăruia dintre scriitorii discutați. Căci de la "jocul secund" al lui Ion Barbu, să spunem, la cărtescienele jocuri ale "textistenței" este totuși o distanță destul de mare, marcată inclusiv prin elemente ce (în de două vârste sau două paradigme distincte ale literaturii).

În ceea ce privește "jocul lui Bacovia" m-a pus în rezerva afirmația lui Ion Pop referitoare la "valorificarea cu buna știință a unui deposit întreg de convenții literare". E drept că recuzita bacoviană este imediat recognoscibilă, că întâlnim la tot pasul clișee simboliste sau decadente, că la lectură impresia de artificialitate este covârșitoare, dar cu toate acestea nu cred că se poate vorbi la Bacovia despre o deplină conștientizare a convenției. La fel ca și incoerența și prozaismul din ultima perioadă, nici teatralitatea și artificialitatea excesivă din prima nu sunt rodul unei intenții. Avem de-a face mai curând cu un poet la care intuiția depășește calculul lucid. E mai firesc, în asemenea condiții, să punem acest "joc cu măști" în legătură cu constanta obsesie a golului și a absenței, cu dezumanizarea actului creator și cu transcendența goală, despre care vorbea Hugo Friedrich. Dintr-o asemenea perspectivă, pulverizarea eului bacovian ni se înfațșează în mod evident ca o consecință și nu ca o premisă fixată deliberat.

Sunt însă într-un tot de acord că Ion Minulescu trăiește mai puțin în realitatea simbolistă a epocii și mai mult în convenția ei, că Adrian Maniu încearcă o adevărată voluptate când vine vorba de a-și deconspira, parodic, propriile înscenări sau că, la reprezentații avangardei, deschiderea ludică capătă o importanță crucială. Cu precizarea că, în cazul acestora din urmă, fiind vorba cu precădere de exploatarea funcției negatoare a ludicului, se ajunge, în cele din urmă, la instaurarea unui regim al absurdului, înrudit cu ceea ce Alan Wilde a numit ironie de tip disjunctiv: reacție la o lume percepută ca fiind alcatuită din fragmente, în care te poți și juca, dar tot mai aproape de marginile unui abis existențial care se cascadează amenințător, pe măsură ce subiectul oscilează între tentația de a fi fidel incoerenței și aceea de a transcende.

Mi-au reținut, de asemenea, atenția capitolele consacrate celor doi mari poeți interbelici: Tudor Arghezi și Ion Barbu. În ceea ce îl privește pe cel dintâi, mi se pare cum nu se poate mai adecvată observația ca autorul *Cuvintelor potrivite* se situează în punctul

Ion Pop, Jocul poeziei (ediția a doua, revăzută și adăugită), Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2006, 444 p.

de întâlnire dintre viziunea demiurgic-romantica asupra unei lumi totale, deplin articulate și vii și – pe de altă parte – poetica modernista atentă la construcția poemului din materia verbală. Pe buna dreptate se poate vorbi, la Arghezi, de concilierea dintre *mimesis* și *poiesis* sau, în alți termeni, de "asocierea organică dintre ipostazele de *mestșugar* și *jucator*, tutelate de cea *demiurgică*, ce asigură minunata libertate, plăcere și bucurie a artizanatului ludic." (p.433)

Capitolul consacrat lui Ion Barbu poate fi socotit, fără exagerare, una dintre cele mai importante contribuții din ultimul timp la exegeza barbiană. Reținem, pe lângă interpretarea extrem de nuanțată a artelor poetice de tipul *Jocului secund* (cu accent pe dimensiunea culturală, cvasiliturgică a gestului poetic, înrudit ca statut cu un straniu ceremonial al inițierii în taine), evidențierea resorturilor ludice propriu-zise în cazul ciclului *Isarlik*. Interesante sunt mai cu seamă concluziile pe care criticul le extrage din reliefașul valorilor a *contrario*. Coabitarea grotescului cu sublimul, a existenței sordide cu "extaza" spirituală îl determină să vorbească, pe buna dreptate, de "înscenări" în care "caricaturalul devine vehiculul paradoxal al Geometriei" (așa cum se întâmplă în *Nastratin Hoge la Isarlik* sau *Domnișoara Hus*).

Ar mai fi multe lucruri de spus, căci aproape în fiecare capitol întâlnim observații care ar necesita o discuție aparte. Mi se pare, de pildă, foarte bine venită invocarea conceptului de "corupere a jocului" (împrumutat de la Caillois) în legătură cu poezia călinesciană din anii '60, tributară, în buna măsură manipulării ideologice, așa cum nimerită mi se pare demonstrația privitoare la "eliminarea poetului de către discurs" în cazul lui Nichita Stănescu sau cea prin care se urmărește reliefașul dimensiunii teatrale a *Lilieciilor* sorescieni. Remarcabil este și capitolul consacrat lui Mircea Ivănescu, unde se insistă asupra caracterului ipotetic al construcțiilor și mai cu seamă asupra acelor momente privilegiate guvernate de logica interferenței, a amestecului și a încălcării de granițe: "Ceea ce transpare chiar de la un prim contact cu o astfel de lume este fundamentală tristețe a literaturii, solidară cu un mai general sentiment al lumii. Miezul poeziei lui Mircea Ivănescu se afla tocmai aici: poezia lui se propune ca joc sui-generis, instaurând o figură posibilă a realului."

Trebuie să recunoaștem că sunt foarte puțini criticii capabili să se miște cu atâta dezinvoltură prin labirintul unor demonstrații teoretice de anvergură, fara a sacrifica obiectul investigat. Ion Pop face însă dovada unei reale capacități de receptare a poeziei, perspectiva teoretică fiind dublată permanent în studiul sau de cea a criticului literar. Într-un cuvânt, o carte captivantă și stimulativă, atât prin interpretările pe care le propune, cât și prin provocările pe care le lansează.

Catrinel POPA

Pe la mijlocul lui aprilie 1947, înarmat cu o sumă de documente, cu referințe de la profesorii săi Blaga și Henri Jacquier, înflăcărât dar și îndoit, I. Negoieșcu își începe prima ședere mai îndelungată în București, principalmente pentru a se ocupa la fața locului de obținerea unei burse de studii a guvernului francez. În cursul anului anterior și la începutul celui curent, mai făcuse trei incursiuni în Capitală, una când se afla acolo și Radu Stanca, de asemenea interesat de obținerea unei burse. Suferind, acesta se vede însă nevoit să-și amâne planul. Sunt lucruri cunoscute, de la publicarea, cu epurări, a corespondenței între cei doi mari prieteni precum și a altor scrisori din această perioadă². Dacă se știe că cele două luni petrecute de Negoieșcu în București prilejuiește un schimb epistolar și cu alți cerchiști, conținutul unora din aceste scrisori, al celor ale lui I. Negoieșcu către părinți³ și al depeșelor lui Dinu Nicodin e inedit. La împlinirea a 60 de ani de la acest moment determinant pentru Cercul Literar de la Sibiu, le prezint cititorilor români, cu precizarea că fac parte dintr-o arhivă lăsată de Negoieșcu tatălui meu înainte de plecarea în surghiun (1980).

După încetarea apariției, în 1945, a *Revistei Cercului Literar*, stabilirea împreună a lui Negoieșcu și a lui Stanca la Sibiu sau la Cluj, în Ardeal sau în Capitala devine o temă atât de preocupantă încât rare sunt epistolele celor doi care să nu conțină pragmatice sau romantic-vizionare, când nu patetice, întoarceri pe toate fețele ale problemei. Toate locurile sunt când apreciate drept cât de cât „convenabile“ de unul, când pomegrite de altul și invers. Pe măsură ce situația devine tot mai „tragi-comică“, după cum spun cerchiștii, ia formă ideea continuării studiilor în străinătate: „[...] la ora actuală, scopul meu cel mai fierbinte este acela de a găsi mijlocul prin care să-mi completez studiile. Și cred că nici pe tine nu ar trebui să te preocupe altceva. Sa punem, prin urmare, în mișcare toate forțele de care dispunem, ca să ne simțim odată în mijlocul acelei Europe pe care râvnim să o realizăm atât de mult și aici, în acest colț de țară. Europenizarea – iată idealul [...]“⁴. Pe 20 iunie 1947, Negoieșcu se întoarce în sânul familiei, înainte ca membrii comisiei de la Institutul francez să fi statuat în privința burselor, dar telegramele primite de la Dinu Nicodin, îi mențin vie speranța: „Trebuie să stau acum acolo, între Africa și Germania... Don Quijotele meu mă așteaptă!“⁵. Cu toate eforturile depuse, nu e însă mai norocos decât prietenul sibian, spre deosebire de un alt personaj mereu amintit în acest grupaj epistolar, Monica Lovinescu.⁶

Cerchiștii pot însă râsufla ușurați. În prima epistolă către părinți care ne-a rămas, postura lui I. Negoieșcu (Nelu, în familie) e cea a unui fiu întreprinzător, încrezător în steaua lui și în eficacitatea darului de a-și face relații, de a deschide porți și... de a ferma. Descoperirea faptului că există numai 6 burse și enorm de mulți candidați nicidecum nu pare a-l afecta pe junele de 25 de ani. În scrisoarea din 5 iunie, în schimb, tensionată stilistic, o rețetă alterare a psihicului se face simțită. Viziunea relațiilor de candidați, care „roiesc“, „siguri de reușită“, cu relații „grozave: miniștri, familii mari etc.“ îi dă un nedisimulat sentiment de frică. Succesul afacerii începe să-i sune a „minune“, a eroism. Caracteristica ambivalența a personalității lui Negoieșcu.

Scrisorile lui Doinaș conturează specificul corespondențului din această perioadă, savantă plamadă de umor urmuziano-budaidelenesc, de ironie regmaniană în dozaj moderat și de modernism de ținută când clasică în comunicarea rațională și rafinată a aprofundărilor introspective, când mai aproape de mode avangardiste (da, de pildă, unei epistole o formă circulară). Recurgerea la toate aceste ingrediente – care atestă, într-un fel, vestitul spirit ludic cerchist – e, necesară pentru a-l ține oarecum în frâu și la distanță pe debordantul „Nego“, cu tot rolul lui în Cerc: „inima, animatorul, «teroarea» și managerul“⁶.

În fond, scrisorile lui Doinaș – dar și cele semnate de Wolf von Aichelburg, Cornel Regman și Deliu Petroiu, cât și cele ale lui I. Negoieșcu către părinți – sunt de însemnătate pentru istoria literară română și nu numai prin aspectul lor documentar privitor la starea vremurilor, de relativă libertate, la contextul în care au fost laureați, cu lucrări manuscrise! Și aproape concomitent, Negoieșcu la Editura *Fundațiilor Regale* și Radu Stanca și Doinaș cu întâiul premiu al continuatorilor *Sburătorului*, precum și la relațiile între cerchiști. Ele interesează și prin afișarea unor sentimente contradictorii și a unor scrupule legate de o „ieșire în lume“ pe care acești tineri scriitori erau îndreptățiți să și-o dorească strălucită. Or, decalajul dintre natura acestor preocupări și, subiacent, conștiința valorii lor și oarecum naiva, provincială încredere în sortii de izbândă a idealului lor comun, „euphorionist“, pe de-o parte, și lungă și crunta reducere la tăcere a cerchiștilor – ca a multor altor figuri promițătoare ale generației lor – ce va urma (deceniile persecuțiilor, ostracizărilor, temnițelor, exilului interior, pe scurt, ale infernului), pe de alta, conferă o dimensiune tragică prezentelor pagini. Unde mai pui că și acum, la început de drum în posteritate și în conștiința neamului, în fața cerchiștilor se mai cascadează redutabilele hopuri!

Ștefăniță REGMAN - Paris

(Plic cu antet: *Subsecretariatul de Stat al Presei și Propagandei*; adresa: Mr. / Ion Negoieșcu / București / Str. Niculescu-Bazar 11 / Parcul Iancului)

Sibiu, 15 Martie 1947 A.D.

Draga Ionel,

Acum cinci minute am primit scrisoarea ta, pe care o aștept de mult, și mă grăbesc să-ți răspund, având ocazia să dau cuiva scrisoarea sa și-o aducă. E vina ta, că nu ți-am răspuns la scrisoarea ta, deoarece îmi spuneai că să aștept comunicarea nouă [sic!] tale adrese și eu nu știam cât mai stătea la Cluj. Aș fi avut timp să-ți răspund, dar n'am vrut să risc o scrisoare „în vid“. Scrisoarea ta, foarte frumoasă, (un atribut cam stângaci) am pastrat-o. Atunci ți-aș fi putut răspunde și am avut și dorința s-o fac. Acuma ar fi un ecou prea întârziat și îmi lipsește reculegerea pentru a fi esențial. N-aș vrea să-ți dau un răspuns verbal (în sens de „numai cuvinte“) și de aceea închei acea convorbire, spunând doar atâta, ca-mi pare că răspunsul tau a fost un răspuns perfect și lamuritor, înlăturând posibilitățile de „învinuire“. A propoz de „belle entente“: impresiile tale despre B.[ucurești] tu ști[i] bine că le semnez cu numele întreg și fără zăbăva. Pentru mine anii petrecuți la B. au fost un exil, o condamnare.

O mică eroare: horoscopul tău, ca interpretare, a făcut-o [sic!] Werner* pe de-a-ntreg – îmi face plăcere să aud ca și horoscopul lui M.[onica] L.[ovinescu] e reușit. Sa te duci în curând la Rainer B. Institutul Francez, Bulevardul Dacia 17. I-am scris de mult, imediat atunci când ți-am primit scrisoarea și i-am anunțat vizita ta. Refera[-]te la mine cât vei. Sunt prieten bun cu el.

Altceva: E posibil ca o să petrec o parte din vara [sic!], à partir 20 Iulie aproximativ, în munți undeva pornind dela Poieni, via Cluj și în acest caz voi trece de două ori prin Cluj, stând la varul meu, Costica Berariu probabil. Îmi face multă plăcere să te știu la Cluj atunci. Dar cine știe, până atunci... La B. e aproape sigur că nu voi veni. Doar dacă s-ar ivi o ocazie excepțională, mașina particulară care să mă aducă și înapoi. Sunt într-o destul de mare calamitate financiară. Mănânc pâine cvasi măsurată cu centimetru și nu știu cum voi trăi, dacă continua. Elevii mei nu pot plăti onorariile care ar fi potrivite cu viața de acum și sunt nevoiți să renunțe, dacă măresc prea mult prețul orelor. Faina a devenit pentru mine „un sommet inapprochable couvert de neige éternelle“.

De altfel mă simt bine. De când m-am retras la Sibiu, continua o epocă de echilibru și statomnicie evolutiva la mine care mă face să suport multe situații tragi-comice cu multa resemnare senină.

O să mă bucur f. mult să treci pe la Sibiu la întoarcerea ta. Prea probabil voi fi aici. Sunt curios de ceea ce ai scris despre Blaga* și sper că vei fi tipărit cât mai curând. Esseurile tale merită să fie publicate cât mai curând. Lucrezi altceva acum?

Eu am scris, nu de mult, o comedie pe care a citit-o și Radu¹⁰ și i-a plăcut cum de altfel tuturor care au citit-o. Mediul: à la cour de la duchesse de Parme, timp: 16-me siècle. Sunt ca un Robinson care așteaptă corabie să-l ducă de pe insula deșertă înapoi în lume. Sa nadăjuim!

Werner și cu mine te salutăm cu mult drag[.]

Wolf

Cluj, 13 Mai 1947

Adresa mea: Cluj, str. Tutunului 53

Draga Nego,

Lui Doinaș nu i-am putut comunica cele scrise pentru excelentul motiv că n-a venit încă la Cluj. Pe acasă la ei se pare că tatăl său¹¹ a avut de suferit de pe urma ultimelor „masuri“: a fost depozitat undeva. În câteva zile se nadăjuiește totuși că junele Doinaș va fi la Cluj.

Actualmente sunt aici toți ai noștri cu mici excepții; Deliu Petroiu își face sem. ped. și totodată ține sa țină cuvântul introductiv la „iepuorii“. L-a și ținut dealtminteri; Sârbu, la stăpân¹²; Todoran: amare muștrări de conștiință pentru gestul făcut; discurs de 10 Mai în cadrul școlii; Iencica¹³ suspinând, suplinește la școala pe tatăl său, care e depozitat; Cotruș, etc., vii.

Noutați pregnante, yok!

După cum văd tu duci o viață mondono-boemă foarte vioaie. Scrisoarea ta cu personajul „Zozo“ ne-a înveselit mult. Cred că Halippii noștri au reieșit suficient de ridicoli: ceea ce am râs. Discutând totuși poziția ta în fața Halippilor, la auzul opiniilor despre Doinaș, eu cu Cotruș am convenit că între „scandalizarea vociferantă“ și „disprețul tăcut“, ai preferat pe cel din urmă. Așa ne închipuim noi doi.

Evident ne bucură demnitățile, titlurile, însemnele, blazoanele mai puțin beneficiile de care te împărtășești la București. Tu realizezi astăzi în Cerc pe insul cel mai eficace și ca atare nu ne putem decât mândri cu cel care își va da votul la premiera Juane¹⁴. Rugămintea mea e doar aceea de a ne face și pe noi spectatori cât se poate mai des ai huzurului tau de mic Rastignac. Scrie-ne, așadar, scrie-ne cât mai mult și cât mai multe. Seara, ieșind în pridvor și privind spre sud-est vedem deodată o aură licărind departe la orizont: un fel de calotă sferică uriașă de o luminozitate densă cu toate ca vaga: e Bucureștiul, Capitala luminii spre care privirile poficioase ni se îndreaptă și în care primul ai evadat. Sa ne trăiești!!!

Cât despre articolul meu cu Pompei, pe care știi că l-am trimis Fundațiilor, văd că „prietenui“ Grosu nu da nici un semn de viață. Rugămintea mea, cea de a doua, e sa te

Cerchiștii coborîrea

Sibiu 197
Rândul de sus de la stânga la dreapta: I. D. S. Petrișor, Ilie Măduța, Nicolae Balotă, dr. Ghe. Radu Iencica, I. Negoieșcu, Ioanichie Olteanu, Ștefăniță Regman. Rândul de jos de la stânga: dna Telea, Bianca Balotă, Eta Boeriu, necun.

interesezi doar atât: l-au primit sau nu? Au de gând să publice, sau nu. Altminteri (în caz de „refuz“) poți să-l anunți pe Șerby să stea liniștit. Nu eu voi fi acela care să-l explorez.

Așadar, dorindu-ți și altfel de succese decât cele mondono-boeme (familia-ți, pare-mi-se, e suficient de întarâtată), rugându-te sa-mi raspunzi la cele cerute, draga Nego, nu mi ramâne decât să-ți exploatez mâinile într-o străngere amicală, Cornel Regman

Tot ce poate fi în interesul nostru al tuturor, rugăm comunicați. C. Regman

București, 14 Mai 1947

Draga Mamă și Tată,

întâi vă mulțumesc de cele trimise. Apoi: vă rog să fiți încă o dată încredințați ca nu de plăcere stau aici atât de mult dar e o necesitate absolută sa nu părăsesc terenul. Am lucrat până acum foarte mult pentru reușita plecării la Paris și am ajuns la rezultate extraordinare de promițătoare: nu merită deci să risc printr-o plecare pripită la Cluj. Căci trebuie sa fiu atent până în ziua cea hotărâtoare, care va avea loc la începutul lui Iunie.

Pe lângă intervenția mai veche a lui Jacquier, am lucrat pe alte două căi: una prin Rosetti (rectorul Universității București și directorul Fundațiilor Regale), care – de când mi-a citit și volumul ce l-am scris în acești doi ani și care l-am adus cu mine la București – îmi este foarte favorabil și s-a exprimat într-un cerc că neapărat va aranja să plec în Franța. A doua cale întreprinsă e prin Dinu Nicodin și un consilier al marelui societăți petrolifere „Titan-Calan-Nădrag“ ce m-au pus în legătură cu reprezentantul finanței franceze în România: Henri Prost. D. Prost, care se ocupă acum personal de chestiune, a scris o scrisoare directorului Institutului Francez din București, i-a vorbit și mi-a dat și în mână un bilet de recomandare, datorita căruia am fost primit în audiența de directorul Institutului. Acesta m-a primit foarte binevoitor și mi-a spus că deși sunt numai 6 burse și 500 de solicitanți eu pot spera că voi fi printre cei 6. Mai departe, d. Prost, ținut mereu în șah de Dinu Nicodin, nu va înceta să mă sprijine. Rosetti mi-a spus că în zilele dela începutul lui Iunie sa-l avertizez pentru intervenție. Dinu Nicodin spune ca mă asigură că voi pleca.

Pe de alta parte, volumul meu a fost primit extrem de favorabil la Fundațiile Regale, unde va fi tipărit. Volumul va fi premiat cu premiul scriitorilor tineri (Rosetti i-a spus criticului Perpessicius, care s-a ocupat personal de premiera mea, că volumul meu e atât de bun, încât anul acesta se va da un singur premiu (în loc de mai multe, pt.: poezie, roman,

[Pe plic: Domnului / I. Negoieșcu / București;
pe vº: Ștefan Aug. Doinaș / 11. Bocskai, 11 / Cluj]

Dragă Nego,

Voi fi recunoscător domnișoarei Monica Lovinescu¹⁶ și lui Regman, care mi-au comunicat o serie de afirmații ale tale despre mine, datorită cărora această scrisoare ia ființă. Nu trebuia să presupui că din rautate mi-am interzis să comunic cu tine; ci, au survenit unele necazuri familiare, care, alaturate declarației tale formale de ne-prietenie, - m-au reținut de la orice act care să mă angajeze față de tine. Scrisorile tale n'au isbutit întru nimic să schimbe această stare de lucruri, întrucât vizau legăturile noastre de grup, de camaraderie literară (singura pe care mi-o mai acorzi), și nicidecum nu mă invitau la reluarea vechilor noastre atitudini. Așa încât, fără a mai aștepta din partea ta un gest, care probabil nu va mai veni niciodată, îți scriu ca să mă achit de obligațiile față de generosul tau spirit de echipă, și totodată să te și rog ceva, rugăminte al cărei conținut e atât de important pentru mine încât raceala ta nu isbuteste a mă împiedica întru totul de la angajamente. Tatăl meu a fost dus în lagăr la Craiova (Penitenciarul Central). În cazul fericit că șederea în București ți-a permis relații cu personajii importante în această tragi-comedie politică a vremii, te rog să intervii, ca, în caz de triere, să nu fie omis. Nu îndrăznesc să sper prea mult, însă te rog pentru a nu avea să-mi reproșez ulterior că n-am făcut tot ceea ce puteam face.

Și acum, să trec la ceva mai aproape de preocupările noastre eterne. Regman mi-a comunicat litera ta; îți comunic la rândul meu ca nu sunt din cale-afară copleșit nici de aprecierile lui Camilar sau Movila, nici de condamnarea irefutabilă a lui Aderca și Streinu. Monica, la fel ca tine, mi-a arătat că actualmente la Buc. este o anumită modă literară, datorită careia eu sunt un depășit, un retrograd. S-ar putea într-adevăr ca criticii de azi de la „Sburătorul” să fie înclinați exclusiv pentru savurarea estetică a burlescului din poezie; dar e posibil, în ceea ce mă privește, ca după o lectură completa opinia lor să se schimbe. Ca Oda Patriei și cealaltă odă, n'a plăcut lui Aderca este explicabil într-un fel, prin relații extraliterare. Tonegaru (care desigur va rămâne permanent, în părerea unora, marea amarăciune a vieții mele) nu mă impresionează deloc, și opinia mea mai veche stă încă în picioare; când îi voi cunoaște noile poezii (altele decât cele din „Caietul” dela Fundații) e posibil să mi-l reabilitez, dar deocamdata orice efort în direcția asta este o bunavoință excesivă și ineficientă.

Cu Monica am fost la un bal, la Jacquier, iar mâine, îl vom căuta pe Blaga¹⁷: bine înțeles, aproape toți din Cerc, întrucât, presupun ca pentru fiecare la fel ca pentru mine, Monica e o încântare, dar ea se întrece pe sine însăși, atunci când, în fața unor formulări, întâmplătoare sau nu, asupra caracterului tău, făcute de unul sau altul, - ea (credincioasă tonalității senine a celei dintâi „planete” a regretatului Maestru¹⁸) vine cu indignare să ne prezinte un Nego candid, liliac, optimist într-un București perfid și monden. Ne-a vorbit despre succesele tale, pentru care te felicit sincer (și despre care, nedesmițându-te, nici tu n-ai tăcut); mă bucur de asemenea pentru premierea lui Stanca. Dacă există o amarăciune, e aceea că dorești prea curând să pleci la Paris, și eu, sentimental ca întotdeauna, aș dori ca, în cazul că pleci, („partir, c'est mourir un peu”) să pierd un prieten, și nicidecum un prieten pierdut. Ne vom mai întâlni însă.

Aveam de gând să-ți trimit poezii pentru R.[evista] F.[undațiilor] R.[egale] și „Caietul” Fundațiilor, dar cum ambele apar foarte neregulat, nu cred că merita; de altfel, Monica stă atât de puțin timp aici, încât n-am timpul să copiez poeziile. Fără a afla de intenția ta, am venit la Cluj, cu volumul definitivat (32 poezii) pe care ți-l și trimit. Mi-ar conveni o editare, prin Ioana¹⁹, dar aș vrea să aflu condițiile și data. Știi că decât să scot o broșurică infectă, mai bine stau pe loc.

Inte de n Infern

olae Pârvu, Dominic Stanca, Victor Iancu, Nicolae Ieriu, Regman, Ștefan Aug. Doinaș, Zarina Regman, Eliza Sârbu, nel Liciu, necunoscută.

ca, nuvelă, teatru), mie). Sâmbătă se anunță premierea; a doua sume: aceea a premiului și aceea a dreptului prin contract¹⁵. Totul va fi îndeajuns de substanțial, gândesc să-mi fac un rând de haine. Dar prima tură din acești bani va fi o pereche de ochelari de pentru mama (am găsit, e drept ca destul de scumpe, poși decât cei pierduți și merită să-i poarte mama). Și, deci, că nu stau degeaba. Dar toate acestea se încet și răbdare și prin prezență efectivă.

Nicodin m'a prezentat membrilor din consiliul de administrație al Soc. „Titan, Calan, Nadlag [sic!]” - al dintel e Aușnit, și le-a spus: România va primi mult de la dl. Negoieșcu, se cade deci ca și țara noastră azi, când cariera lui e la început. Ca atare, primesc societate trei milioane lunar. Nu e mult dar e ceva. Ca prin 20 Iunie să fiu acasă, cu toate perfect aranjate, nu-mă de marele drum.[.]

Cu drag, vă săruta Nelu
Dacă se poate, trimiteți costumul meu de bae! -

Negoieșcu - Radu Stanca: *Un roman epistolar*, Ed. Albatros, 1996.

de scrisori pot fi găsite în *Dosar I. Negoieșcu; Apostrof*, nr. 96 și în Cornel Regman: *Ultime explorări critice* (op. post.), Atlas, Buc., 2000, pp. 166-172.

buia scrisori de față constituie prologul vastei corespondențe Negoieșcu și prietenii lui - un alt roman epistolar - pe care îl pregătește pentru tipar.

Stanca: Scrisoare către I. Negoieșcu, din Sibiu, 13 septembrie, în *Un roman epistolar*, op. cit.

Monica Lovinescu explică eșecul lui I. Negoieșcu astfel: „[...] toți Institutul [Institutul francez, n.n.] suferă, cum am aflat, de o deficiență anti-literară și estetică și le trebuie înainte de toate profesioniști și medicii, dar conștiințioși și care să se dedice exclusiv studiului. Probabil că în cererea ta nu ai indicat profesorul și pe care ai putut-o aduna până acum. Ei țineau foarte mult la tine cum și la notele de la examenul de licență. Stupid, dar așa e.” (Scrisoare către I. Negoieșcu, din București, 8 august 1947, în Cornel Regman: *Ultime explorări critice*, op. cit. p. 177.)

Ștefan Aug. Doinaș: „[...] multe călătorii trudnice în legătură cu ceva silit; un caracter violent, animat al acestor deplasări de întreprinderi prea [h]azardate dar și cu surprize plăcute, și nuanță misterioasă a unui lucru «căzut din cer»” (Wolf von

Aichelburg: Scrisoare către I. Negoieșcu, din Sibiu, 2 decembrie 1945; inedit).

Din scrisoarea lui I. Negoieșcu către Radu Stanca din Cluj, 3 aprilie 1947, (*Un roman epistolar*, op. cit.) aflăm: „Duc cu mine [la București] și volumul I asupra poeziilor române, ce conține Eminescu partea I-a, Macedonski, Bacovia și Blaga (ultima-mi producție).”

Intitulat *Poezii române*, manuscrisul va primi Premiul Revistei Fundațiilor Regale.

Radu Stanca; dintre cerchiști, numai el și Wolf von Aichelburg au ramas la Sibiu după relocalizarea Universității la Cluj.

Spune Deliu Petroiu: „Gusti-baci - Augustin Popa, tatăl lui [Doinaș] - stătea bine. Era un țaran cuprins, gazdă, cum se zice prin părțile noastre. Muncitor, inteligent și cu nespus umor.” (Alina Ledeanu: *Interviu cu Deliu Petroiu în Secolul 21*, 1-6/2003, nr. consacrat lui Doinaș, p. 186).

I.D. Sirbu era, atunci, asistentul prof. Liviu Rusu la Seminarul de Estetică.

Radu „Bubu” Iencica, ulterior medic la Clinicile Universitare din Cluj. În clasificarea cerchiștilor „data” de Cornel Regman în 1946 (doc. inedit) face parte din categoria „centripeților-neofitilor”, alături de Dominic Stanca și de Ion Maxim.

Radu Stanca e laureat cu Premiul pentru teatru al grupării *Prietenii lui E. Lovinescu* pentru manuscrisul piesei *Dona Juana*. Redactată în noiembrie 1946, lucrarea va fi publicată postum în Radu Stanca: *Teatru*, Ed. pt. Lit., Buc., 1968.

I. Negoieșcu își va retrage manuscrisul - unic - de la muribunda editura a Fund. Reg. în ianuarie 1948 (cf. *Un roman epistolar*, op. cit., p.127). Se pare că a fost confiscat ulterior de organele M.A.I.

În mai 1947, Monica Lovinescu se găsește la Cluj ca delegată a Facultății de Litere din București la Congresul studentesc pe țară. Câteva momente de la acest eveniment sunt descrise în lucrarea ei memorialistică *La apa Vavilonului*, Humanitas, Buc., 1999.

În *La apa Vavilonului*, op. cit., la pp. 42-43, Monica Lovinescu

Monica n-are însă încredere în Postelnicu: femeile se cunosc desigur mai bine! De aceea, mi-a spus ca va încerca să strecoare, la fel de legal precum tu la Fundații, volumul meu între premiile de la „Sburătorul”, dacă, bineînțeles, va putea învinge cerbicia răuvoitoare a lui Streinu et Comp. Nu știu în ce măsură premiul „Minulescu” e avantajos, și în ce masura nu impune o anumită manieră și apreciere. La urma urmei, odată în București, volumul meu manuscris rămâne la discreția ta și a Monicai. Aștept de la tine scrisoare cât mai urgentă. Stanca a sosit în București? Salutari lui Petrașincu²⁰ și mulțumiri, pentru intenție, Ioanei Postelnicu.

Aici, toți bine; afară de Iencica, al cărui tata e la fel cu al meu, dar la Gherla. Todoran e elegant și tace, exceptând societatea lui C [indescifrabil n.n.]. Regman e volubil și e, întrucâtva, un impresar al tău, care-ți plasează vorbele de duh, caută timpul convenabil pentru lectura epistolei tale, îți laudă planurile, etc. Cotruș e curățat; Iencica amarât; Enescu te blestema; Petroiu a plecat din Cluj, ieri, după ce, cu multă febră, a căutat-o, fără a o găsi, pe Monica, ros de acel cumplit vierme care se numește glorie (versiunea Iencica); Sârbu e mereu fidel lui Rusu. Fana²¹ a făcut cunoștința cu Monica la Congres; n-am întâlnit-o încă pentru a-i gusta bărfelile!

Noroc! Al tau
Ștefan Aug. Doinaș
Cluj, 26 Mai 1947, strada Bocskai, 11

București 5 Iunie 947

Dragă Mama și Tata,

Mulțumesc foarte mult de pachetul pe care îl așteptam cu nerăbdare. Am primit și banii - v-am scris o carta postala. Eu sunt bine și nerăbdător să merg acasă.

Cu Parisul, lucrurile fierb grozav. Sunt 500 de tineri care candideaza la vreo 5-6 burse, încât va închipuiți ce mișcare e, ce intervenții grozave. Deși știam ca și eu am intervenție bună, alaltaieri când am fost pe la Institutul francez și am văzut cum roiesc atâția, siguri de reușita (pe baza relațiilor și intervențiilor lor grozave: miniștri, familii mari etc.), începusem să disperez. Am alergat la unul din protectorii mei: consilierul Pavlu, dela „Titan-Calan-Nadrag” (de unde capăt și bani) - pe care îl cunosc prin Dinu Nicodin - și i-am spus că mi-e cam frică... M-a asigurat că reușesc. Mi-a spus că la Institutul francez sunt absolut susținut și directorul personal a anexat la dosarul meu scrisoarea Fundațiilor, de premiere - aceasta ca să poată răspunde obiecțiilor ce eventual le-ar face românii din comisie. Azi merg iar pe la consilier, care a luat masa ieri cu financiarul francez Henri Prost, prin care se aranjează situația mea. Dacă reușesc, ceea ce ma asigură așa dar prietenii ca e precis, să știți că e o mare minune că am avut protectori așa buni. Va închipuiți și voi ce lucru mare!

Încolo, am relații din cele mai bune. Nici nu știți ce lucru însemnat e ca sunt membru în comitetul de premii al asociației Lovinescu²², alături de Camil Petrescu, Perpessiciu, Vladimir Streinu, F. Aderca, Șerban Cioculescu (la „Fundații” am fost premiat de acești „colegi” de aici). Nici un tânăr literat din București nu are situația mea. Parcă nici nu-mi vine să cred că e adevărat. Am făcut să fie premiati cu premiul „Lovinescu” Doinaș și Stanca. A candidat și Odeșteanu²³, care era așadar în mâna mea, însă el scrie foarte slab așa că l-am respins. Bine înțeles, la întrebările lui, eu nu i-am răspuns că tocmai eu l-am respins!

Ieri am fost invitat într-o societate, unde erau secretarul general al ministerului de Externe și tot „nobilime”: Bratieni, Tatărăști, un prinț Brâncoveanu, o prințesa Sturdza... (total vreo 20 persoane, deci am avut bună societate!).

Va sarut cu mult drag pe toți, Nelu

(continuare în pag. 18)

notează: „Am lasat Clujul în aura lui din trecut. Sporită și de faptul că acolo îl văzusem pentru prima oară pe Blaga. Între două sedințe la Congres urcasem pe dealul Feleaacului cu cerchiștii, în frunte cu Doinaș și Cotruș (nu știu de ce Nego nu era cu noi) la Blaga [...]. Idem, la p. 217: „Priveam apusul soarelui de pe dealul Feleaacului ce ne aștepta pe cerchiști și pe mine când am ieșit de la el [e vorba de Blaga]. Îl mai aud pe Radu Stanca declamând patetic versuri de Doinaș, „când marile focuri se sting la Apus, pe praguri cu ape sonore”... nevrând să înțeleagă că, de fapt, un singur apus ne pândea: al nostru.” După toate datele, R.S. se afla atunci la Sibiu.

E vorba de recepția cel puțin nuanțată făcută de cerchiști cronicii Planeta de scriitor tânăr „trasa” de Maestru lui I. Negoieșcu, publicată în ziarul *Timpu*, în vara anului 1943 și reprodușă în E. Lovinescu: *Scrisori*, vol. 3, p. 421 și în I. Negoieșcu: *Despre E. Lovinescu*, ed. îngrijită și note de Dan Damaschin, Ed. Paralela 45, Pitești, 1999, col. Cercul Literar de la Sibiu, pp. 123-125).

Mergând cu comparațiile până la Eminescu și Shelley, portretistul insistă asupra „purității”, „candorii” și „serafismului” de excepție care respiră din I. N., completând: „Figură fina, feminină, androgina; delicatete, timiditate, repede alarmate de un fel de pudoare tradată de carminuri discrete. Și peste toată înfașisarea, o masca de visare, de contemplație”.

Ioana Postelnicu conducea Editura Revistei Fund. Regale.

Dan Petrașincu, prieten al cerchiștilor. Cu numele de Angelo Moretta va face o lungă carieră universitară și literară. la Roma.

Fana Kernbach, prietena a cerchiștilor. E „cântată” în „Imnul Cercului”, pe muzica de Weber: „Mai bine cu Fana decât fara ea”.

I. Negoieșcu a fost ales membru în comisia de premii a *Prietenilor lui Lovinescu* în aprilie 1946 (cf. *Un roman epistolar*, op. cit., p. 27).

Alexis Odeșteanu, student strălucit și prieten al lui I. Negoieșcu; va fi avocat.

istorie literară

(urmăre din pag. 17)

[Pe o alta filă]
București, Joi

Draga Mama,

Sper că Toader²⁴ nu a uitat să-ți predea scrisoarea mea. De asemeni, cred că ești în posesia ochelarilor, care – cel puțin mie – îmi fac toată bucuria, că am putut să ți-i trimit.

Azi am luat masa la Tanti Marioara²⁵ – a fost unul din puținele prânzuri fericite de când am plecat de acasă. Am început să duc lipsă mai ales de pâine (mai am făină pentru o săptămână), încât te rog să nu mă neglijezi – căci altfel risc să pier... De abia aștept să vie ziua de 20 Iunie, să mă văd în drum spre casă. Nu am să vă dau deocamdată alte noutăți, căci nu au trecut decât prea puține zile de când am scris ultima scrisoare.

Vă sărută pe toți cu drag
Nel

[Pe plic: datele post.: Cluj 7 Iun. 47, București 10.VI.947; aceleași indicații din scrisoarea precedentă]

Dragă Nego,

Am avut o emoție stranie, un ciudat presentiment că mi se ascunde ceva prețios, câteva clipe înainte de a primi scrisoarea ta. Mărturisesc, cu cea mai limpede bucurie, că nu m-a dezamăgit deloc. Avusesem într-o vreme gândul de a nu aminti niciodată despre declarația ta formală de ne-prietenie; pentru că, îmi spuneam, probabil cuvintele mele te vor amuza, și vei trece peste toată chestiunea ușor, ca peste un fapt oarecare. De aceea, cu atât mai plăcută a fost surprinderea mea, când am văzut că reconcilierea s-a realizat așa cum o doream, și că, atât de o parte cât și de cealaltă, lucrurile s-au consumat pe planul grav, acolo unde, de fapt, ele și luaseră naștere.

Și acum, să răspund, pe rând, paragrafelor tale:

Nu refuz a crede în veracitatea planetei lui Lovinescu; nu-mi amintesc într-o formă afirmației mele, dar cred că nu am scris deloc o asemenea frază; ci că ea constituia doar o presupunere, în care speram, continuu, că nu va trebui să aflu nici o seriozitate. O asemenea interpretare a profilului tău contrazice intima mea opinie, și deci nu putea veni sub pana mea decât în legătură cu unele afirmații străine, care te portretizau diferit, ba chiar pe dosul medaliei lovinesciene. Personal, știam tersaturile tale angelico-candide, și tocmai de aceea declarația ta de ne-prietenie căpăta pentru mine o importanță deosebită. Îmi pare bine că depărtarea ți-a prilejuit o limpezire, pentru că eu doream așa ceva foarte mult; în caz că această mătură de a ta ar fi întârziat, m-aș fi găsit în situația ciudată de a mă adresa ție volubil, ignorând voluntar declarația ta de acum câteva luni, trecând-o sub tăcere, dar pastrând mereu, launtric, un ghimpe discret, sgândărind chiar când nu trebuie. O situație imposibilă, nu-i așa? – pe care, slavă Domnului!, nu mai trebuie s'o suport. Cât despre faptul că nu te cunoșc bine de tot, - e probabil; deși, eu nu cred. Consider că te cunosc perfect. Firește, nu atâtă încât să pot prevedea cea mai mică reacțiune a ta, da suficient pentru a ști bilanțul ultimei scadețe.

Cel mai grav lucru însă pe care scrisoarea ta îl conține, este acela despre care eu pot vorbi mai puțin și, probabil, mai neadevărat; sau poate, realizând totuși o echivalență de ton, ea va trăda, subteran, intenția mea de a ajunge o platformă înaltă care, structural, îmi este interzisă. Vorbești despre eventuala noastră legătură sentimentală, consumată în chiar virtualitatea ei, – și ai un ton foarte ponderat, neobișnuit de simplu la tine, – dar pentru mine tocmai de aceea mai emoționant. Scrii despre un lucru pe care eu nu l-am gândit niciodată, și e ca și cum mi-ai comunica, dureros de altfel, că așa fi putut fi și altceva decât sunt. Acest răspuns al meu se situează la trei zile după primirea scrisorii tale, și în momentul de față gândesc poate, vine din estetica speculației; dar în clipa când te-am citit am avut impresia zugrumătoare a unei mărturisiri care nu trebuia făcută niciodată, pentru că o faceai unui mutilat, indicându-i chiar ranile, cautându-i miezul organelor absente. Acesta este punctul și grav al scrisorii tale, care va rămâne grav întotdeauna; și în plus, am impresia că va rămâne întotdeauna, fie ca va fi spus, fie ca va fi tăcut: un fel de prag suprem, o octava profundă, pe care n-o vom realiza niciodată, dar a cărei prezență se face simțită continuu, oridecâteori, în multiplu de opt, atingem diverse tonuri în relațiile noastre.

Cerchiștii înainte de coborîrea în Infern

De aceea, mărturisind că asemenea gând nu m-a cuprins niciodată, nu mă sfiesc a mărturisi nici jena că, atunci când socoteam depărtarea ta de mine ca un capriciu nefundat, și estetist – răceala ta se datora, de fapt, unei asemenea prăpăștii pe care gândul tău a cascat-o imens, dar pe care eu n-o puteam bănuși.

Despre Enescu să nu mai vorbim. În ultimul timp, prezența lui este tot mai puțin prilej perpetuu de gafe, o încarnare a neseriozității.

Trec acum la celelalte chestiuni pe care țin să le discut cu tine. Mă îndoiesc, și sunt în același timp nedumerit, de eventualitatea de a fi premiat cu pr.[emiul] „Lovinescu”, căci am văzut într-un ziar o notă care-l indică drept premiat pe Radu Cioculescu, fiul lui Șerban. De altfel, nu țin neapărat să fiu premiat, deoarece, în țara asta, o premiere nu însemnează nimic, atât de frecvent este fenomenul. Mă îndoiesc de asemeni că Ioana va face parale cu volumul meu. În legătură cu editarea mea, aș vrea să-ți cer sfatul: Cotruș mi-a sugerat ideea de a completa acest volum până la numărul de 50 de poezii, cu versuri mai vechi, acceptabile încă dintr-un anumit punct de vedere, – care, altfel, ar fi definitiv înmormântate. Nu știi ce să fac. Te rog gândește-te și tu la eventualitatea aceasta. Pe de altă parte, țin să-i comunic, îndată ce lucrul va deveni oportun, Ioanei ordinea poeziilor în volum și titlul (pe care încă nu-l știu). „Manual de dragoste” nu mai merge. Cred că voi da până la urmă titlul unei poezii din volum.

Îți urez să reușești în afacerea ta... pariziană, deși asta înseamnă că te pierdem câțiva ani.

Mă bucur că Monica s-a simțit bine aici, deși nu am avut timpul fizic să ne ocupăm așa cum scribie de o ființă ocupându-se. Îi voi scrie și ei, chiar azi, când îl voi anunța și pe Radu Stanca despre ultimele noastre avatururi.

Poezia lui G. Rosetti²⁶ mi-a plăcut: ultimele două strofe sunt foarte frumoase; dar, în întregime, ea adevăratește lectura lui Rimbaud și Baudelaire. Voi căuta s-o traduc, dar nu atât de curând pe cât sper tu, căci e nevoie de o căveră să pot intra în miezul unei asemenea lumi, de unde să-i repet intima geometrie. Te rog să mai aștepti și ți-o voi trimite, dacă, între timp, nu vei sosi tu la Cluj.

Nunta lui Cotruș cred că se va face, dar siguranța nu există. Noi însă va trebui să aflăm, în vara asta, o modalitate de a ne întâlni cu toții, adică cu Radu și Monica, undeva, cândva.

Recunosc că nu știu cam ce noutăți aș putea să-ți comunic de pe-aici. Ne întâlnim, în fiecare zi, pe stradă. În ultimul timp însă, cei care numărăm prin accident au ajuns tovarăși ai noștri, precum Tudor Bogdan²⁷ sau Dominic Stanca, lipsesc, și lipsa lor [nu-n.n.] prejudiciază deloc discuțiilor noastre, care însă (mărturisesc!) nu sunt prea interesante, mulțumindu-se a fi uneori simple sau complicate bârfeli. Am fost la Jacquier ieri, eu singur, și mi-a spus că la vară pleacă în Franța, pentru doctorat. Hossu Petrică a reaparut

pe-aici, foarte intrigat de situația internațională, și mai înțelept ca oricând. Am auzit că L. Blaga i-ar fi respins teza de doctorat (ceea ce eu nu cred), pe motivul că nu e științifică, seamăna și miroase a D. D. Roșca, și că ar avea pasagii prea... țărănești. Regman este ca de obicei acidulat; a terminat studiul despre Șerban, și este foarte bucuros. Cotruș a plecat din oraș de câteva zile, pentru a-și pune la punct stomacul. Iencica e foarte îngrijorat de cele ce-ți voi relata despre el, deși e singurul despre care mereu voi spune numai lucruri bune.

Al tau cu drag
Ștefan Aug. Doinas

Cluj, 5 Iunie 1947

[Plic adresat: Domnului / I. Negoitescu, scriitor / București / Parcul Iancului etc.; exp.: D. Petroiu, Arad, Ardealului I; dat. post.: Arad 16 Iun 947, București 19.VI.947]

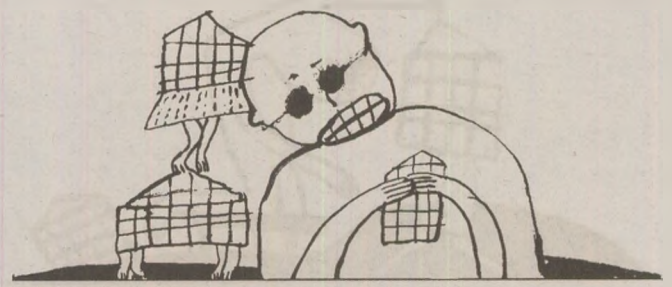
Arad, 14 Iunie 947

Draga Nego,

Ceea ce-ți trimisesem atunci de la Cluj, nu era o scrisoare ci un moft postal sau, dacă vrei, un moft pur și simplu; vezi dar că e probabil de prisos reproșul de a nu fi fost „mai cuprinzător”. Sigur simt acum că pe vremea aceea, intrase în cap un gargaun – de care mai apoi m-am

În Grădina Botanică din Cluj, 1947 sau 1948. Sus: Ștefan Aug. Doinas. La mijloc: Dominic Stanca, Eugen Todoran, Ion Regman, Deliu Petroiu, I. Negoitescu, Cornel Regman. Jos: Ovidiu Cotruș, Radu Enescu. Din arhiva lui Cornel Regman - inedit.

istorie literară

Cluj, 17 Iunie 1947

P.S. (ora 2 p.m.). Regman nu gustă deloc poezia lui Georges, după cum indicația că a fost compusa pe un motiv muzical l-a făcut să strâmbă din acel imens apendice numit *nas*. M-am hotărât, în ceea ce privește titlul: sau „Poezii” sau „Paradise-cocktail”. Al doilea are, în alegerea mea, prioritate.

P.S. (orele 3 p.m.). Am tradus „Désespoir” a lui Georges. Desigur traducerea nu e grozavă, dar, oricum, fidelă este. Ți-o trimit. Încerc îndată și cealaltă.

P.S. (ora 3 1/2 p.m.). A trecut Cotruș pe la mine și mi-a spus să transmit din, din parte-i, ție și lui Monica multe salutări, iar lui Radu multe sărutări. Nu-ți trimite și ție sărutări, decât din simplă prudență. (Acest p.s. mi-a fost dictat.)

P.S. (ora 4 1/2 p.m.). Am terminat și traducerea după „Violes”. Cred că e mai slabă decât cealaltă. Continuare:

Ți trimit și o colecție de nasturi, ascultând astfel de misteriosul mesaj din nemuritoare c.p. De pildă: bumbul mic, de os, alb este dela cămașa lui Iencica. Cel de metal, alb, lucios, l-am rupt dela *ismenele* mele (te rog să traduci, în limbaj snob, pentru cei din jurul tău, această vorbă vulgară!) De la Regman am rupt un bumb de la haina dar mi l-a luat îndărăt. Cel marron, de os, e dela lui Cotruș (la locul e acelaș cuvânt de mai sus!). Cel de tinichea, negru, cu dublă carapace, e de la Blaj; proprietar: Maxim. În fine, acest uriaș nasture de os de mistreț, găurit cu un burghiu special, aparține tânărului pasionat de „foot-ball-table”, [acum campion al Aradului: rezultate tehnice: Petroiu – Civici (12 – 0.) (7 – 1) (3 : 2) și (ghinion, desigur) (2 – 3)], care, între altele are și *preocupari* literare și de artă minoră, – și care a binevoit să-și descompletizeze uluitoarea colecție de dragul judecății tale critice care-l privește, fără îndoială, optimist. Mastodontul acesta de os poartă numele ilustru de *HUMIS* (a fost centru înaintaș la Venus), care e, de altfel, baiat cult, mai ales de când Siboteanu l-a inițiat în nuvelistica nouă. Aceasta prețioasă achiziție ne-a fost trimisă de la Arad, prin avion [Deliu, după postul Baba Guy¹¹, meditează (adica da meditații), câștiga 10 milioane pe lună, și joacă „football” pe masa. Din când în când, citește Revista Cercului Literar, și-l apucă nostalgia după vremurile când era, dragă Doamne, scriitor apreciat de tânăra critică ardeleană.]

P.S. (ora 5 p.m.). Am aflat acum că D. Petroiu face prezentări, la Teatrul Poporului (Arad) și a câștigat concursul de pronosticuri de football instituit de ziarul „Libertatea poporului”. (Arad.)

P.S. (ora 5 și un minut). Aflăm în acest moment că, în afișierul Fac. de Filosofie, (Cluj) se află un anunt, pur și simplu, scandalos care sună astfel, în disprețul oricărui faime și ierarhii a valorilor legate de numele de familie al scriitorului: „Dl. Deliu P. să prezinte la Secretariat chestionarul statistic, etc.” Oare cine-o fi și asta?

P.S. (ora 5 și două minute). Ni se comunica aserțiunea că o draguță fată din Cluj ar fi afirmat că Deliu P. (vezi mai sus, cine-o fi să fie!) are cele mai scurte și ixulate picioare din Cluj. Dăm știrea sub toată rezerva. O comisie de experți s-a și deplasat la Arad.

P.S. (ora 7 p.m.). Nimic despre Deliu P.

¹¹ Siboteanu = acum tot prieten al lui Deliu; dar numai în echipa B, a Venus-ului.

(continuare în pag. 20)

dat. Capatasem anume, la finele considerării lucide a date de experiență externă și intimă, convingerea amară micul nostru grup literar n-a fost decât o înjghebare nera și zadarnică, împrăștiată definitiv odată cu ieșirea Universitate și cu stabilirea distanțelor, geografice (și de spetă). Descoperirea, presimțită de mult, mă făcea să și sa-i exagerez, cu bună știință, consecințele dureroase; retizam un sfârșit total, un amplu și complex divorț, cu lărea oricărei posibilități de reîntoarcere. De atunci am revenit la bunul simț care, deși nu infirmă eventualul văr al acestor gândiri rele, e de părere că problema însăși trebuie pusă neaparat – și în nici un caz nu astfel. Atria, trăirista, a împrejmuirii ciclurilor de viață, las să se a târziu de tot, la vremea privirilor înapoi. Deocamdata, e de înregistrat ceva, și cu seninătate delină, e că forma „cului” nu mai cuprinde ca mai-nainte, o realitate, – și în ce mă privește am să comunic, ca de altfel până acum, bine și când îmi va cădea bine, – sub rezerva unui minimum bun-căzut reciproc. De asemenea, o să scriu (când mă împinge demonul și nu mi-o sta'n cale lenea), cum mă pricepe; dacă poveștile mele o să placă celor în a căror ecata am încredere, – bine. Iar dacă scripturile noastre tuturor se va găsi, cu vremea sau la urmă, că oferă puncte pot înscrie într-un cerc, – și mai bine: va trăi real”. De nu, va fi trăind fiecare după putința...

De când m-am întors de la Cluj mi-am ordonat traiul așa cum mi-e acum, e suportabil. Pentru „pâine”, vorba, suplinesc o catedră de română la un liceu de fete (uzant și instructiv) și dau meditații; obligat (printr-o ciună) să-l învăț pe unul nemțește, am început să învăț însumi, temeinic și cu spor, cu o râvnă de care nu mă deam în stare. Cu oamenii n-am decât relații strict convenționale; aș minți dacă n-aș mărturisi că doresc mai mult, – dar de unde nu-i, nici Dumnezeu nu ia. În timpul, citesc (cum de n-am întâlnit până acum „Le grand mes”); e, în nu știu ce fel, atât de aproape de iubitul Storm!); îmi învăț nepotul (istet nevoie mare) francezește scriu: alaltăieri am isprăvit o povestire cu copii; nu cred că placă, totuși am să-ți trimit prin cineva, îndată ce vei da un semn din Cluj. – Mă preocupă ideea unei școli, minteală asemănătoare cu cea a lui Noica, din „Jurnal”, puțin altfel. Uneori mă terorizează, pur și simplu: *vad* „rul, desfășurarea „lecției”, *creșterea* vizibilă apoi, de la an, și chiar rodul rotund, un alt tip de Român. Asta e găunos dar, – dacă n-aș fi convins că nu te interesează, – demonstra legitimitatea și consistența acestor reverii logice. Până una alta colegiul meu va purta numele, și o foarte suficientă și bună rațiune, – „E.Lovinescu”.

Plecaciune,
al tău Deliu Petroiu

P.S. – Apropos, – de titlul școalei.... – pentru d-șoara nique mi-am amânat anume plecarea din Cluj. Ca să copar un taior căramiziu, am cercetat de multe ori, în sâmbata seara, strada Regina Maria; l-am căutat și la festivalul dela Colegiu, – și tot degeaba. Promisese să 7 va fi pe stradă.

[Plic cu aceleași indicații din scrisoarea precedentă a lui Ștefan Aug. Doinaș; dat. post.: Cluj 18 sau 19 Iun. 47, București -ilizibil]

P.S. (Miercuri, 18 Iunie 1947) La lipirea plicului, observ le fapt, nasturii, despre care e vorba în prezenta, lipsesc. Nu știu dacă i-am avut *realiter* sau ba.

D.

Draga Nego,

Scrisoarea ta închisă a sosit cu o apreciabilă întârziere azi, 17 iunie c.), odată cu acea nemuritoare c.p. Măr întâi la prima. Sunt bucuros pentru premiul „Lovinescu”. În tinul, steaua mea pare să-mi rezerve frumoase combinații, și ce, permițându-mi norocul nevisat de a-l fi cunoscut în ultimele sale zile, și în împrejurările literare (ca și așa) pe care le știi, – îmi permite deasemenea tot ocul (și tot nevisat) de a obține primul premiu „Lovinescu” întru poezie. Apreciez rolul tău în ambele situații, și-ți mulțumesc. Voi comunica ordinea poeziilor, într-un apendice prezenta, deoarece am de gând să-ți expediez abia mâine. Știu dacă voi putea comunica și titlul. Sa văd diseară. Protestez împotriva cenzurei lui Streinu, și am de gând să mențin „Oda Patriei”. E probabil că voi adăuga și la frumoasele vremuri de azi” care lipsea din sumarul tău prin Monica. Am scris lui Radu, la Sibiu, dar cred că nu l-a ajuns.

Idem Monicăi, alaltăieri. Cum am de gând să dau drumul acestei scrisori abia mâine, probabil ca vei avea și traducerea după Georges Rosetti. (Apropos: traducerea ta e oribilă; iarta-mă) Scrisoarea ta trecută a fost cetită în public parțial (fără două pagini de mijloc); aceasta și vestita c.p. va avea același destin. Am primit mesagiul tău prin care ne anunțai că vei colabora la „Fapta”. Cronicile tale, de fapt numai prima, ne-a amuzat într-adevăr, pe mine și pe Regman, iar pe Cotruș l-a enervat. Vom referi asupra-i, odată ce vei fi reîntors la Cluj. Voi comunica lui Iencica imediat bunele vești.

Toate bune cum le povestești tu despre acest București, dar așa cum le spui, parca ne faci cunoscut, de sus, că (în sfârșit) zeii s-au îmblânzit față de noi și că (drăguții de ei!) catadixesc să ne acorde câte o dragălașenie literară, așa, ici-colea, prin gura de aur a unui Perpessicius, Comarnescu, etc. Să mă ierți, dar mai mult decât mă bucură, faptele acestea mă amuza! Sper că nu le iei nici tu prea în serios. Nu-mi vine să cred că te vei putea angaja sincer, cu ființa ta, în plasa mondenă a capitalei, deși cred că e foarte plăcut; pe de altă parte, nu cred că te vei angaja în sfârșit în cenele și comițiilor sau comitetelor de premiere. Te știu mai liber, *un pic!* Te aștept la Cluj, dar grăbește-te căci voi fi aici doar până în 1 Iulie. Sărutări lui Radu și celorlalți, în special Monicăi! Schuller¹⁰ nu ți-a scris pentru că n'a avut timp: am vorbit personal cu el, și asta i-a fost vocabula.

Trec la c.p. De la început îmi pare suspectă pentru motivul că are scrisul tău pe copertă (pe față, adică), dar indicația de adresă îl privește pe Georges Rosetti. M-am întrebat imediat: „Ce naiba! Doar n-o fi caz public, „ouvert”, de cohabitare!” Întorc foaia și vad balivernele: cabale, poze, insulte, dragălașenii, plus un mesaj misterios referitor la nasturi. Ca să mă lamuresc cu toate, trebuie să întorc hârtia în mână, în rotație totală (360°) în jurul unui ax imaginat care ar trece prin centrul ei (obținut prin întretaieri diagonalelor, ceea ce știi, desigur, și tu!) Ei bine, în nemurire va intra tocmai data de *Vineri, 13 Iunie!* Caligrafia cunoscută a celui ce semnează „Ploaie C. Ploaie” (Ah! pe-aici, ploaia ca ploaia, dar să vezi ce frig!), nu-mi aduce decât o pupaciune, și e cam puțin. Deși, de fapt e singura mea dorință: aceea de a-l strânge în brațe concret (nu știu cât va fi, sărmanul!, de concret fizicește după boala!) până ce-i troznească oasele. Maxima lui, cu totul de prisos, căci partea ei secundă am respectat-o dintotdeauna, iar cea primă (cu Cezarul) n-am avut când!

Graficul lui Georges Rosetti, cu a cărui invitație la tangibilitate sunt, teoretic și metaforic, de acord, este turburat, brusc, de o „insulă” a lui Radu pe care se află un apelativ pe care nu mi-l acord: „Porcule”! Sa fim serioși, domnilor, chiar dacă suntem (*sunteți*, n.n.) în București.

Cu greu descifrez frazele Monicăi. Îi comunic foarte distant: odată ce a acceptat *dictatul* lui Radu Stanca, nu înțeleg de ce-a adăugat acel p.s., care nu salvează nimica! Mulțumesc pentru sănătate! Strigatul tău disperat după traducerea lui Georges, e draguț și, uimitor!, foarte caligrafic. O nouă „insulă” stanciană referă asupra unei mondenități: palăria Monicăi. Trebuie să fie ordinară de tot, dacă a costat numai 300.000. (Apropos: îmi amintesc acum, scriind cifra de mai sus, că în primul moment, aruncându-mi ochii pe c.p. și văzând acest număr bătut de Dzeu, am înghețat, că reprezintă valoarea premiului meu!)

Fotografia lui Radu, destul de reușită (mai ales în ce te privește pe tine). Ah, candidule! Se putea să lipsească traducerea ta?! Te anunț însă că modificarea nu salvează prea mult, deși este onorabilă.

Atât deocamdata. Voi reveni peste câteva ore.
[semnătura lui Ș. A. D., n.n.]

¹⁰ Teodor „Toader” Cotuțiu, frate mai mic al mamei lui I. Negoieșcu.

¹¹ Sora buna a tatălui lui I. Negoieșcu, singurul din familie care se stabilise în Transilvania.

¹² Georges Rosetti, nepot al lui Al. Rosetti, scria poezii în franceză. Plecat cu o bursă de studii la Paris, în iulie 1947, va avea acolo funcții de răspundere în cinematografie. I. Negoieșcu, care l-a cunoscut pe G. Rosetti prin Monică Lovinescu, al cărui mare prieten era, vorbește despre el ditirambic și cu patos (v. I. Negoieșcu: *Scrisoare către Monica Lovinescu*, din Cluj, 26 iunie 1947 în *Apostrof*, 9/1996, *op.cit.*). În 1968, G. Rosetti îl găzduiește pe critic cu ocazia primei sale călătorii în „lumea liberă”.

¹³ Pseudonimul juristului Ion Regman, fratele criticului. În sumarul primului număr al proiectatului „organ cerchist”, caietul-

revista *Euphorion*, Tudor Bogdan figurează cu poezii (cf. I. Negoieșcu: *Scrisoare către Radu Stanca*, din Cluj, 25 mai 1946, în *Un roman epistolar*, *op. cit.*).

¹⁴ Tot în sumarul proiectatului *Euphorion*. Deliu Petroiu e anunțat cu articolul *Th[eodor] Storm și arta nuvelei*.

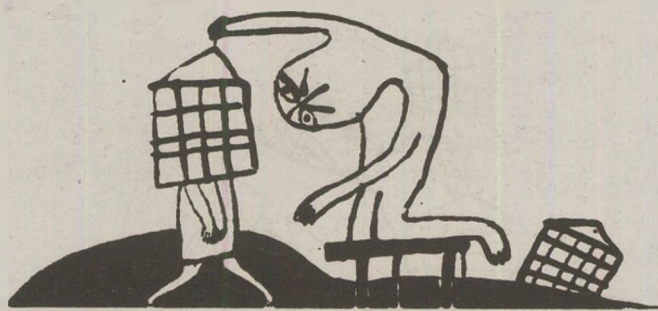
¹⁵ Rod al parțial fructuosului sejur bucureștean al lui I. Negoieșcu este și începutul colaborării sale, cu cronici literare, la acest ziar (iunie-octombrie 1947).

¹⁶ Rudolf „Rudy” Schuller, universitar și scriitor maghiar (Pávay Mihály) din Cluj, prieten apropiat al lui I. Negoieșcu.

¹⁷ Așa era numita, în Cerc, Viorica Guy-Marica, pe vremea aceea cadru universitar.

¹⁸ Volumul premiat se va intitula, finalmente, *Alfabet poetic*. Din cele 33 de poezii, 12 (!) figurează în *Poezia română. Antologie*, elaborata

de I. Negoieșcu între 1953 și 1954 și publicata postum cu titlul *De la Dosoltei la Ștefan Aug. Doinaș. O antologie a poeziei române*, ed. îngrijită și prefațată de Cornel Regman, Ed. Dacia, Cluj, 1997. Placheta de debut a lui Doinaș, *Cartea marelor* (Ed. pt. Lit., Buc., 1964), marcată proletcultist, nu conține decât două din ele: *Balada schimbului în natura* și *Astazi ne despartim*. Alte 13 integrează al doilea volum, *Omul cu compasul* (EPL 1966), o parte din ele formând ciclul final, *Mistretul cu colți de argint (balade vechi)*. În culegerile retrospective următoare, apar numeroase bucați; va trebui însă așteptat *Alfabet poetic (Biblioteca pentru toți, nr. 961, Ed. Minerva, Buc., 1978)* pentru ca 26 din poeziile republicatului volum din 1947 să se regasească împreună cu alte 22 de poeme în secțiunea *Alfabet poetic (1941-1948)*. În toate aceste cărți, nici urma de titlul celor două ode cu pricina.

istorie literară

Cerchiștii înainte de coborârea în Infern

(urmare din pag. 19)

P.S. (ora 11 p.m.). Sper că nu ai de gând să publici undeva traduceri din Georges Rosetti. Altfel, nu ți le trimiteam. Iată ordinea, în volum,¹² a poeziilor mele:

- 1) Aniversare
- 2) Balada vieții interioare
- 3) Qvinta
- 4) Maști
- 5) Ochiul
- 6) Paradise-cocktail
- 7) Omul cu compasul
- 8) Psalm
- 9) Discurs asupra iubirii
- 10) Forma ingerului
- 11) Nunta
- 12) Febră
- 13) Jucătorul de șah
- 14) Acela care nu se teme de nimic
- 15) Symposion
- 16) Oda Patriei
- 17) Soarele și scoica
- 18) Trandafirul negru
- 19) Balada schimbului în natură
- 20) Camera fără ferestre
- 21) Pseudokynghetikos

- 22) Regele, fiul copacului
- 23) Elegie
- 24) A cerului padure răsturnată
- 25) Balada celor trei puncte de vedere
- 26) Oda la o pădure abstractă
- 27) Vița de vie la paralela 80°
- 28) Oră târzie
- 29) Mistrul cu colți de argint
- 30) Astăzi ne despărțim
- 31) Si vis pacem
- 32) Oda la frumosele vremuri de azi
- 33) Epitaf

TELEGRAMĂ / Nr. 381 / DLUI NEGOTZESCU
CLUJ/STR DJMEI FOST STRADA GENERAL POETAS
29 / BUCUREȘTI 2 / 7 / CLUJ 6 IUL 47

= VORBITAM SI CU TUDOR VIANU FACUTAM
TOATE CUVENITE SPERAM SCRISOARE URMEA
ZA AFECTCTZIUNI = DINU NICODIN =

[Telegramă / 1352 / DLUI NEGOTZESCU CLUJ
29 / DJMEI FOSTA GENERAL POETAS / BUCUREȘTI
5 / 7 / CLUJ 6 IUL 47]

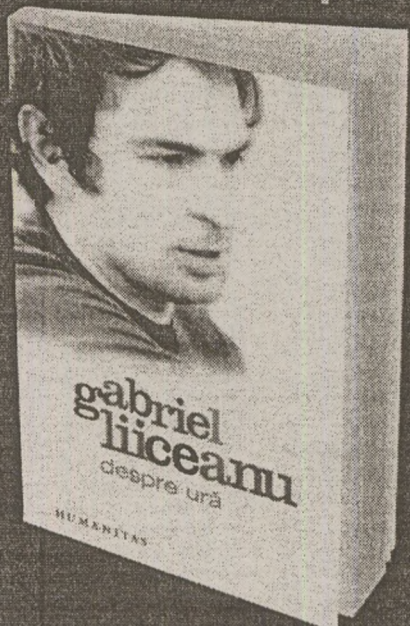

I. Negoitescu în 1947

NICIO OMISIUNE DIMPOTRIVA CELE MAI B
SPERANTE STOP
STIMEZ INDEPENDENTZA DE JUDECATA SI
CU OSEBIRE IN CRITICA INTEMEIATA AFECTZI
= DINU NICODIN= ■

HUMANITAS

gabriel
liceanu
despre ură

„Așa cum despre moarte nu se poate vorbi în mod fecund decât din punctul de vedere al vieții, nu am vorbit aici despre ură decât dintr-un interes plin de afecțiune pentru lumea în care trăiesc.“

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Pentru comenzi prin poștă
021 311 23 30; cpp@humanitas.ro

nsă cel mai fidel și mai drag personaj al Târgului a fost, pentru mine, în toți acești 15 ani, personajul colectiv numit cititor. De dragul lui cărțile, de dragul lui emoțiile scriitoricești, de dragul lui eforturile criticilor. El nu îmbătrânește și nu se blazează. În el poți să ai încredere.

literatură

Vara cărților noastre

De la un Târg la altul

Ioana Părvulescu

CRONICA OPTIMISTEI

Anul acesta Târgul de Carte a coincis cu înflorirea teilor. Pe oriunde ai umbla, prin București, te simți invadat de arome ca și cum te-ai cufunda într-o ceașcă plină cu ceai de tei. Gustul cărții în combinație cu infuzia de ceai mi-a declanșat memoria afectivă și, în loc de obișnuitul reportaj de la Târg, simt nevoia unei rememorări. Întâmplarea este că am participat, mai întâi ca pasionat cititor, apoi ca reporter al **României literare**, apoi ca scriitor, în fine, ca persoană implicată în viața editorială, la toate Târgurile de vara.

Primul a fost în 1992. Pentru noi toți trecuseră abia doi ani și jumătate de la marea schimbare. Se trăia cu sufletul la gură, iar entuziasmul, dezamăgirea, recuperarea popului pierdut făceau ca fiecare zi să fie importantă. Ministrul Culturii era Andrei Pleșu și, între 11 și 14 iunie a organizat, atunci, la Teatrul Național cea dintâi sărbătoare a cărții de la interbelic încoace. Pentru mine, abia se împlinisera doi ani de când nu mai făceam aveta și lucram la o mica editură, Litera, azi disparută în peisaj. Acolo, la un stand de nici un metru, am vândut un pom cu cărți, lucrat manual, la care contribuiseam concret, și cu care noi, cei de la Litera, ne distingeam de ecinii noștri cu volume banal aliniată pe rafturi. Când se oprea cineva lângă pomul cu cărți și începea să-l măsca eram într-al nouălea cer. Când cumpăra ceva o carte mi se părea că am câștigat Palme d'Or. Aveam un ecuson și puteam intra și ieși de câte ori doream, ceea ce mă făcea să mă simt, și eu, „om de carte”. Prin Târg îi întâlneam pe colegii mei de generație, optzeciști, tinerii scriitori pe care îi cunoșteam. Pe ceilalți, din alte generații, mă bucuram dacă-i puteam recunoaște, după biografiile care începuseră să fie publicate (lucru aproape imposibil în ultimii ani comuniști). Simțeam nevoia și-i salut, dar nu știam dacă se cuvine.

Au urmat câțiva ani în care, Târgul, Bookarest, a fost epoca lui de pionierat, romantică, iar scriitorii, ca și lui Eugen Negrici, erau asemenea copiilor de pe aceeași stradă. Strazile lor era la etajele 3 și 4 ale Teatrului Național. Înghesuiala era de nedescris, lansările gătuiau rălicul, ambuteiajele, ciocnirile, claustrofobia și lipsa de aer nu reușeau să micșoreze bucuria că, în fine, și scriitorii au voie să fie văzuți, cunoscuți, omagiați. Sorin Ieru mi-a dat atunci un titlu bun de reportaj: „În nava culturii”. Nu mai lucram la editură, ci eram cronicar **România literară**, așa că începusem să-i știu pe scriitorii. Intram cu permis de ziarist și ma credeam critic literar. Colegii mei, criticii literari autentici, erau invitați la lansări și se simțeau bucuroși de fiecare titlu pe care-l ajutau să iasă în lume. Încea să se depășească de viață, încă li se mai dădea cartea la timp, încă mai erau timp... Sus, la Motor, oamenii luau aer și discutau timpurile noutați.

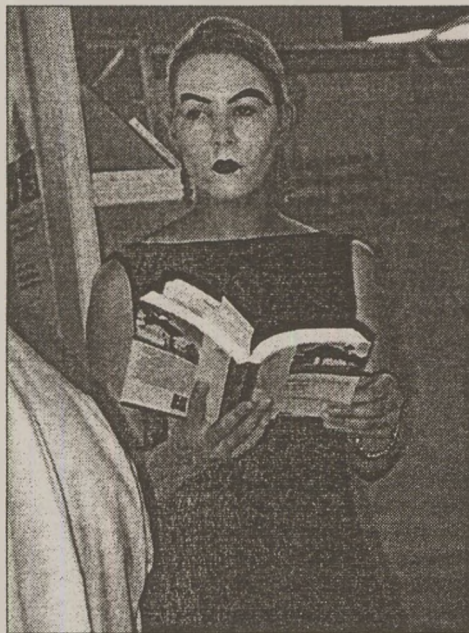
Apoi a fost perioada clasică, în care Târgul s-a așezat în tipare clare și echilibrate, dar fără frisonul începutului. Așteptai Târgul ca să-ți cumperi cărți cu reducere, ca să ai un tablou de ansamblu a ceea ce a apărut pe piața cărții. Când terminam cursurile la facultate fugeam la Bookarest. În fiecare an era un invitat de onoare din străinătate. Dar, între noi fie vorba, miza erau tot cărțile românești. Au dispărut mulți scriitorii, pe care nu-ți ne sa crezi că nu-i mai vezi la Târg: Mircea Nedelciu, Costache Olăreanu, Ion Stratan, Mariana Marin, Gellu Dumășcu și Zenobia lui, Iustin Panța, Alexandru Paleologu, George Crăciun, Octavian Paler și câți alții pe care nu mai găsești, totuși, spre consolare, în cărțile lor. Editurile au extins ori s-au stins și ele, după caz. Au fost și unele care, asemenea ancorelor, te ajută să ai repere. În ultimii ani Târgul a ajuns în perioada lui barocă. Publicitatea devenit obligatorie. La Târgul de Carte vezi tot mai multe vedete sau politicieni care lansează, în locul criticilor

Nicolae Manolescu și Mircea Cărtărescu în 2002, lângă fluturile neterminat

Un personaj pitoresc, absent la Bookfest în 2007: vestitorul lansărilor

Statuia vie a cititoarei

Personajul-colectiv, Cititorii, în 2007

literari sau în locul scriitorilor, cărțile. Cu folos reciproc, poate. În 2006, anul trecut, Târgul și-a schimbat atât numele, din Bookarest în Bookfest, cât și locul, de la Teatrul Național la Romexpo. A fost și cea mai vestică față a lui, deocamdată singura.

VIP

-ul Târgului a fost cartea. Personajul cel mai vulnerabil, în spaimele și speranțele lui, a fost scriitorul, iar personajul cel mai solicitat – criticul. Însă cel mai fidel și mai drag personaj al Târgului a fost, pentru mine, în toți acești 15 ani, personajul colectiv numit *cititor*. De dragul lui cărțile, de dragul lui emoțiile scriitoricești, de dragul lui eforturile criticilor. El nu îmbătrânește și nu se blazează. Își urmărește scriitorii favoriți și întodeuna m-am mirat că nu-i uită. În personajul-cititor se poate avea încredere. Și tocmai lui, personajului cititor, aș vrea să-i amintesc ceva despre un scriitor pe care știu că-l prețuiește. În anul 1998, Mircea Cărtărescu publicase de doi ani *Orbitor – Aripa stânga*, primul volum dintr-o proiectată trilogie. L-am întrebat atunci pentru **România literară**: Cum zboară un fluture cu o singură aripă? Lui, personajului-cititor, îi amintesc ce mi-a

răspuns:

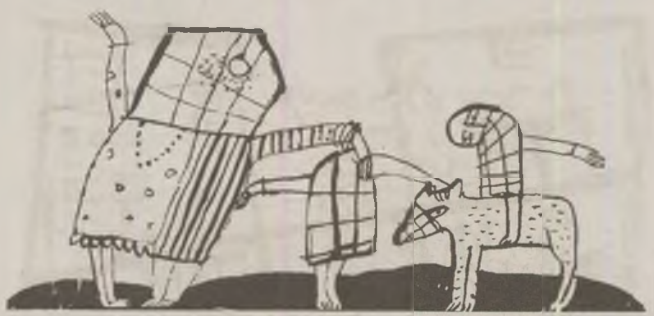
„– Un faimos *koan* din budismul Zen (ajuns și motto salingerian) spune cam așa: «Toți știm ce zgomot face doua palme aplaudând. Dar ce zgomot face o singură palmă aplaudând?»

Așa zboară un fluture cu o singură aripă.

Dar, ca să nu se creadă că numai japonezii - oricum niște ciudați - sunt amatori de paradoxuri, să citez și un (fel de) *koan* românesc: «Să te ferească Dumnezeu de fuga schiopului și de bătaia orbului!».

Ei, să ne ferească Dumnezeu și de zborul fluturului cu o singură aripă.”

În 2001 aripii stângi i s-a adăugat *corpul*. Suntem în 2007, după mai bine de 10 ani de la aripa stânga. Pentru personajul drag numit *cititor* am, de la acest Târg, o veste nou-nouță și neoficială, dar sigura: fluturile lui Mircea Cărtărescu și-a dobândit și aripa dreaptă. Dumnezeuul cărților ne-a ferit de zborul fluturului cu o singură aripă. Romanul e încheiat și se află în plină pregătire pentru zbor. Ceea ce le urez tuturor romanilor care n-au apucat să fie lansate la acest Bookfest și așteaptă, în taina scrierii lor, următorul Târg de carte. ■

a r t e

Nu trebuie, întotdeauna, să te vezi sau să vorbești des cu cineva atunci când s-a definit o relație specială, atunci când există un fel de comunicare dincolo de o anumită frecvență a întâlnirilor ca să înțelegi ce înseamnă aproape. Iar întâlnirile între oameni țin de conjunctură, de hazard și, uneori, de Divinitate. Așa cred că a fost, artistic și uman, pentru mine, pentru un grup de creatori, pentru un teatru, pentru istorie momentul facerii spectacolului „Hamlet” la Teatrul Național din Craiova. Din nou, meritul lui Emil Boroghina că a știut să creeze această șansă nu doar trupei sale, ci unor artiști care își sporeau afinitățile, frământările, obsesiile, unor artiști care își trăiau maturitatea împreună. O maturitate pe care aveam să o vedem cu toții, pe scenă. Tompa Gabor, Adrian Pinteă, Oana Pellea, Mihai Constantin, Ozana Oancea, Mirela Cioabă, Valer Dellakeza... și toți ceilalți actori din echipa „Hamlet”. Dăruiți, exemplari, profesioniști, cu o noblețe scenica pe care eu nu o pot uita. Am discutat, atunci, mult pe textul lui Shakespeare, pe nuanțe, pe felul în care contemporaneitatea și dinamica limbii cer o nouă traducere, ne-am bucurat de giubșlucurile lingvistice pe care Adrian Pinteă le făcea cu o voluptate formidabilă. Rostea replici întregi în engleză, iar muzicalitatea și ludicul interpretării lui simple, extrem de simple, imprimau alt ritm frazării, jocului pe scenă, relațiilor, privirilor, mâinilor, nostalgiilor. Limba engleză cu inflexiuni arhaice, grele, dificil de decodat își găsea suplețe brusc în prezentul imediat, în magia scenei. Ochii lui ardeau, energia lui se topea în adorația prietenilor lui dragi, provoca noi descoperiri și direcții datorită simțului lingvistic și artistic pe care Adrian Pinteă îl avea. Datorită aurei sale. Hamlet-ul lui simplu și filosofic, aparent alb în joc, auster, spiritualizat, cu un soi de introvertire dureroasă, metafizică amplifică emoția cu care am primit spectacolul. Hamlet-ul lui și viziunea lui Tompa mi-au parut a fi un sublim și tulburător elogi adus actorului. În primul rând. În scena „Cursei de șoareci”, pe care am revăzut-o ore și ore în șir în nopțile din urmă, în discursul lui Adrian Pinteă regăseam, intactă ca impresie, lecția de teatru pe care el, inteligent, ironic, fermecător, cu suferință și totală devoțiune și-o rostea lui, colegilor lui, noua, spectatorilor. Plafonul format din reflectoare cădea tragic, ca o ghilotină, peste actorii ambulanti, transformându-i în prizonieri ai morții odată cu sfârșitul reprezentației lor cu tîlc. În acel tîlc s-a amestecat tîlcul profund al meseriei de actor. Îmi trec prin fața scenei pe Oana Pellea-Regina, tensiunea de un dramatism incandescent care izbucnea din confruntările lor, monologul lui Claudius jucat dumnezeiește de Mihai Constantin,

In memoriam Adrian Pinteă

Înger și demon

Imagine din Repetitie cu Barrymore

cum n-am văzut prea des, monolg în care absența-prezența lui Hamlet se simțea ca o respirație amenințătoare, scena groșarilor fellinieni care îl trageau în alt fel de dialog, în alt tip de filosofie, groșari-bufoni formidabili, Mirela Cioabă și Valer Dellakeza, amestecul de erotism, puritate și cinism, de senzualitate pe muchie de cuțit în jocul cu Ofelia-Ozana Oancea. Acest „Hamlet” avea o tensiune

extraordinară. Purta în el un înger și un demon, în același timp. Așa cum Adi îi purta în el, uneori, într-o luptă continuă, ravășitoare din care personajele lui au avut întotdeauna de câștigat. Atunci și o vreme bună după am vorbit enorm despre teatru de aici și de aiurea, de Londra, de sora lui, de Gabor, de Mihai, de Oana, de Boro, de Silvia, de Irina, de mama lui, de cărți, de prietenie, de lumina și întunericul din noi, de iubire. Rîdea cu toată fața, cu sufletul, cu ochii lui minunați, cu umerii cînd îi spuneam că a primit un dar dumnezeiesc pe care nu îl are oricine: să fie iubit și să iubească. Cu totul și cu totul. Pînă la capăt. Am simțit ani buni, chiar dacă ne-am căutat tot mai rar, chiar dacă m-am văzut tot mai rar cu Oana, cu Mihai, că forța care ne-a adus pentru o vreme împreună a fost mai mare decît am perceput noi în graba vieții. Și decît am înțeles-o cu adevărat.

M-am dus la Teatrul „Bulandra” ca să-mi iau la revedere și să-i spun drum bun. Era înainte de miezul nopții. Mi-am ridicat ochii și am văzut Luceafarul. Singur pe cerul întunecat. Singur și luminos, princiar. Cînd am ieșit, zeci și zeci de pescaruși se roteau nervos și zgomotos sus, sus de tot, într-o lumina stranie. De mult, la începuturi, Adi jucase Treplev la „Bulandra”, cu Clody Berthola, în regia lui Liviu Ciulei. Mi s-a parut că tot pescarușii apelor de pretutindeni îl însoțeau acum. Și mereu. În zborul lor au prins și sufletul actorului Adrian Pinteă.

Am ajuns acasă tîrziu. Am recitat, ca pe un fel de rugăciune, cartea lui de proze, pe care am primit-o de la el în 1996, publicată la Cartea Românească: „Pămîntul americanului”. Cînd zorii s-au strecurat timid pe fereastra camerei mele, am adormit. Am visat ca Adrian Pinteă mi-a șoptit, solemn și tandru, textul pe care îl iubesc: firește poate, cel mai tare. Și pe care vă invit să îl citiți ca să-l simțiți aproape, o clipă, cît ține vraja, pe ADRIAN PİNTEA.

Marina CONSTANTINESCU

Din volumul *Pămîntul americanului* de Adrian Pinteă

Sufletul actorului

Sufletul actorului nu poate fi ținut în palmă, nici atînat ca breloc la o cheie de apartament. Nu poate fi închis în dulăpiorul cu etichetă al unui vestiar ordonat și antiseptic. Nu poate fi expus pe mileuri de prost-gust și arătat rudelor din provincie. Sufletul actorului nu poate fi bătut în glumă pe umăr. Nu poate fi tras de mîneacă. Nu are nimic de-a face cu urta cordialitate a „întîmplărilor cu artiști!” Sufletul actorului nu se împrumută pentru pigmentarea unei petreceri de cartier. Sufletul actorului este viu ca o carne însîngerată și zbuciumată de nesomn și străveziu ca veșnica amintire a iubirii. Ostenelile sale nu se pot cumpăra pentru că nici măcar el, actorul, nu cunoaște prețul acestora. Poate doar viața lui de om să fie singurul preț îndeajuns de nobil.

Sufletul actorului este o piață pustie în care totul e rînduit frumos pentru a primi prieteni, oameni, conștiințe neștirbite, alte suflete... Nu se poate intra oricum, însă: nici impostor, nici badăran, nici delator jalnic, nici strașnic purtător de bocanci noroiși și trufași. Prin tristul farmec al singurătății sale, sufletul actorului se închide posac la asemenea nedorite vizite și astfel îl găsesc uneori, surzînd de serviciu, prin cele mai întunecate cafenele ale orașului...

Sufletul actorului respira dezordonat și amețitor, pentru că respiră praf stelar. Rîsul său nu este rîs, ci

speranța rîsului omenesc, plînsul său nu este plînsul ci nădejdea că plînsul omenesc poate deretica ungherele vraiește ale necazului.

Sufletul actorului apare în luminile chinuitoare ale rampei pentru a VESTI, mare, sălbatic și îndrăgostit generos, Firul Vieții! El este stăpînul lui Da și al lui Nu. În același timp, învîțător și elev al mîhnirii omenești. Carbonar, duelist, rege în vacanța, muncitor al minții, medic al tulburărilor tuturor, carte de căpătîi vorbitoare, prieten care știe să mintă atît cît trebuie adevărului să prindă viața și chip. Sufletul actorului este aproape de copilăria noastră a tuturor pentru că n-a părăsit bucuria jocului, punctul de fugă al propriului nostru suflet. Sufletul actorului este vîrsta noastră cea mai curată, cea uitată zi de zi mai mult.

Sufletul actorului nu se poate înghesui într-un pumn strîns. Geamatul lui de reproș ne va face să deschidem, înfiorați și cu grăbire, palma închisă...

P.S. Ce-ați spune de-o salvare a lui Hamlet? Fugar de la Elsinor, deghizat, sub coviltirul uneia dintre căruțele actorilor veniți la curte! Cine să-l mai găsească, odată rătăcit în marea Iluzie?

FOTO ROMPRES

N

u am nimic împotriva moralei,
dar cred că se poate cel mai ușor
transforma în ceva fals, în
ipocrizie.

a r t e

Angelo Mitchievici

CRONICA FILMULUI

Scrisori din Iwo Jima este filmul pereche al lui Steaguri pline de glorie (*Flags of Our Fathers*, 2006) și împreună reprezintă o propunere interesantă a regizorului Clint Eastwood, aceea de a înfățișa un episod important al celui de-al Doilea Război Mondial din două perspective. Dacă perspectiva învingătorului asupra evenimentelor apare firesc, să ne gândim

câte filme despre al Doilea Război Mondial avem din perspectiva învinșilor, a germanilor, în raport cu cele turnate despre victoria și eroismul aliaților, al rezistenței franceze, al Armatei Roșii eliberatoare, al luptelor de partizani, al revoluției de la 23 august 1944 pregătită asiduu de comuniștii dispensatori de manifeste, cum am fost lăsați să-o credem vreme de 50 de ani etc. Proiectul lui Clint Eastwood – despre primul său film am scris deja – mi se pare deosebit și din acest punct de vedere: pune față în față pe același teatru de război, insula Iwo Jima, două tabere, două mentalități, două culturi complet diferite și un singur numitor comun: condiția umană.

Cucerirea insulei Iwo Jima anunță sfârșitul războiului, deși capitularea Japoniei s-a putut obține numai prin detonarea celor două bombe atomice la Hiroșima și Nagasaki. Pentru cei care au văzut destule filme de război, filmul nu oferă nimic spectaculos, regizorul nici nu și-a propus asta și nici să sistematizeze ororile războiului. Ci să-l cunoască pe inamic. În război este aproape imposibil să-l cunoaști pe inamic altfel decât ca inamic, iar un inamic bun este un inamic mort. Îmi imaginez lucrul la film pentru Eastwood ca o confruntare cu propria sa mitologie, cu propria sa imagine extrasă din manuale, cărți de popularizare și poate chiar romane. Ca actor, a jucat de nenumărate ori rolul de pistolar sau de tip dur, rol pentru care-l recomandă și figura care aduce cu o franchețe plăcută, a pionierului, a omului liber. În acest sens, memorabil rămâne rolul din *Necruțătorul* (*Unforgiven*, 1992). Cred că unul dintre defectele filmelor cu o astfel de încărcătură este să dezvolte excesiv fie o latură sentimentală derivând din faptele de război, fie una moralizatoare. Nu am nimic împotriva moralei, dar cred că se poate cel mai ușor transforma în ceva fals, în ipocrizie. Ne regasim cu filmul lui Eastwood nu în fața unui inamic, ci mai degrabă a unei situații în care apar oameni, fiecare cu povestea lui. Există și aici, ca peste tot, comandanți buni precum este însuși generalul Lt. Tadachichi Kuribayashi (Ken Watanabe), care conduce întreaga defensivă, sau locotenentul colonelul Nishi (Tsuyoshi Ihara), campion olimpic de echitație, și comandanți excesivi, precum generalul Hayashi sau locotenentul Ito (Shidou Nakamura). De aici nu decurge numaidecât o justificare a eșecului – în mod evident pentru toți lupta este pierdută înainte de a începe – și nici o antiteză bun-rău, ci mai degrabă evidențierea unui rău inevitabil în război: excesul. Excesul constă în a sacrifica inutil viața oamenilor din subordine – și aici ne ciocnim de un reflex mentalitar indus soldatului japonez legat de ideea de onoare. Akira Kurosawa surprinde această mentalitate într-un film admirabil, *Kagemusha*, și marturisesc că am fost foarte curios să descopăr cum vede un american inteligent precum Eastwood acest lucru. Regizorul a surprins bine

Viind la eroi – *Scrisori din Iwo Jima*

dilema soldatului japonez pentru care brutarul Saigo (Kazunari Ninomiya) este reprezentativ. Regizorul face din Saigo singurul supraviețuitor, un soldat nepotrivit pentru război, care trăiește coșmarul de pe poziția celui care nu se împacă cu moartea eroică. Într-un mod semnificativ, drumurile comandantului Kuribayashi se intersectează cu cele ale cătanei neîndemnatice, comandantul știe să folosească judicios puținele forțe de care dispune. Se poate muri cu eleganța tipic japoneză, fără nebulia care-i animă pe o parte din subordonații săi. Povestea soldatului Shimizu (Ryo Kase), exclus din Academia militară pentru a fi ezitat să execute un ordin stupid și discreționar, uciderea unui câine, reprezintă un astfel de exces. Despre altele, regizorul nu îndrăznește să „vorbească” și ele nu au lipsit.

Regizorul urmărește și situații tipic de rezolvări contrarii, un soldat american capturat este ucis cu bestialitate, un altul, Sam, este tratat omenește de către locotenentul colonelul Nishi, un aristocrat familiarizat, ca și comandantul Kuribayashi, cu modul american de viață. La fel, un japonez care se predă este împușcat cu sânge rece de către unchiul Sam, pe când altul este luat prizonier și îngrijit după toate regulile, în ciuda ostilității afișate. Lecția de umanitate elementară a acestuia – pentru a nu vorbi de tratatul de la Geneva încălcat fraudulos cu ocazia fiecărui război, fie el și cel din Irak –, este pusă în paralel cu lecția doctrinară predată soldaților conform căreia inamicul este o ființă inferioară, lipsită de curaj, emotivă, adică slabă și salbatică. Ignoranța, sugerează regizorul, este cea care face cele mai multe victime. Cum se împacă însă condiția umană cu rolul de soldat? La întrebarea aceasta soldații japonezi găsesc un răspuns în scrisoarea pe care mama i-o adresează fiului ei Sam, evident rolul acestuia este generic. „Să faci ceea ce este drept pentru că este drept” sună sfatul matern și mă întreb câte lucruri rămân suspendate cu această afirmație care nu caută justificare nici în regulamentul militar, nici într-o filozofie particulară. Ce-ar mai fi de adăugat aici? Unul din argumentele mai subtile ale filmului, este că acest război n-ar fi trebuit să aibă niciodată loc. Kuribayashi rememorează anii de ucenicie ca ofițer la o școală americană, cadoul primit la sfârșit, un frumos Colt, o armă fină de ofițer, și ambianța *high life*-ului american. La un banchet, o distinsă doamnă îi pune întrebarea stînjenitoare: Ce-ar face dacă SUA și Japonia ar intra în război. Răspunsul nu poate fi decât corect chiar și în prezența doamnelor și a prietenilor: să faci ceea ce este drept pentru că este drept. Un soldat nu poate întoarce decizia politicianilor, este drept, însă regizorul scoate la iveală această contradicție dureroasă a unui

conflict care nu este asumat deplin și care este indicat ca absurd. Nu știu dacă ea are o bază reală sau constituie o interpretare a regizorului american, însă mesajul îmi pare destul de clar. Comandantul bea Johnie Walker, poartă un pistol american alături de sabia tradițională a samuraiului și, semnificativ, ratînd moartea tradițională a samuraiului prin sabia se sinucide cu elegantul Colt american. Alături de călărețul samurai, Nishi, Kuribayashi deplînge timpurile cînd sabia era arma cavalerului, iar războiul nu era mecanizat. Tradiția însă se poate dovedi un inconvenient atunci cînd ea comandă o sinucidere în masa a propriilor soldați asistați de comandanții lor.

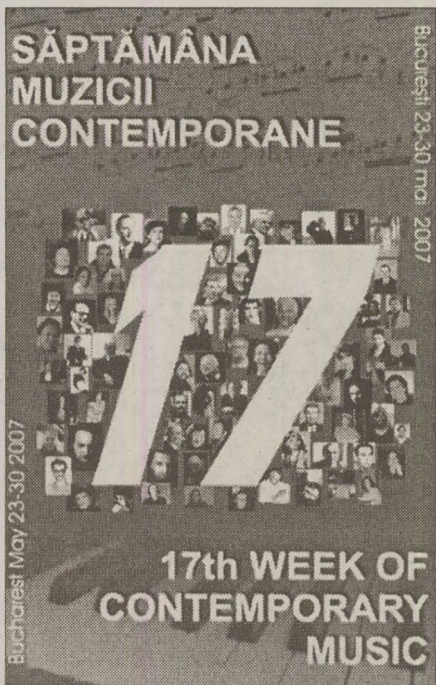
Clint Eastwood a încercat să descopere cealaltă față a războiului, făcută din așteptarea înaintea dezastrului sau a acțiunii. Scrisorile acoperă acest vast teritoriu care introduce normalitatea în spațiul absurdului. Saigo îi scrie scrisori „defetiste” soției sale care urmează să-i nască un copil, Kuribayashi scrie scrisori familiei, soldatul american moare cu scrisoarea mamei pe piept etc. Scrisorile și fotografiile lui Kuribayashi vor fi salvate de acest soldat imprudent, scrisori care aduc în memorie momente privilegiate și pe care soldatul le îngroapă pentru a fi dezgropate odată cu istoria bătăliei de la Iwo Jima. Aceste momente dobîndesc o semnificație profundă abia acum, cînd ele sunt contemplate din perspectiva sfârșitului iminent, cînd orice continuitate este ruptă definitiv. Am mai remarcat această convenție care apropie filmul, ficțiunea de documentar, am văzut-o pînă și în cazul unui *romance* ca *Titanic*, unde cădea ca nuca în perete. Reflecția ficțiunii pe bază documentară, apropierea de istorie pe canalul de investigație tip Discovery sau History îmi spun ceva. Ficțiunea încearcă să obțină girul faptului istoric, într-un serial precum *A Band of Brothers* al lui Spielberg, cei care vorbesc în deschiderea fiecărui episod sunt combatanții reali, cei care au supraviețuit atît gloanțelor cît și timpului. Soldații, figuri nesemnificative pentru roata istoriei, sunt aduși în scenă și mai puțin generalii lor. În cazul de față, îi avem deopotrivă pe soldați și pe comandanți în acțiune, prezența scrisorilor este menită să întărească caracterul documentar al peliculei. Filmul constituie liantul edificatului documentar și adevărul este că jurnalul Anei Frank ne spune mai mult despre război decât o sută de bătălii. Pentru toate aceste documente avem un unic revelator – și în asta constă reușita unui astfel de demers –, moartea reală a protagoniștilor reali, pentru că nu există nimic mai puternic pentru o voce decât timbrul pe care moartea i-l conferă. Scrisorile din Iwo Jima merită „văzute”. ■

Scrisori din Iwo Jima (*Letters from Iwo Jima*, 2006). Regia: Clint Eastwood. În rolurile principale: Ken Watanabe, Kazunari Ninomiya. Gen: Dramă, Război. Durata: 141 minute. Premiera în România: 23.02.2007. Produs de: Malpaso/Amblin. Distribuie în România de: InterComFilm România.

Muzica deceniilor din urmă dispăre treptat din programele marilor instituții muzicale, ale marilor orchestre simfonice...

a r t e

Unde ne sînt contemporanii?

Feste îmbucurător de observat faptul că - în buna parte astăzi, la noi și nu numai - în drumul lor către ascultătorul avizat producțiile compozitorilor zilelor noastre parcurg un circuit mai scurt. Din laboratorul de creație muzică zilelor noastre ajunge relativ repede în atenția muzicienilor performeri și mai departe pe scena de concert. Este acțiunea organizatorilor de concert, a festivalurilor de profil, a asociațiilor specializate în a facilita parcurgerea acestui circuit. Este bine, este mai puțin bine... o vom vedea în perioadele următoare. Căci muzica deceniilor din urmă dispăre treptat din programele marilor instituții muzicale, ale marilor orchestre simfonice, spre exemplu, și, se retrage - în schimb - în spațiul restrâns, elitist, rezervat, al festivalurilor specializate, în bună parte... departe de marele circuit al vieții de concert. O știm cu toții, cu secole în urmă - de la Monteverdi la Haydn, atât în spațiul privat, cât și în cel public atât în palatul ducelui de Mantua, în curțile de la Versailles, cât și în primele teatre de operă ale Venetiei sau în sălile publice londoneze de concert ale sfârșitului de secol XVIII, ale începutului de secol următor - se cânta muzica vremii, se cânta muzică contemporană.

În vremuri mai apropiate, la noi?
Mai este cazul să ne reamintim că la începutul anilor '90 creația muzicală autohtonă a fost literalmente excomunicată din viața de concert, prezența acesteia - indiferent de tematică, de conținut - fiind asimilată totalitarismului de tip ceaușist? Este una dintre realitățile jenante ale vieții noastre publice, ale istoriei noastre recente.

„Săptămâna muzicii noi”, a „...muzicii contemporane”, a apărut astfel drept un reflex firesc privind etalarea libertății de creație, privind promovarea publică a acesteia. Nici astăzi nu suntem prea departe deși lucrurile s-au schimbat. Sunt excepții. Inclusiv la noi.

Inclusiv în cazul formațiilor muzicale ale Radiodifuziunii, inclusiv în cazul Filarmonicii bucureștene.

„Pomenire”, un Requiem românesc, amplă lucrare vocal simfonică de autentică respirație românească creștin-ortodoxă, lucrare datorată compozitorului Ștefan Niculescu, a fost prezentată în cadrul recentei ediții - cea de-a 17-cea - a Festivalului „Săptămâna muzicii contemporane”. La conducerea Orchestrei Naționale Radio, a Corului Academic s-a aflat tânărul dirijor Tiberiu Soare secondat de maestrul de cor Dan Mihai Goia. Cu câteva luni în urmă lucrarea a beneficiat de o imprimare specială realizată de aceeași formație aflate atunci sub conducerea dirijorului Horia Andreescu. Trebuie apreciat, aceeași lucrare a beneficiat de aceeași conducere muzicală cu mai bine de un an în urmă când a fost prezentată în prima audiție absolută în cadrul obișnuitelor concerte de stagiune ale Filarmonicii.

„Săptămâna muzicii contemporane” este, în adevăr, de mai bine de un deceniu și jumătate, o veritabilă vitrină în care sunt prezentate tendințele componistice actuale, de la noi, din lumea cea largă a muzicii. Varietatea de orientări este seducătoare. Varietatea limbajelor, a surselor sonore, a tipurilor de structuri componistice este uimitoare.

Spectacolul creației este captivant. Informația, muzica însăși, lucrările, circula cu o viteză amețitoare în spațiul public al lumii actuale. Mai dificilă se dovedește a fi percepția, eventuala înțelegere a intențiilor, a realizărilor, pătrunderea sensurilor afunde ale lucrării. Atunci când este cazul. Atunci când autorul nu intenționează în mod expres a flata gustul publicului de concert, atunci când nu livrează un simplu joc al combinațiilor sonore.

Au putut fi audiate creații majore, de autentică consistență spirituală. Astfel s-a dovedit a fi „Ou” de Octavian Nemescu, lucrare prezentată în primă audiție absolută cu participarea Orchestrei „Concerto” a Universității Naționale de Muzică, formație condusă de Dorel Pașcu Rădulescu. Dintr-o categorie apropiată fac parte lucrările propuse de compozitoarele Doina Rotaru și Maia Ciobanu. Orientări noi pe direcția procesării „live”, în concert a surselor sonore, chiar a vocii umane, manifestă Mihaela Vosganian și Irinel Anghel. În cu totul altă direcție, un anume gen de intelectualism captivant dezvoltat de compozitorul Fred Popoviți în ale sale „Itinerarii în interiorul sunetului - II”. În altă ordine de idei, este semnificativ de observat faptul că o creație cum este „Concertul pentru violoncel” de Calin Ioachimescu - lucrare apreciată chiar de la lansare, în urmă cu câțiva ani, rezistă cu succes în timp depășind bariera obișnuită a primei audiții. Iar aceasta; inclusiv grație demersului interpretativ atât de angajat datorat violoncelistei Anca Vartolomei, datorat colaborării cu Orchestra de Camera Radio condusă de Pieralberto Cattaneo.

Inclusiv la nivelul realizării în concert - dată fiind participarea de această dată vocală a unui muzician de talia lui Cristian Alexandru Petrescu! - lucrarea „Archipelagus”, de Anatol Vieru, a constituit o descoperire în zona expresiei apolinice, drept parte a imensului teritoriu parcurs de autor, de acest captivant spirit care, în răstimpuri, spre bucuria noastră, nu încetează a ne uimi.

Pe de altă parte, nu poți să nu observi tendința potrivit căreia în cadrul unor concerte de acest gen unii compozitori preferă a-și lua soarta în propriile mâini. Multe dintre formațiile prezente în programele recentei ediții a „Săptămâni...” au fost conduse de compozitori, personalități al căror profesionalism exigent devine orientativ în privința realizării propriilor lucrări, de asemenea a celor datorate colegilor. Mă refer la Ansamblul „Profil-Simfonieta” condus de Dan Dediu, la Ansamblul „Traiect” condus de Sorin Lerescu, la formația „Archaeus” condusă de Liviu Dănceanu.

Performanțe impresionante la nivel de ansamblu a dovedit formația de percuționiști „Game”, a Universității de Muzică, formație condusă de Alexandru Matei, de asemenea „Trio Contraste”. În interpretarea acestei formații, „Cumpăna timpului”, de Laura Manolache, și-a găsit coerența, proporția, pregnanța comunicării, proprie muzicii.

Dar - trebuie să o recunoaștem - cel mai percutant impact public l-a avut concertul sextetului vocal berlinez „Singer Pur”. Ne-au reamintit că profesionalism nu

înseamnă numai justete intonațională și ritmică, numai respectarea strictă a semnelor partiturii. Ne-au reamintit că profesionalism înseamnă în egală măsură angajare interioară, convingere, entuziasm în actul comunicării artistice. Sunt condiții pentru ca lucrarea să treacă de bariera rampei podiumului de concert. Se depășește astfel condiția funcționarului muzical angajat să producă sunete.

Au fost prezenți în festival compozitori din diaspora. Am avut bucuria de a-i fi reîntâlnit pe Corneliu Dan Georgescu sosit de la Berlin, pe Eugen Wendel de la Köln, pe Costin Mioreanu de la Paris, pe Liviu Marinescu din Los Angeles, pe Sever Tipei de la Universitatea din Illinois, din Statele Unite. A putut fi audiata muzica Adrianei Hölzsky și a Violetei Dinescu din Germania.

Au evoluat în fața publicului soliști de mare anvergura artistică europeană, cum sunt saxofonistul Daniel Kientzy, clarinetistul Aurelian Octav Popa, flautistul Ion Bogdan Ștefanescu, cuplul muzical cameral Bianca și Remus Manoleanu, violistul Marius Ungureanu, dar și tineri muzicieni atașați fenomenului muzicii zilelor noastre, cum sunt flautistul Cătălin Oprețoiu, vocalista Irina Ungureanu, membrii cvartetului clujean de coarde, „Arcadia”. Alături de muzica marilor maestri ai secolului trecut, alături de creații semnate de Olivier Messiaen, John Cage, Krzysztof Pendereky, Luciano Berio, Sylvano Bussotti, Mauricio Kagel, alături de muzica marilor noștri maestri, Aurel Stroe, Tiberiu Olah, Nicolae Brânduș, Cornel Țăranu, Ulpiu Vlad, a putut fi audiata creația unor tineri creatori de excepțională performanță cum sunt Diana Rotaru. Un special omagiu a fost adus acestei puternice personalități a componisticii actuale care este regretatul György Ligety, originar din țara noastră. Momente inedite în istoria de până acum a Festivalului? Imaginația, spiritul managerial al directorilor recentei ediții a „Săptămâni...” - mă refer la compozitorii Dan Dediu și Liviu Dănceanu - au fost realmente eficiente. Am avut parte, spre exemplu, de un portret spiritual al Iașului, a fost definit portretul componistic al unei identități germane autohtone. „Săptămâna...” nu este numai o vitrina. Este un ochi viu cu care - dacă dorim - privim spre noi, cu care privim spre lumea actuală a muzicii.

Dumitru AVAKIAN

Publicitate

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM - BUCUREȘTI

Programul DW în limba română:

13:00 - 15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni - vineri)

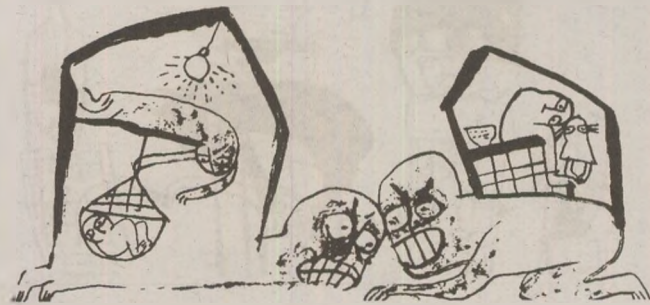
Știri în germană și engleză - zilnic din oră-n oră!

Și muzică bună - pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

Responsabil din punct de vedere moral, artistul plastic abandonează decis atelierul și sala de expoziții...

a r t e

Pavel Șuşară

CRONICA PLASTICĂ

I

olerat întotdeauna, ignorat de multe ori și câteodată disprețuit de-a dreptul, ca o prelungire infantilă, fără finalitate și ineficiență în plan social și economic, fenomenul artistic poate, în schimb, uimi din când în când prin valoarea lui simptomatică pentru sănătatea morală a grupurilor mari sau, uneori, chiar mai mult decât atât, prin calitatea sa de diagnostic al unei subtile maladii colective. Atunci când arta mai obosește sub povara utopiilor, când fervoarea aspirațiilor o istovesc și luminile absolutului îi vestejesc retina, ea se transformă subit dintr-un viguros exercițiu proiectiv într-o vehementă întreprindere reactivă. Transei mistice și vorbitului incantatoriu în limbi, li se substituie, fără prea multe regrete și cu precauții minime, activismul civic, protestul public și denunțul moral. Din sacerdot al perfecțiunii și din amant nesățios al inspirației, artistul devine o biată instanță rece, cap limpede și acuzator lucid (uneori chiar cinic) ai unei lumi a carei dominantă fundamentală (și sigură) este deriva. Aceasta mutație de pe frumos pe adevărat, de pe ideal pe terestru și de pe reverie pe scrutarea severă a unei existențe precare tocmai se consumă acum prin părăsirea parțială a consacratelor forme simbolice în beneficiul experiențelor și al practicilor neconvenționale. Activ ca prezență socială și responsabil din punct de vedere moral, artistul plastic iese decis din atelier, abandonează sala de expoziții sau, în cel mai bun caz, îi schimbă fizionomia obișnuită, și vine în stradă, recuperează spații uitate sau compromise, polemizează direct sau indirect cu muzeul și cu spiritul academic. Aceste mutații importante, care vizivează deopotrivă oferta și consumul pe piața de artă, au în spațiul cultural românesc o semnificație particulară. De data relativ recentă ca fenomen mai larg, cu toate că încercări motorii au avut loc și în deceniile 8 - 9, manifestările neconvenționale dezvăluie anumite caracteristici ale vieții colective ce depășesc stricta semnificație artistică. Forme ale deschiderii, limbaje fără coloratura etnică și dovezi certe ale implicării artistului în cotidian, aceste expresii complementare solicită nu numai un anumit tip de înțelegere și de sensibilitate, ci și un grad mai înalt de responsabilitate civică și o voință explicită de solidarizare cu valorile morale amenințate. Interesul pentru acest complex de manifestări – de la instalația clasică pînă la performance și la videoinstalație – dezvăluie, prin însăși distribuția sa geografică, o sumă de caracteristici care ar trebui să stîmbească nu numai interesul istoricului de artă, ci și (dacă nu cumva chiar în primul rînd) pe acela al sociologului, al politologului și al specialistului în psihologia grupurilor. Dacă se urmăresc pe harta României centrele în care expresiile neconvenționale sînt înțelese adecvat, încurajate prin climatul general și cultivate sistematic, avem, prin consecință, chiar harta a două tipuri de civilizație și imaginea convingătoare a unor comportamente sensibil diferite.

În afara Bucureștiului, care este o adevărată sinteză a tuturor tendințelor, aspirațiilor și frustrărilor noastre de astăzi (și de ieri), celelalte centre sînt invariabil nord-vestice: Timișoara, Arad, Oradea, Tîrgu-Mureș, Bistrița, Sf. Gheorghe, Cluj și Sibiu. Singura excepție o reprezintă Iașul, unde Matei Bejenaru, un artist solitar și atipic pentru climatul artistic din zona, a organizat, în ultimii ani, un festival de performance. În rest, nici unul dintre marile centre urbane și universitare nu manifestă vreun interes pentru astfel de expresii artistice. Și aceste orașe nu sînt chiar de neglijat; ele se numesc Constanța, Galați, Braila, Ploiești, Pitești, Craiova ș.a.m.d. Fără a insista asupra cauzelor care determină această severă împărțire

Est - Vest și Nord - Sud, este suficient de amintit că un rol important în opțiunea estetică îl joacă atât informația la zi, cu o anumită continuitate, cît și o evidentă tradiție a gîndirii de tip occidental, mobilă, deschisă și fără prea multe complexe provinciale.

II

Artistul a ieșit în stradă, iată o afirmație care ar putea însemna că el protestează, că revendică anumite lucruri de natură profesională, socială sau economică după modelul mișcărilor sindicale. De fapt, este vorba despre o altă ieșire și despre un alt fel de protest. În ultimii ani, artistul și-a modificat comportamentul, și-a scos arta în stradă și a părăsit spațiile sale consacrate. A părăsit atelierul ca spațiu de creație, galeria ca spațiu de expunere și muzeul ca spațiu de conservare. Artă însăși a suportat o modificare importantă în ceea ce privește expresia și rosturile ei. Din obiect, ea a devenit gest, acțiune, intervenție. Produsul artistic, și el un fel de marfă, dependent de o piață specializată și de mecanismele ei economice, a fost înlocuit parțial cu formele spectaculare sau cu acțiunile fără scopuri determinate. Acest produs nu se mai poate vinde și nici cumpăra pentru că el nu mai există ca obiect. Artistul plastic a îmbrăcat, într-un fel, haina actorului, dar a unuia care își joacă propriul său scenariu, își reproduce propriile idei și refuză proiectului său orice finalitate. El renunță la materialele sale consacrate, renunță la suporturile cunoscute, se apleacă spre realitatea imediată și intra voluntar în malaxorul ei. Orice obiect îi poate fi util, orice material poate fi recuperat, folosit provizoriu și apoi abandonat. Fără pînză, șevalet, piatra, penel sau dalta, el oferă un spectacol fără consecințe și folosește de cele mai multe ori expresia propriului său corp, plastica mișcării și narațiunea gesturilor. Evoluind într-un spațiu comun, cu predilecție într-unul public, artistul se integrează în ritmurile vieții obișnuite, în cel mai rău caz doar ca o apariție ciudată. Publicul este spontan, neselectat, amestecat ca interese, ca nivel de înțelegere și ca sistem de reacție. Și el sfîrșește prin a nu mai fi un public propriu-zis, ci un participant direct, o componentă vie în acțiunea care tocmai se desfășoară.

Această formă de manifestare artistică, neconvențională în raport cu arta tradițională, reprezintă o reîntoarcere la social și la problemele omului concret. Și ea transmite semnalul unui șir de crize: al unei crize de comunicare, al unei crize de creație și al unei crize care privește existența însăși. Artistul decede din condiția lui exemplară, de

purtător de cuvînt al umanității, și își asumă un mod de a fi perisabil și derizoriu. Din mesager și comentator al unei idei înalte, el devine agentul unei frustrări colective și comentatorul istoriei imediate. Convențiile estetice dispar una cîte una și în locul lor se instalează gesturile obișnuite, traumele vieții de zi cu zi. Pîna și ideea agresiunii pe care viața socială o exercită asupra individului și asupra grupului capătă expresii directe. De multe ori artistul își construiește deliberat un scenariu agresiv al cărui obiect este propriul său corp. De la suferința abstractă, încorporată într-o creație simbolică, el trece la o suferință propriu-zisă pe care și-o provoacă singur în timp ce o propune și celorlalți ca model. Mijloacele prin care se realizează aceste acțiuni sînt diverse și în afara oricărui prejudecări. Elemente vizuale și sonore, mișcări scenice și reflexe ale unui ceremonial teatral se asociază și construiesc împreună un discurs care amintește de ritualurile primitive, cînd artele nu erau încă diferențiate. În toata aceasta gesticulație se poate lesne citi o stare de impas și disperare. Ieșirea artistului în stradă, denunțul inutilității de a crea paralel cu viața și dezvăluirea nenumăratelor disfuncții sînt mai mult decît capricii ale unei simple dorințe de înnoire. Ele sînt forme specifice de luptă, strigate împotriva încorsetării individuale și încercări alternative de a largi orizontul libertății. Acte lucide, aceste acțiuni au și o doză de dramatism, măcar și numai pentru a salva cunoscuta relație dintre luciditate și dramă.

III

ele mai frecvente forme de acțiuni colective de la începutul anilor '90, de performance în grup, au fost cele represive și cele revendicative. Capetele lor de serie sînt invaziile de mineri și marșurile sindicale. În primul caz, deși este vorba de o agresiune oarbă, de o barbarie imposibil de explicat și cu atât mai puțin de justificat, spectacolul ei ofera nenumărate posibilități de lectură. Chiar dacă reprimarea și umilirea celor identificați ca adversari sînt singurele ei scopuri, întreaga desfășurare de forțe capătă dimensiuni ceremoniale. Se urmărește cu strictete un scenariu și se încearcă acreditarea unei anumite mitologii. Pentru ca efectul să fie maxim și acțiunea convingătoare, se fac machiaje, se folosește o recuzită și se impune obligativitatea costumului. Acești actori improvizați, cu fețele lor unse și cu murdăria purtată demonstrativ, ca o dovadă a demnității, dotați cu bastoane, lămpașe, tîmcoape, topoare și lanțuri, se mișcă într-o altă lume. Întreaga lor strategie, alături de regie și de scenografie, îi scoate din cotidian și din regimul vieții obișnuite. Ei sînt, de fapt, niște ficțiuni, niște existențe proteice care își caută o identitate. A-i numi, pur și simplu, mineri este un abuz. Pentru că intervenția lor publică, voluptatea gestului autoritar și bucuria sânguină îi deposează de orice rol în convenția socială. Ei deced din toate definițiile acceptate și rămîn simpli agenți ai unei civilizații tribale și bieți figuranți într-o demonstrație grotescă și subumană. Desprins, însă, de fondul său tragic, acest spectacol are o anumită putere de fascinație, chiar dacă ea se manifesta în registrul de jos, în acela al instinctelor. Există în el o forță a gregarității și o vocație a dezordinii care exercită o irepresibilă seducție. Vazuta de la distanță și suspendînd pentru o clipă orice criteriu moral, aceasta acțiune colectivă are și o expresivitate spontană. Ea reușește să dea trăirilor coordonate noi. Transformă tensiunea în oroare, și privirea în halucinație. ■

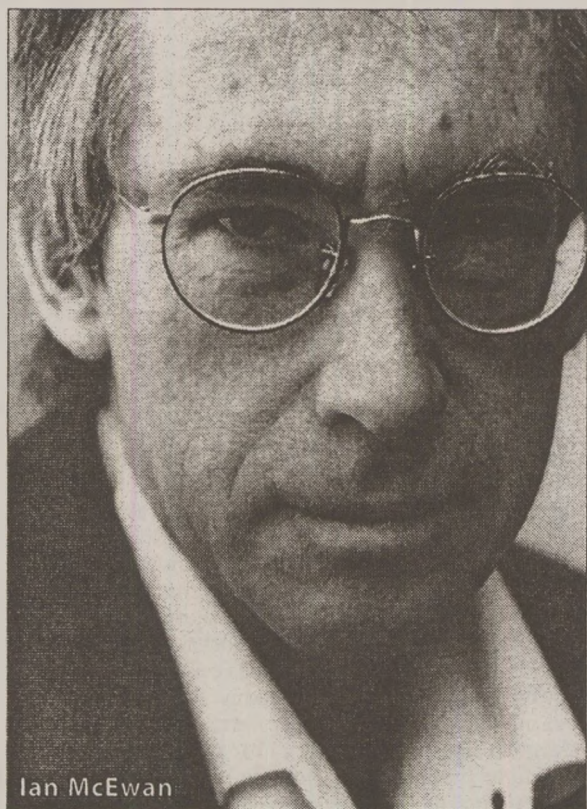

Manifestația Gay - un happening colectiv

ert rămîne că McEwan a avut alături de el elita umanistă anglofonă, care a refuzat, din start, ideea unui plagiat.

meridiane

Ian McEwan

Cronica traducerilor

Sîmbăta învingătorului

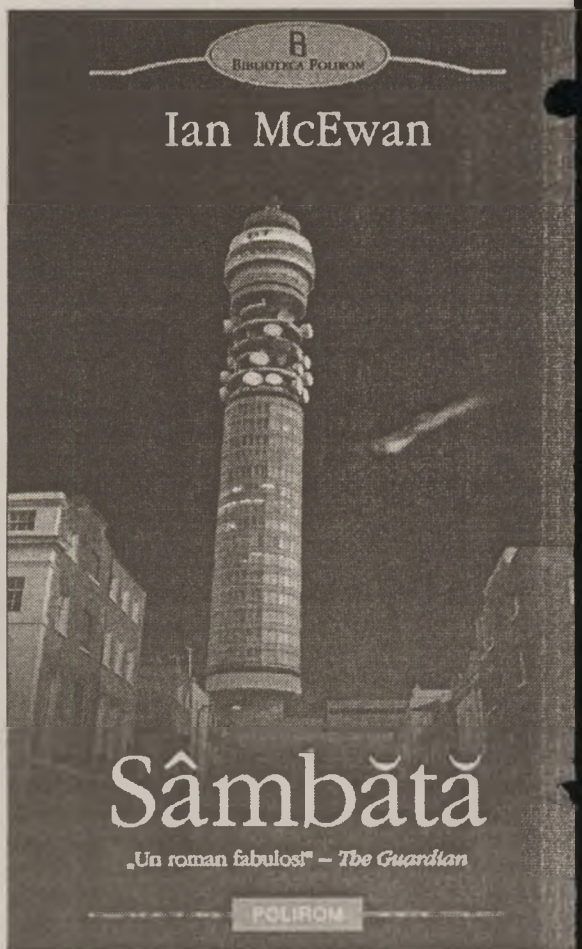
Totuși, cine are senzația că, deschizînd un roman al scriitorului, va fi copleșit de un astfel de epic dinamic, al „senzațiilor tari”, se înșeală. McEwan e un constructor parabolic, cerebral pînă la epuizare și obsedat de simetriile simbolice.

Ultimul roman — din seria celor cu succes mondial —, *Saturday* (2005), apărut și la noi cu titlul *Sîmbătă* (2006), confirmă pe deplin o asemenea observație. Dacă, în *Amsterdam*, analiza se focaliza pe trei personaje masculine, unite de relația cu o femeie excepțională (acum moartă), iar, în *Atonement*, pe sentimentele (reprimare de o istorie cruntă) ale unor personaje fără mare aderență la realitate, în *Saturday*, reflectorul epic se stabilește — joycean — pe o zi din viața unui om perfect. Ziua în chestiune este sîmbăta, 15 februarie 2003, iar eroul (totodată și narator indirect al romanului) e Henry Perowne, un neurochirurg londonez faimos. Perowne reprezintă modelul clasic al succesului postindustrial. Excelent medic (cu intuiții formidabile de diagnostic și dexteritate chirurgicală), personajul nu dezvăluie însă și adîncimi intelectuale. Este evoluționist (știe cîteva principii fundamentale din Darwin, pe care le citează la nevoie) și, ca atare, nu are complicații metafizice. E ambițios, cu bun instinct competițional (îl enervează chiar și înfrîngerea la o partidă de *squash*), se revendică din liberalismul european de dreapta (sprijinind, de exemplu, intervenția militară din Irak și neînțelegînd mobilul etic al marilor manifestații anti-razboi din Anglia). Nu arată sensibilitate pentru literatură (și dintr-o parte, în general), dar prețuiește succesul artistic al copiilor săi (Daisy, fiica, este poetă în Paris și are un volum proaspăt publicat, iar Theo, băiatul, a devenit, în timp, un popular cîntăreț de *blues*). Își iubește, cu loialitate, soția, Rosalind (avocată), și își vizitează, de regulat (pentru a nu sfîrni discuții), mama senilă (fostă campioana de natație), internată la azil. În Henry Perowne se cumulează, ca atare, trăsăturile unui strălucit exponent al *upper middle class*-ului apusean — beneficiarul principal al avantajelor capitalismului tîrziu. Precum toți membrii clasei (castei) sale, el pare să nu fi dat greș în timpul succesului fiind, în cazul lui, o disciplină, o mecanică, o rutină, mai degrabă decît o simplă întîmplare. Chiar tensiunile ivite, inerent, în viața profesională ori familială sînt gestionate de erou cu aceeași intracitate și exactitate cu care îndepărtează o tumoră cerebră intracraniană. Nu-l agreează pe socrul său (John Grammaticus), poet scripitor, cu viața boemă, încărcată de dezordine (alcoolism, relații sentimentale efemere, limbaj licențios) ce tulbură nevoia de echilibru a lui Perowne. Cu toate acestea, neurochirurgul reușește să păstreze aparența unei comunicări eficiente cu imprezvizibilul tata al lui Rosalind.

Sîmbăta în discuție nu este o zi obișnuită, încă de la bun început. Perowne se ridică din pat, după o noapte de insomnie, cu o priveliște apocaliptică sub ochi. Vede pe fereastră un avion, cu o aripă în flăcări, coborînd de urgență la aeroportul Heathrow. Se gîndește apoi la un act terorist și trăirea intuitivă a senzațiilor pasagerilor, în momentele respective, îi produce un cumplit disconfort. Se așteaptă să fie chemat la spital din clipă în clipă. Urmărind ulterior știrile, află, cumva decepționat, că nu fusese decît un simplu accident (la un avion de marfă), rezolvat de personalul aeroportului fără nici o victimă. În esență, vestea este bună pentru Perowne, întrucît nu s-ar permi, *în această sîmbătă*, să aibă intervenții la camera de gardă. Seara sosește Daisy de la Paris (cu volumul ei de debut proaspăt publicat) și, în plus, familia va primi și vizita bătărilor John Grammaticus. O veritabilă reuniune de clan, pe care Henry trebuie să o pregătească minuțios. Rosalind

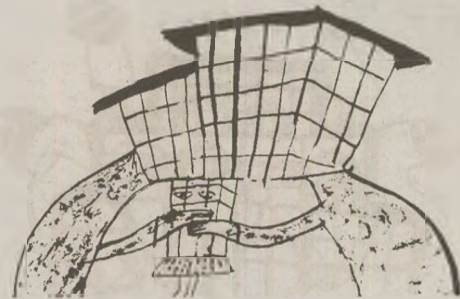
încheie un contract important și va lipsi toată ziua, iar Theo are repetiții importante de-a lungul după-amiezii. Eroul rămîne astfel singurul în stare să pregătească o cină festivă (unde elementul de forță să fie celebră tocana de pește, marca „Henry Perowne”). Înviorat de ideea, neurochirurgul pleacă, într-un tîrziu, pentru îndeplinirea, cu exactitate de metronom, a programului zilei. Va juca mai întîi saptămînală partidă de *squash*, apoi își va vizita mama la azil, iar, în final, va cumpăra pește și va reveni acasă, pentru a realiza un experiment gastronomic, ce îi va aduce, îndubitate laude unanime. Din nefericire, planul articulat cu rigoare științifică (de învingător), al personajului, trece printr-o neașteptată reconfigurare, determinată de contextul nefavorabil (imprezvizibilul „factor X”, prezent în estimările — aproximative — ale tuturor futuristilor contemporani!). Strazile sînt blocate de o imensă manifestație împotriva războiului din Irak. Perowne e, prin urmare, obligat să meargă, cu luxosul lui *Mercedes* argintiu, pe străduțe lăturalnice și înguste. Intrat în criza de timp și agitație nervoasă, el atinge ușor, cu portiera mașinii sale, oglinda unui automobil din sens opus. Din autoturismul lui coboară trei bărbați cu figuri violente și aer de inadapție social. Șoferul (Baxter), intuind (după luxul mașinii lui Henry) posibilitatea obținerii unei sume frumoase de bani, cere șapte sute cincizeci de lire sterline, pentru a încheia tot conflictul și a se desparti de Perowne în termeni cordiali. Doctorul se simte escrocat și refuză categoric, cerînd, în schimb, doar obișnuitul schimb

Dacă o minte chițibușară ar sta să observe felul în care materialul epic se structurează în romanele scriitorului britanic Ian McEwan (n. 1948) — și aici mă refer măcar la textele cele mai apreciate, devenite deja internaționale: *Amsterdam* (1998, distins cu *Booker Prize*), *Atonement/Ispășire* (2001, nominalizat la același *Booker Prize*), *Saturday/Sîmbătă* (2005, *James Tait Black Memorial Prize*) —, ar avea surpriza unei descoperiri paradoxale. Un autor cu o viață de telenovelă „sublimează” foarte puțin (aproape deloc!) în operă din propriul tumult existențial. Proza lui McEwan nu este în anprozi (introspectivă, investigație psihologică, excurs mediativ etc.), lăsînd „acțiunea” (cautăta de cititorul consumerismului actual!) pe planul secund. Faptul nu se încadrează, repet, în așteptările celor care acordă prioritate biograficului în ficțional. *CBE (Commander of the British Empire)*, laureat al unui *Shakespeare Prize*, membru în diverse societăți academice prestigioase, Ian McEwan atrage constant atenția presei — să o numim — „mondene” asupra lui. Mai întîi, a fost fuga primei soții, după divorț, cu unul dintre copiii lor în Franța, deși justiția încredințase baiatul, spre creștere, tatălui. McEwan nu s-a ferit din a declara public belcoșe, declarării ce l-au atras, treptat, într-un mare scandal. Apoi, opinia publică londoneză a trecut prin clipe de derută la acuzația teribilă, de plagiat, primită de scriitor pentru romanul *Atonement*. Similaritatea anumitor episoade din text cu intriga din *No Time for Romance/Vremuri fără dragoste* (menționat, de altfel, de către McEwan în bibliografia lui *Atonement!*) al Lucillei Andrews a dus la iritarea unei părți a presei care nu a ezitat să dea verdictul furtului intelectual. Polemicile — virulente — au durat mult și nu au clarificat în totalitate situația. Cert rămîne însă că McEwan a avut alături de el elita umanistă anglofonă, care a refuzat, din start, ideea unui plagiat (la vremea respectivă, însuși Thomas Pynchon și-a sprijinit, cu generozitate, confratele). Tot în perioada în cauză, invitat la un dineu, la Washington, de către Laura Bush, prozatorul nu a putut intra în SUA, deoarece, conform lucrătorilor vamali, „nu deținea documentele de călătorie potrivite”. Revenit în Marea Britanie, autorul a făcut un scandal mediatic de toată pomina, primind, în cele din urmă, o scrisoare de scuze de la Casa Albă. În sfîrșit, anul acesta, McEwan a aflat, cu stupeoare, împreună cu aceeași infatigabilă „presă de investigații”, că are un frate mai mare cu șase ani, pe care nu l-a vazut niciodată. Acesta mai fusese de sece și adoptiv al mamei autorului, în timpul celui de-al doilea război mondial, întrucît era rodul unei relații extraconjugale (femeia se afla, în momentul cu pricina, la un prim mariaj), interesant, chiar cu tatăl lui McEwan, pe atunci doar amant (cei doi se vor căsători abia după război și îl vor avea pe prozator).

Ian McEwan, *Sîmbătă*, traducere din limba engleză și note de Dan Croitoru. Colecția „Biblioteca Polirom”, 2006, 404 pp.

e-a lungul vremii,
pașii noștri s-au
încrucișat în diverse
locuri.

meridiane

Miljurko Vukadenovic și noua avangardă sârbă

polițe. Baxter și tovarășii săi se înfurie subit. În
ap ce companionii îl țin pe Henry de mâini, Baxter
pregătește să-l lovească. Deși panicat de incredibila
sturmă de evenimente, Perowne are o extraordinară
intuiție (bazată și pe spiritul lui de observație, specific
neurochirurgilor cu experiență). Sesizând tremurul mâinilor
Baxter, chiar înainte de a primi pumnul în plină figură,
îi spune, tăios, micului mardeiaș de cartier: „Taică-
no o avea. Acum și tu o ai”. Ne lămurim puțin mai târziu.
Corba despre cumplita boală neurologică *Huntington*,
care Perowne i-o dagnostichează exact (fie și pe ghicite)
Baxter. Acesta din urmă, umilit și trădat în fața
tovarășilor (în lumea lor dură, orice semn de slăbiciune
masculului alfa” poate constitui începutul sfârșitului),
înțușă să-l mai sancționeze pe doctor și pleacă îngrozit,
în privirile nedumerit-disprețuitoare ale celor doi amici.
Și pe muchie de cuțit, Henry iese, ca întotdeauna,
învingător.

Este vorba însă, de data aceasta, despre o victorie
înuită, ce îi lasă un gust amar. Imaginea nevrotic-
impulsivă a lui Baxter îl urmărește toată ziua,
fându-l ineficient în derularea programului stabilit.
Într-o partidă de *squash*, își vizitează mama fără chef și
fără, împardonabil, în prepararea tocanei de pește.
Daisy lui Daisy (deși mult-așteptată) nu alungă norii
de război, ducând — *ab initio* — la un conflict pe tema războiului
în Irak. Disputa continuă apoi între Daisy și abia sositul
John Grammaticus, pe subiecte vechi. Nici Theo
poate limpezi prea mult situația. Totuși, adevărata
priza a zilei e produsă, involuntar, de către Rosalind,
când ajunge acasă. Ea intră în scenă lividă, urmată de
un grup de indivizi ce o amenință cu un cuțit. O singură
vire îl pune pe Perowne în fața insurmontabilei fatalități.
Agresorii sînt Baxter și unul dintre tovarășii de dimineață,
„rifericul” și „refuzatul” nu a putut suporta, la
întâlnire, umilinta la care l-a supus „centralul” și „putemicul”,
iară, în consecință, să se răzbune. Tensiunea
creștând de McEwan în acest episod epic final compensează,
într-o lungă și statică introspecție care domină romanul
de la început la sfârșit. Victimele și agresorii, învingătorii
și învinșii (greu de distins acum) se studiază patetic și
înăpăstiat, în încordare, un gest greșit în tabara adversă.
Conflictul culminant este atins atunci când Baxter îi cere
Daisy să se dezbrace. Traumatizată, poeta execută
unul cu oroare imensă (toti descoperă, cu uimire, că
Daisy e însărcinată!). Baxter vede volumul tinerei și
îi cere să-i citească o poezie. John Grammaticus
(de partenerul lui Baxter) are o intuiție fabuloasă.
Daisy nepoate să citească „poemul său favorit” (în fapt,
se referă la un text al lui Daisy, ci la victorianul *Dover*
Cliff/Tărâmul Dover, al lui Mathew Arnold, poezie
scrită pe dinafară de nepoată, în copilărie, chiar de
unicul ei). Versurile lui Arnold izbesc puternic creierul
filial al lui Baxter care ajunge în exces de emotivitate
și devine inapt pentru crimă (tovarășul său pleacă, de
odată, dezgustat). În noua stare, Perowne îl convinge
pe Daisy, sus, în birou, o documentație referitoare la
tema *bolii Huntington* (inexistent!). Aducându-l
în discuție, reușește, cu ajutorul lui Theo, să-l dezarmeze pe
Perowne. În luptă, Baxter cade pe scări și, cu capul zdrobit,
cade în coma. Mai târziu, solicitat la spital pentru a-l
trăgă pe atacator, Henry acceptă provocarea. Aparent
generozitate și deontologie medicală, dar, în subsidiar,
glorie, în gestul chirurgului, satisfacția perversă de
a-l lăsa agresorul în viață, pentru a-și trăi pînă la
sfârșit agonia înfiorătoare a maladiei. O victorie completă
într-un moment, ce-i redă lui Perowne statutul (pentru un moment
înalt) de învingător perpetuu. De aceea, în el, McEwan
recrează tipologia triumfătoare a celui adaptat perfect
la regulile competiției, insensibil — funciar — la
amestecurile marunte ale dislocațiilor de tipul lui Baxter.
Henry nu este pregătit să-și tulbure perfecțiunea, prin
receptarea imperfecțiunii lui Baxter, o victimă simbolică
a societății competiționale funcționare după
principiul vaselor comunicante, atunci oricărui învingător,
cum Perowne, îi corespunde un învins ca Baxter!).
În el (Perowne), istoria merge înainte și nu prin rebături
de naturii (Baxter). Prin urmare, ideologiile egalitarismelor
nu devin inoperante și absurde aici. Singura regulă
de abilitate e cea a selecției darwiniene, iar Henry, cu
toată credința, se supune ei. Revenit acasă, neurochirurgul
descoperă astfel ispitele filozofiei moraliste și pare echipat
pentru a începe o nouă zi de succes.

Codrin Liviu CUȚITARU

De fiecare dată când mă întâlnesc cu Miljurko
Vukadenovic, poetul sârb care a prins rădăcini
pe meleagurile noastre, am o scurta tresărire.
Întreaga sa siluetă, începând cu rebela chică
sinilie, și terminând cu mersul avântat, dar
în același timp și melancolic, cu felul insolit
de-a gesticula pe stradă, ca să nu vorbesc de
privirea albastră și țacalia străbătută de un
păienjenis bine strunit de fire argintii, îmi aduc aminte
de un bun prieten rămas să rătăcească pe străzile largi
ale Chișinăului, Eugen Cioclea. Privindu-l cum se apropie,
inima îmi tresălește de bucurie, iar atunci când umerii ni
se unesc și palmele ni se încrucișează, bătând darabana
pe omoplați, trăiesc strania senzație că strâng un brate
nu unul, ci doi prieteni, pe jumătate oameni, pe jumătate
fauni. Îndepărtându-i fruntea lipită de a mea, îi înfrunt
privirea, stăpânindu-mă cu greu să nu întreb: „Mă frate,
nu cumva tu ești Eugen și eu am impresia că-l am în față
pe Miljurko?” Abia după ce ne așezăm la masă și comandăm
în cinstea întâlnirii noastre o salbă întregă de beri Ciuc,
„mai beau una și mă duc”, încep să mă descalț, și-i
zic: „Acum m-am dumirit, tu ești Miljurko, fratele
meu sârb, căci celălalt frate, moldoveanul de dincolo de
Prut, cu care, stînd într-o seară pe terasa, ne-am tăiat
vene, făcându-ne frați de litere, de multă vreme a agățat
năbadaioasă-i halbă în cui, și acum se mulțumește să bea
cafea acompaniindu-se la două cesti, ca la două țambale,
până-i iese pe nări tot naduful adunat în anii tinereții și
toată fudulia...” „Și cum poate trăi un astfel de
barbat?” mă întreabă privindu-mă un pic cam spanchi,
Miljurko... „Atunci...”, adaugă el. „Atunci ce?” îl întreb.
„Atunci chiar ca ar face umbră pamântului degeaba...”
„Te referi cumva la femeie, Miljurko?” „La femeie, pai
altceva la ce?” „Fratele meu de litere albastre, Eugen
Cioclea, e un crai bătrîn, la gâtul său atârna și
acum un șirag întreg de inimi și de solduri frînte...”
„Atunci să bem în cinstea acestui frate...” „Să bem și
în cinstea cerșetorului de cafea...” „Că și el...” „Să bem
și-n cinstea lui...” Ciocnim paharele, berea ni se revarsă
pe mustăți, ne dezmiardă barbile, privind pe geam
cum se înserează... Vântul mîna cutii, ambalaje, le învîrte
în cerc pe trotuar, amestecînd de-a valma gesturile și
sentimentele. Deasupra, se perindă cocoloașe de nori.
Costume de bărbați și picioare de femei foșnesc pe lângă
vitrine. „Forme fără fond,” murmură sîrbul înmuindu-și
buzele în spuma amarului. Zămbind îl întreb: „Și fondu'
unde-i?” „Acolo, sus, în cer, zice Vukadenovic. Privește,
norii sînt doldora de funduri și de fonduri. E acolo tot
ce vrei, conchide el. Nu trebuie decât să te înalți, să
pui mîna și să strîngi la piept tot ce vezi în jur... Bolta
cerească e ca o femeie cu o mie de sîni... Să mai ciocnim
o dată...” Cam așa decurg dialogurile cu Miljurko...

L-am întâlnit prima oară la Festivalul „Zile și Nopti
de Literatură” de la Neptun, în compania minunatului
poet Ioan Flora (trecut, vai, de câțiva ani buni în tărîmul
umbrelor), și a altor scriitori veniți din Balcani... Tronând
în capul mesei, înconjurat de scutul unor halbe înspumate,
Miljurko asedia cu vorbele (dar și cu privirea) cu atîta
îndârjire o preafrumoasă doamnă aflată la celălalt capăt
al mesei, încît scena era cît pe ce să se sfîrșească cu
un duel în mare. Cum apa era extrem de rece, beligeranții
au preferat să se duceleze cu paharele de vin. Duelul s-a
terminat apoteotic, în cinstea preafrumoasei doamne,
coborâtă parcă din sonetele lui Blok, poezii sârbi au cântat
cîntece vechi de vitejie, acompaniindu-se cu pumnii pe
grătar, iar noi le-am ținut pieptul intonînd câteva
doine stravechi din Maramureș... Spre dimineață, purtând
pe umeri scaunele de stejar pe care ședeau cei doi poeți,
în stînga și în dreapta prea distinsei doamne, încununată
cu ramuri de cireș și de răchită, cu toții ne-am bătut apoi

cu valurile mării...

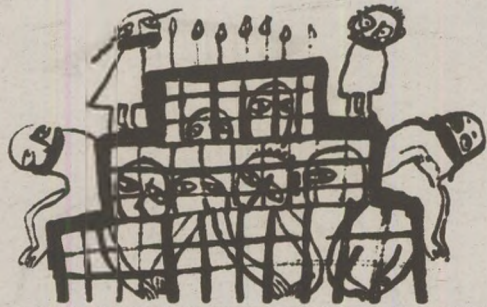
De-a lungul vremii, pașii noștri s-au încrucișat în
diverse locuri. M-am întâlnit cu Vukadenovic și la
București, și la Constanța, și la Brașov, în Belgradul
rămas fără prieteni după plecarea lui Nichita, dar
soarta ni s-a pus mereu de-a curmezișul. Ca s-o învingem,
a trebuit să ne intersectăm mai întîi pașii, la Iași, în
Copou, nu departe de teiul lui Eminescu, la zilele
„Convorbirilor Literare”, apoi toamna trecută, la Festivalul
Neoavangardei, organizat de revista „Feed-back”, unde
Vukadenovic a lansat o masivă carte, o adevărată
Evangelie, nu după Corbu, ci Miljurko, a avangardei
sârbe. Evenimentul a constituit, conform relatărilor unor
martori oculari (din motive obscure, n-am participat la
festivitate), sarea și piperul festivalului; voi apela la
marturia unui intermediar. Festivitățile erau în toi. Înarmați
cu facile, poezii Vasilian Doboș și Liviu Apetroaie,
supravegheați îndeaproape de Daniel Corbu și de distinsa
doamna Filomena, tocmai dăduseră foc, în semn de
protest față de modul cum guvernul „protejează” cultura
scrisă, la căpița de ziare adunate de-a lungul unei zile
întregi de pe aleile parcului, când, apărui, venind dinspre
muzeu, și Vukadenovic, înveșmîntat ca faunii din poezia
lui Liviu Ioan Stoiciu, pe jumătate îmbrăcat în mantie
de frunze ruginite, pe jumătate într-o mantie țesută din
mătasea broastei, avînd aninate o mulțime de cochilii
de melci și scoici pe brațe și pe umeri. Și aceasta nu a
fost tot. Deschizînd cartea, poetul își lepădă multimea
de „decorații” în iarba asmuțind rugul. Izbucni o vîlvătaie
scurtă, cu limbi de foc ce-nfiorau amurgul. Și pe măsura
ce flăcările se învîrtoșau, poetul recita versuri în româna
și în sârbă, renunțînd rînd pe rînd la toată vestimentația
sa. În fine, când intonînd ultimul vers din cîntec, pică
de pe costumul lui Adam și cea din urma frunza, mulțimea
de admiratori bătu din palme. Poetul Vukadenovic ținea
în brațe Avangarda sârbă, avînd întipărit pe umeri și
pe piept, pe solduri, pe omoplați, pe rotule și calcăie
întreaga carte tipărită cu roșu, galben, verde și
albastru, într-o parte cu litere latine, iar pe cealaltă cu
litere slavone...

Asupra acestui episod, în lumea literară, circulă mai
multe variante. Nu voi insista asupra lor. Unii zic că
arderea pe rug a avut loc în parcul Copou, alții sunt de
părere că episodul s-ar fi consumat în curtea Casei Pogor,
nu departe de locul unde e expus automobilul diluvian
al magistrului Ursachi...

Poetul și traducatorul Vukadenovic e în esența lui
un idealist înveterat, un fel de Don Quijote postmodern,
care își trăiește cu fervoarea ideile și obsesiile literare,
fiind oricînd gata să se jertfească în numele lor.
Pentru el granițele dintre realitate și imaginație par să
nu existe. Venind la chemarea lui Nichita Stănescu în
România, Miljurko s-a adaptat „pînă la identificare”,
cum spunea Iolanda Malamen, cu „ritmul, sincopale,
orgoliile și caderile” scrisului nostru. Daruindu-se cu
fervoare convertirii dintr-o limbă în alta, Miljurko
Vukadenovic, alături de Adam Puslojic, și regretatul
Ioan Flora, a devenit unul din cei mai importanți mesageri
ai literaturii noastre în Balcani. Avangarda sârbă și cei
94 de scriitori români publicați de curînd în limba lui
Bulatovic stau marturie că, dincolo de escapadele nocturne,
Vukadenovic și-a pierdut vremea cu mult folos în România.

Și acum o ultimă frază, ce ține loc de cortina:
„Draga Miljurko, jur pe toată inima: sârbii sunt cel
mai drept și minunat popor din lume. Un sârb nu te
trădează niciodată!”

Nichita DANILOV

um poate omul să
fie atins de
nedreptate sau
insultă?

meridiane

Mereu Tânărul Seneca

De ce li se întâmplă oamenilor buni neajunsuri, cu toate că există providența? Cum poate omul să nu fie atins de nedreptate sau insultă? Cum să nu ne lăsăm cuprinși de mânie și de celelalte pasiuni? Cum putem trăi fericiți? Cum putem scăpa de „alergătura ca de furnici” a „lenei neliniștite”? Cum să ne bucurăm de schimbare, fără să ne cuprindă nestatornicia?

Am mai spus de câte ori am avut prilejul că, dacă oamenii de acțiune ai lumii, guvernanții și politicienii i-ar mai citi pe clasici, multe s-ar petrece mai simplu pe calea spre bine. Dacă l-ar mai citi pe Herodot, n-ar mai fi atât de războiași în Orientul Mijlociu, dacă l-ar mai citi pe Seneca, nu s-ar mai lăsa dominați de iraționalitate.

Seneca Tânărul, stoicul mereu actual, cunoscut nu numai din tragediile scrise după model grecesc (*Troienele, Fenicienele, Medea, Fedra* etc.), ci și, mai ales, din prozele filozofice cu substrat etic (cele zece *Dialoguri* în douăsprezece cărți și *Epistolele morale către Lucilius*) este acum accesibil în limba română. Volumele din ediția Polirom, îngrijită de stralucita latinista Ioana Costa (care semnează și traducerea alături de Vichi-Eugenia Dumitru, Ștefania Ferchedău și Octavian Gordon, cu studii introductive de Anne Bănățeanu), respecta edițiile Viansini și Belles Lettres - lucru vizibil în topica românească a traducerilor. Desigur, ar fi fost de preferat o ediție bilingvă, care ar fi asigurat și utilitatea școlară, dar merită primul loc în rafturile bibliotecii și aceasta variantă pentru marele public.

De ce rămâne Seneca atât de atrăgător, chiar și în mileniul al treilea?

În primul rând, pentru că da sfaturi utile. Răspunde unor întrebări pe care timpul nu le-a lămurit de la sine. Citim *Dialogurile* și fiecare din acestea - în care Seneca îi are drept parteneri pe Lucilius, Serenus sau Novatus, pe Polybius, Marcia sau chiar pe mama sa Helvia - poate aduce o lamurire grijilor de fiecare zi. Oamenilor buni li se întâmplă neajunsuri, cu toate că există providența (*De providentia*), pentru că lupta lor cu obstacolele e un placut spectacol pentru zei și pentru că din această luptă vor ieși întăriți. *Ignis aurum probat, misera fortes viros*. „Focul probează aurul, iar nenorocirea — oamenii curajoși”. (*Dialoguri*, I, p.41). „Oamenii buni trudesc, sacrifică sau se lasă sacrificați, și toate acestea de bunăvoie; nu sunt târâți de soartă, ci urmează și își potrivesc pașii cu ai ei: dacă ar ști drumul, i-ar lua-o înainte” (*Dialoguri*, I, p.39). Cât de frumoasă este aici prelucrarea citatului din stoicul grec Cleanthes, care apare și în epistola 107 către Lucilius, pus în perfect simetrică vorbe latinești: *Ducunt volentem fata, nolentem trahunt!* Ce memorabilă concizie!

Mai aflăm de la Seneca și cum ne putem feri de nedreptate sau insulta (*De constantia sapientis*, „Despre fermitatea înțeleptului”). Pare a fi destul de simplu: nedând importanță „nici cinstirilor, nici nedreptăților pe care ni le face vulgul”. Seneca este, alături de Marcus Aurelius și Epictet, un stoic care caută în propriul sine puterea în fața amenințărilor lumii. Ataraxia duce la fermitate, înțeleptii nu se lasă tulburați în strădania lor de *proficientes*.

Tot Seneca da sfaturi asupra îndepărtării de mânie și de celelalte pasiuni (*De ira*, „Despre mânie”). Prin educație putem învăța să stăpânim afectele, lăsând rațiunea să domolească aceste „scurte nebunii”, să vindece aceste „abcese” defiguratoare. Pasiunile nu au nimic nobil și pot fi ținute în frâu. „Doar virtutea este nobilă și distinsă, și nimic nu este măreț dacă nu este — deopotrivă — senin”. (*Dialoguri*, I, p.97) „Sa fim așadar mai calmi unii față de alții: răi fiind, trăim între oameni răi. Un singur lucru ne poate face să fim liniștiți: convenția unei indulgențe reciproce” (*idem*, p. 164)

Fericirea poate fi atinsă (*De vita beata*, „Despre viața fericită”) în armonie cu natura și totodată lucrând pentru

ceilalți, pentru binele semenilor. Altmând însingurarea meditativă cu viața socială, fiindcă omul e născut cu această dublă propensiune: nevoia de singurătate și dorul de societate. Fericirea o aduce prietenia față de sine și față de ceilalți. Darurile sorții nu trebuie însă disprețuite: „Înțeleptul...nu iubește bogățiile, dar le preferă; nu le primește în suflet, ci în casa”; nu aparține acestora, dar „nimeni nu a condamnat înțelepciunea la sărăcie...Încelează, prin urmare, să le mai interzici filozofilor banii” (*Dialoguri*, II, p.82).

Dacă ne-am folosi cum trebuie timpul — chiar în vâltoarea „ambițiilor omenesti atât de nebune, cu atâția defăimători care întorc în rău ce e corect” (*De tranquillitate animi*, „Despre liniștea spiritului”, *Dialoguri*, II, p.111) - n-am mai ratați fără scop și judecată, în „lene neliniștită”, ca furnicile! *Operose nihil agunt*, „în mod laborios nu fac nimic”. Ce să mai spunem, de exemplu, că în România, un partid întreg, dacă ar fi avut măcar un singur consilier care să-l fi citit pe Seneca, n-ar fi ales furnicile ca emblema?

Multe sfaturi senecane le-ar fi utile politicienilor. „Raul extrem este să ieși din rândurile celor vii înainte de a fi murit. Dar dacă se va întâmpla să ai parte de o perioadă mai puțin favorabilă în viața politică, va trebui să faci în așa fel încât să reclami mai mult timp... pentru cultivare și, de parca ai face o călătorie periculoasă pe mare, să cauți din când în când un port și nu să aștepti ca treburile publice să-ți dea drumul, ci să te dezlegi tu însuși de ele” (*Idem*, p. 115) „Care este rangul pentru care toga, bastonul și încălțările de patrician să nu fie însoțite de mizerie și de blamul public, mii de pete și extremul dispreț? Care este regatul pentru care nu sunt pregătite pregătirea și răsturnarea, un stăpân și un călău?” (p.126) Câți guvernanți n-au fost trimiși în exil, ba chiar ruți în bucați de popor, câți n-au stat după grații după ce purtasera sceptru! Atunci nu rămâne decât „să ne îngrijim de sufletul nostru tremurător, cu atenție și fără ragaz” (*idem*, p.136), conchide Seneca. „Nici o soartă nu este atât de groznică încât un spirit echilibrat să nu poată găsi o pricină de mângâiere”.

Viața pare scurtă, dar „nu este puțin timpul pe care îl avem, ci mult cel pe care l-am pierdut” (*De brevitate vitae*, „Despre scurtimea vieții”). Rațiunea și înțelepciunea

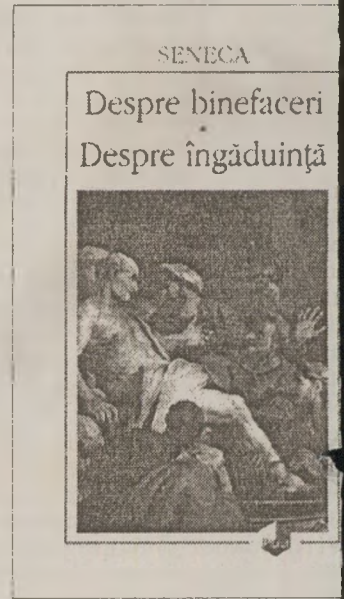
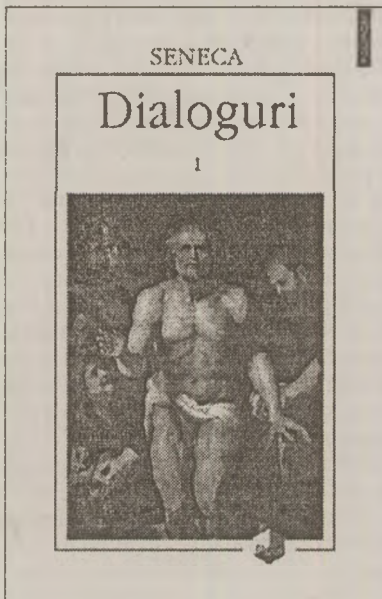
L. ANNEVS SENECA

pot largi limitele acestui cerc strâmt, dar viața răi în agitație fără scop rămâne scurtă - chiar dacă ontrăi o mie de ani.

Sigur, se poate riposta că toate aceste sfaturi i-au date de Seneca și elevului său Nero, ca până la Nero să fie cel care i-a poruncit să se sinucidă. Dar deosebire de Socrate, lui Seneca i-au trebuit vreo încercări până a reuși să moară! Din cauza regimului său de viață, sângele nu curgea când și-a dat vîinele și nici otrava n-a avut efect asupra lui.

Dante l-a așezat pe Seneca în limbul unde file necreștini, dacă au aratat calea spre bine, se pot bucura de fericire întru eternitate. Nici Shakespeare n-a existat fără lecturile din Seneca, nici identitatea europeană nu s-ar fi conturat fără el. Omul contemporan află, citindu-l, împăcare pentru spaimele sale. Și dialogal, renunțarea la terminologia filozofică, și ritmatele antiteze, abordarea practică a temelor existente fac din Seneca un izvor permanent de întărire și eliberare de cele inutile, *adiaphora*. Într-adevar, ce trăiește în simplitate, chiar bogat fiind, de ce-ar sărăcește? De ce-ar mai alerga bezmetic prin lume dacă știe că fuge de sine? „*Animum debes mutare non caelum*”. Sufletul - felul de a fi - nu cerul de deasupra trebuie să-l schimbi.

Grete TART

Seneca, *Dialoguri I, II*. Ediție îngrijită, note și indice de Ioana Costa. Traduceri din limba latină de Ioana Costa, Vichi-Eugenia Dumitru și Ștefania Ferchedău. Studiu introductiv de Anne Bănățeanu. Polirom, 2004

Seneca, *Despre binefaceri. Despre îngăduință. De beneficiis. De clementia*. Ediție îngrijită, note și indice de Ioana Costa. Traducere din limba latină de Ioana Costa și Octavian Gordon. Studiu introductiv de Anne Bănățeanu. Polirom, 2005.

meridiane

Jurnal imaginar

● Biografia lui Marcel Proust continuă să stimească interesul francezilor chiar mai mult decât opera lui, din moment ce numărul cărților dedicate vieții lui, membrilor familiei, prietenilor, locurilor proustiene crește mereu. Cea mai recentă apariție, *Vous, Marcel Proust* de Lina Lachgar (Ed. La Différence) e un jurnal imaginar al menajerei Céleste Albaret, ea care a semnat celebra carte de amintiri consacrată lui (Ed. La Différence), *Domnul Proust* (tradusă și la noi, de Adriana Liciu, la Ed. Albatros, în 2004). Lina Lachgar reușește să intre atât de bine în rolul celei care a fost mesagera, infirmiera și confidenta scriitorului încât cititorul ajunge să creadă că însăși Céleste dezvăluie partea secretă a existenței lui Proust — cea pe care a ascuns-o în opera. Textul are o autenticitate admirabilă și scrie „Le Monde”.

Afaceri de familie

● Debutul tinarului romancier sicilian Flavio Cappellani cu *Cine este Lou Sciertino?* s-a bucurat de succes în Italia și, fapt mai rar pentru un prim roman, a fost repede tradus în SUA și Franța. Subiectul îl constituie o ceartă în familie, rivalitate între veri, dublată de un conflict între generații. Dar afacerea ia proporții considerabile, căci familia în discuție este chiar Famigghia, mafia siciliană, cu omfificațiile ei în Statele Unite. Între răchile familiei din Catania și verii lor americani există o schismă. Timpurile s-au schimbat și tradițiile se pierd. Or, în aceste clanuri mafiot, nimic nu este mai important decât respectarea anumitor coduri care înglobează o concepție specială despre onoare și ierarhie. Mai mult decât un roman polițist, *Cine este Lou Sciertino?* conține și un fel de tratat despre regulile de comportare mafiotă, o comedie de situații și limbaj, în care dialectul sicilian, dialectul american și limba americanizată și argoul mafiot au un mixaj original și nostim (ce pune, drept, probleme traducătorilor).

Mcjob

● Firma internațională McDonald a luptat să scoată din dicționarele limbii engleze cuvântul *mcjob*. Regele fast-food-ului n-are cum să fie mandru de definiția acestui cuvânt, intrat din 2001 în *Oxford English Dictionary*: „o muncă prost plătită, fără șanse de promovare, demotivatoare, în special din sectorul serviciilor”. De fapt, cuvântul circula în engleza încă din anii '80 și se pare că a fost inventat de ziaristii de la *Washington Post*, devenind cu timpul cunoscut. Și *Merriam Webster Dictionary* înregistrează din 2003 și refuză să-l includă, ba mai mult, ca articol separat și *Mc* = „prefix peiorativ, sugerând standardizarea”. Purtătorul de cuvânt al firmei McDonald a afirmat că „această definiție depreciativă aduce enorme prejudicii unui grup care, de peste 50 de ani, creează cele mai multe locuri de muncă și oportunități”, amintind că un american din opt lucrează sub semnul Golden Arh. Se pare că batalia pentru refacerea numelui firmei va ajunge și în justiție, și scoaterea acestor cuvinte din dicționar înseamnă că ele vor dispărea și din limbaj.

Regina Hollywood-ului

● Pe canalul franco-german Arte s-a difuzat de curind un documentar excepțional intitulat *Bette Davis, regina Hollywood-ului* și realizat de Peter Jones. Prin intermediul unor documente inedite de arhivă, al interviurilor cu persoane care au cunoscut-o (Jane Fonda, James Woods, Gena Rowlands, sau copiii actriței - între alții) și al secvențelor din filme, Peter Jones retracează un portret impresionant al interpretei atitor roluri de neuitat. Ruth Elizabeth Davis, cunoscută sub numele de Bette Davis, a avut una din cele mai lungi cariere din istoria cinematografului, a jucat în peste o sută de filme, a fost nominalizată de zece ori la Oscaruri și a luat două, dar mai ales a fost o femeie liberă, o luptătoare, o artistă care nu a făcut concesii. Documentarul îi reconstituie viața, de la nașterea în 1908 în Massachusetts și până la moartea survenită în octombrie 1989 la Paris și explorează relația perturbată pe care Bette a avut-o cu tatăl ei (acesta și-a părăsit familia când fetița avea 10 ani), legătura strânsă cu mama, destinul sentimental haotic (a fost măritată de 4 ori), dar staruie îndelung și asupra raporturilor furtunoase cu profesia și lumea de la Hollywood. Cariera ei a fost clădită prin lupta permanentă. S-a bătut mai întâi pentru a-și impune un fizic necorespunzător canoanelor epocii. S-a bătut pentru a obține roluri substanțiale atunci când compania Warner, cu care semnase un contract, privilegia personajele masculine din filmele cu gangsteri. În ciuda primului său Oscar primit în 1936 pentru *Intrusa*, frații Warner au refuzat să-i încredințeze rolurile dorite de ea în *Mary Stuart* și în *Alice în țara minunilor*. De aceea, Bette Davis s-a certat cu ei și a parasit studiourile. A fost dată în judecată și a pierdut procesul, apoi, generos, Jack Warner a reangajat-o oferindu-i scenarii scrise anume pentru ea. A urmat cea mai glorioasă perioadă a carierei, pentru rolul din *Nesupusa* al lui Wyler primind cel de-al doilea Oscar. Ceea ce n-a împiedicat-o să se certe mereu cu toată lumea și să devină atât de deranjantă încât i s-a desfacut din nou contractul în 1949. Norocul ei s-a numit atunci Joseph L. Mankiewicz și filmul *Totul despre Eva* în care face o creație strălucită. După această culme, cariera ei intră în declin. Avea deja 54 de ani, când a dat un anunț la mica publicitate în „Variety”: „Mama a trei copii, de 10, 11 și 15 ani, divorțată, cu 30 de ani de experiență în domeniul cinematografic, încă vie și mai amabilă decât pretind zvonurile,

caut un angajament stabil la Hollywood. Bette Davis”. Anunțul i-a relansat cariera. Rolul din *Ce s-a întâmplat cu Baby Jane* i-a adus cea de-a zecea nominalizare la Oscar. A continuat cu alte creații memorabile, jucând până în preajma morții. A rămas ca un simbol al combativității feminine, ca o actriță de mare forță, care nu ezită să-și sacrifice frumusețea în interesul unui rol, ca o persoană careia stările conflictuale îi alimentau energia — o regină mitică a Hollywood-ului.

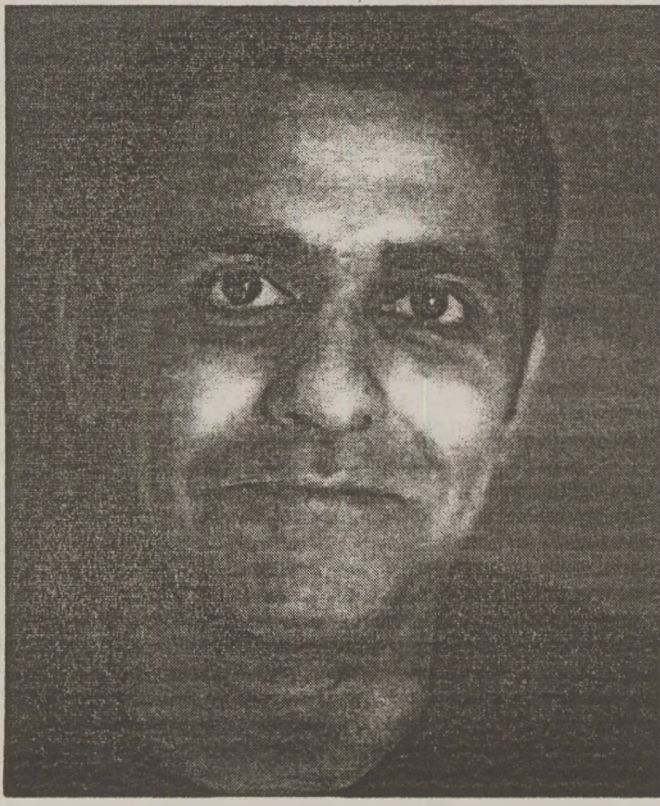
Secretele partidului comunist american

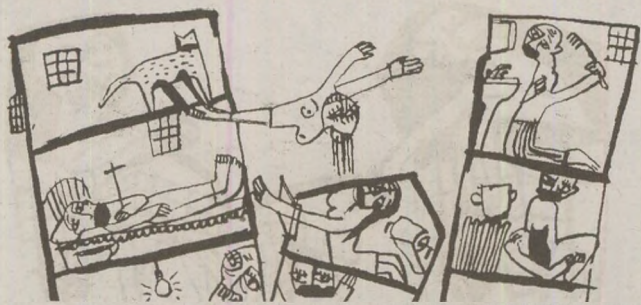
● Bibliotecii Tamiment a Universității din New York, care are un fond de arhivă special pentru istoria stângii americane, i-a fost donată o comoară sub forma a 2000 de dosare, conținând documente originale referitoare la partidul comunist american, de la înființare, în 1919, și până azi. Istoricii vor putea găsi în aceste dosare informații secrete despre formarea partidului, relațiile lui cu Lenin și URSS, măsurile de conspirativitate pentru a se proteja de indiscreția FBI, scrisori, cărți și amintiri, precum și un million de fotografii din fototeca ziarului comunist „Daily

Worker”, filme și stenograme. O mare parte din documentele originale ale partidului comunist american au fost trimise la Moscova în anii 1930-1940 și nu au devenit accesibile cercetătorilor decât după destrămarea URSS (microfilme, ele se afla acum la Biblioteca Congresului din Washington). Donația făcută Bibliotecii Tamiment reprezintă ceea ce rămăsese în America și completează ansamblul istoriei acestui partid, care are azi sub 3000 de membri (după ce, în anii '40 ai secolului trecut, număra vreo 100.000) — scrie „New York Times”.

Poezia metisajului

● Daljit Nagra s-a născut în 1967 și a crescut în vestul Londrei, într-o familie de comercianți indieni. A început să scrie poeme la sfârșitul anilor '90 și a fost publicat în reviste de prestigiu precum „Poetry London” și „Poetry Review”. În 2004 i s-a acordat „Premiul Forward pentru cel mai bun poem”, iar de curind a debutat și în volum, fiind publicat de unul din cei mai prestigioși editori mondiali de poezie, Faber & Faber (în catalogul editurii figurează nume precum T. S. Eliot, Seamus Heaney, Derek Walcott...). Profesor de engleza la un colegiu londonez, Daljit Nagra e fermecat de William Blake și John Milton, de Matthew Arnold și Dylan Thomas, dar și de rokeri precum Paul Weller, Ray Davies, formațiile Jam și Kinks. Volumul de debut, *Look We Have Coming to Dover!* a fost primit cu o rafală de elogi și un tapaj mediatic neobișnuit pentru o carte de poezie. Și — ne asigură „The Guardian” — nu din rațiuni de corectitudine politică și pe merit, fiindcă poetul e de o izbitoare originalitate. *Iata am sosit la Dover!* reflectă în fond o criza de identitate a indo-britanicilor din a doua generație, dar o face cu exuberanță, inventivitate lexicală și o mare capacitate de a emoționa. Poemele, scrise într-o limbă hibridă ce amestecă engleza cu pendjabi, au culoare, mișcare și deschid cititorului un nou orizont: limba, care era un obstacol pentru generația părinților lui Nagra, devine un intermediar prin care se poate exprima dualitatea experienței migrantului. Tensiunea între limba hibridă și diferențele culturale persistente contribuie la dinamismul discursului poetic sincer, cu dureri cenzurate ironic, dar care se reliefează într-o luminosită specială, proprie lui Daljit Nagra.

actualitatea

Constanta Buzea

POST-RESTANT

Depinde numai de noi, de fiecare in parte, să ni se pară de-a dreptul „complicate” poeziile publicate prin revistele pe care de prea puțin timp le frecventăm. Fiind, noi, la început de drum, de scris și de citit, și nedotați ca alții cu talentul ca o nebunie magică, ci „sfioși și neîncredători în gramatica lor”, cum cinstit recunoaște o corespondenta nou-nouță, și care speram ca se va feri de-aici înainte să mai aleaga greșit, între *veți* și *ve-ți*, forma corectă. Fiind la început, dezinvoltura și inocența își vor face lucrul lor, și nu vom înceta să învățăm și să iubim învățând, să exersăm, ca sub o vrajă, între etape, mai ales ca nimeni, sau prea puțin, s-ar aventura să ne taie elanul de a încerca, de-a evolua spre steaua proprie... Așadar, stimată domnișoara, ne trimiteți un poem mai vechi, datat martie 2000, altul din februarie 2003, și al treilea, și ultimul, din ianuarie a.c. Sunt poeme de pur antrenament, sentimentale, feminine, utopice. De șapte ani bateți pasul pe loc, nemulțumita de tratamentul pe care vi-l aplica iubirile de pe parcurs, în interval va păstrați cu dinții strânsi naiv un ideal, același, în direcția unui partener pe care-l așezați fie printre zei fie printre ghetari, și care nu vă îndurați să recunoașteți că va dezamăgește totuși. E un drum monoton între producțiile din 2000 („Chiar de întâlnești ghetari, sa ai în suflet soare./ Caldura ta puternic în juru-ți sa dogoare./ Sa știi sa sperii când totul e pe dos/ Și sa alegi din viața / ce-i bun și ce-i frumos”) în care un *el* apărea difuz printre generalități, și cele de mai târziu, îndelung descriptive, indiscrete, unde același *el* prinde contur, apare seducător de dulce și activ („Cu gândul la tine/ Și inima batând/ Ma vad acum pe mine/ Pierdută, tremurând/ Rătăcind cu mâna pe trupul tau vibrând/ Și gura-ți dulce intruna/ Cu

sete sărutând// Apoi de forța ta/ Ma las sedusă blând. Îți simt fierbinte respirația/ și ma trezesc strigând./ Iar brațul tau./ Cu fiecare sarutare./ Se strange tot mai tare/ În jurul meu într-un dans frenetic./ Tainic suntem prinși/ Pe o muta melodie./ Ascunși în intuneric/ Noi doi, ușor atinși/ De dulce nebunie.// Doar strigăte și șoapte/ Refren tulburător./ Rasună adânc în noapte/ Trezind un nou fior”), în fine, după *Ursitoare* și *Pasiune*, *el* cade de pe pedestal și intră într-o piele de dezmoștenit, de idol renegat, slava Domnului! Se pare însă că femeia n-a îndurat destul, că își iubeste suferința și că tânjește nu după iubirea călăului ci după umilința pierdută („Îți simt cuvintele, biciuiri nemiloase lovindu-mă crunt/ Și nepasarea, moarte lentă, nemeritata pedeapsă./ Cazuta, ma zbat sa ma-nalt, din umilința-mi dureroasă./ De rani adânci mi-e sufletul plin, sângerând.// Destinul ironic a făcut ca torționarul meu./ Să fii singurul care ma poate salva.// Tu, cel caruia i-am dat asupra-mi putere de zeu./ Te-ai întors crâncen împotriva mea.// Uți ca zeii exista doar atunci când credem în ei/ Și de eretici pamântul e plin./ Poți avea totul, trebuie doar să vrei. Te sinucizi, omorându-mi credința în divin!”). Nu ne trebuie mai mult de trei poeme traite în această maniera ca să înțelegem că sunteți pierdută pentru ideea de poezie, fie ea și de dragoste, dacă pe un parcurs de șapte ani nu s-a prea lipit de dumneavoastră și altceva decât obiceiul de a scrie despre suferința pricinuită de dragoste, și nevoia de a filozofa pagubos pe marginea unei stări malade de neputință. Nu-i duceți lui grija ca s-ar sinucide dacă vă suprima dumneavoastră credința în divin! Puțin îi pasa lui în ce mai credeți după ce v-a abandonat, după ce v-a găsit pricina, după ce s-a convins că se plictisește într-atâta sufocantă adorațiune. N-ați făcut decât să-i predați sistematic armele cu care v-a înfrânt. Când va fi să ne mai trimiteți versuri, vegheați ca să nu se strecoare în grupaj poeme despre umilință. Mai bine exersați-va talentul în pasteluri lapidare ori melodioase. Deveniți un personaj de temut în zona sentimentală. Citind mai mult, mult mai mult decât până acum, încercați să învățați de la alții cum rezolvă ei problemele în care dumneavoastră ați înregistrat eșec după eșec. Evitați plângerile obositoare, reproșurile către chinuitor și amenințările puerile. Suntem interesați să vă contemplăm metamorfoza uluitoare dintr-un cocon umed și dizgrațios într-un fluture imens, diurn, ori fie și într-un funebru fluture de amurg, care-ți da fiori ori de câte ori îți intră pe

neșteptate în peisaj. (Nicoleta Niculescu, București)
 Student român, doctorand în matematica, la Universitatea Concordia Montréal, ne întreaba, iar răspunsul nostru nu poate fi decât afirmativ, dacă „o parte” din ce scrie, și scrieri versuri, poate vedea lumina tiparului. Ne trimite pentru început patru din poemele sale, convins fiind, după cum spune, că primim „suficient de multe lucrări literare (probabil nu și de la matematicieni)”. Ba bine ca nu. Oameni de toate profesiile mai tineri și mai vârstnici, nu rezista tentației de a-și încerca puterile scriind versuri. Și dacă versurile acestora sunt remarcabile nimic nu ne oprește, la rândul-ne, tentației de a-i lansa în revistă cu tot optimismul în cariera lor literară. Este drept că nu sunt mulți cei care își duc mai departe și mai sus un vis, un hobby, o placere ca aceasta, și dacă n-au talentul ce se cere nu-i nici o supărare, rămân profesioniștii meseriei lor și, amatori în rest, se bucura deplin prenumărându-se printre cititorii noștri. Și dacă ar fi să luăm doar un exemplu de matematician român performant în Canada, emigrat acum nu mulți ani, am numi-o pe poeta Luminița Suse, autoare a cinci cărți de poezie membra de curând a Uniunii scriitorilor din România, și care am înțeles ca s-a încadrat deja cu bun succes în viața literară canadiană. Dar cum scrie doctorandul nostru putem observa descriind mai jos câte ceva. De pilda poemul intitulat *Albastru*. Aceasta apariție în cadrul modest al rubricii *Post-restant* ar putea figura în bibliografia viitorului scriitor-matematician, ca de altfel absolut în revista **România literară**. Și iată poemul în cauză: „Albastru e cerul, albastru e marea/ Albaștri și-s ochii de copil.../ Sondez infinitul, gust tainic mirarea/ La piept mi strâng trupu-ți fragil.// Cu-albastre flori par-ți împodobesc/ Dulce craiasa din poveste,/ Pe când albastre stelele-n strău împăralesc/ Ne cântă simfonii celeste”. El mai semnează un sonet sentimental, fragmente dintr-un poem mai lung, *Învieră dintâi*, ceva mai complex decât primele amintite și, în fine, poemul intitulat *Alb*, un pastel bun care reușește performant de-a se atinge cu folos de ființe și lucruri pline de puritate: „La rădăcini de-artaș trupul sa-mi puie./ Lângă izvorul alb, su alba luna./ Albi unicorni sa știu pe cararui/ Ca vor veni să-mi spuina - Noapte buna!” Sperând într-o evoluție bună a ceea ce scrie, îl invităm pe autor să ne trimită versuri din când în când, să vedem cum crește în valoare și cum se scutura de sentimentalisme, cum limba poetică îi înflorțește și se colorează spre originalitate. (Radu Gaba, Canada) ■

Prin anticariate

Acvarele plimbate

Un jurnal minion de călătorie, în formatul micilor albume de pictură cu reproduceri detașabile, care puteau fi folosite drept cărți postale, publică, în '70, la Cartea Românească, Margareta Sterian. Începutul lui e-n lumea nouă, la New York. Descrierile sînt romantice, cu om mic și cu natura mare, zeiască, chiar dacă a ieșit din mîna lui: „Revad miraculoasele poduri suspendate, suplu păienjenis metalic, mărturie a voinței de descătușare a omului care, realizînd asemenea opere, evadează din marile și micile contrarietăți ce-l oprima și, ajutat de vreun geniu supranatural al materiei, creează cutezătoare frumusețe.” Un oraș de muzee și de spectacole, care trăiește, totuși, prin *show-uri* ale maruntului zilnic, ce ajunge reprezentativ prin acumulare și mișcare. Piața de pește este o astfel de scenă, unde viața se curmă ca să devină marfă, iar viața mare trăiește letargia intermediarului. Splendide în agonia lor, încremenesc în jurnal ca pe pînza.

Too late in life to go to Paris e istoria unui regret.

Regretul așteptărilor prea lungi, și al împlinirilor prea scurte. Apare, așadar, firesc, nevoia unei compensații. Așa că vizita în Franța se transformă într-un montaj de medalioane, care încearcă să trăiască tot, să comunice tot. Primul *inter pares* este, firesc, Parisul.

O anume tristețe, a amînării care pune în pericol prospețimea emoțiilor, generozitatea de a le lua așa cum vin — întotdeauna, cînd sperii prea mult de la ceva, înfîlnirea, în fine, riscă să nu te mulțumească — e-n aerul acestui *rendez-vous* între iubii trecuți de vîrstele iubirii: „lipsite de fervoarea tinereții și oarba ei credință în împliniri, zilele de acum erau ceva amorf, neidentificabil. Așa păreau, pînă izbuteai să te smulgi din hipnoza așteptărilor din trecut și, zărindu-te poate în cristallul vreunei vitrine, să-ți spui din mers: «Sînt un calator, să privesc drept înainte!»”. Dincolo de oboseala e curiozitate, care speră.

Orașul mare e locuit. Parizienii sînt al doilea medalion. Oameni mai mult alerți decît grabiți avînd, în tot ce fac, o ușurință a lunecării. În amoruri, în călătorii, în plimbări. Petice de libertate pe care valmașagul lumii le ocolește. Pe urmă muzeele, casele locuirii istorice. Luvru, Carnavalet, Cluny. Și altele, enumerate la plural: *Muzee. Musée de l'homme*. Parisu-ntreg e-așa ceva.

Între plimbări, popasuri. La UNESCO, bunăoară, reținut de Margareta Sterian ca reper. Acolo, „imaginea universului domină”. Iar partea lui de sus, a sediului modern, din sticlă, e „o colivie prinsă de cer”.

Nu poate, din chipul pictat al Parisului, să lipsească Montmartre. Acolo, ochiul e derutat dar, „din fericire, e astfel construit încît prinde multiple aspecte în același timp; astfel, zărești și platoul colinei montmartreze pe care se-nalta vestita bazilică Sacré-Coeur, descrisa, zugrăvita, vizitată și rasvizitată de o omenire întregă, poate mai puțin de parizienii înșiși. Tineri perechi de străini, purtîndu-și copilașii cei mai micuți în ingenioase coșulețe-valiza, urcă sau coboară de zor treptele colinei; familii numeroase de provinciali le urcă mai laborios, dar mulțumiți că și-au realizat un vis demult visat.”

Asupra vieții, foșnitoare și comerciale, din Montmartre,

Margareta Sterian staruie îndelung, în fraze ce se pot cita. Fiindcă nu-mi îngadui să starui tot atît, trec la medalionul următor, făcut din Coasta de Azur. Văzut iama, amănunt care nu contează, din moment ce „florareșel îți ofera anemone proaspete în cele mai parfumate culori și parfumate crengi de mimoza.” O frumusețe dată de generozitatea unicei dați, fiindcă regretul, cu care a pornit la drum, n-o parăsește pe pictorița-diarista: „parăsești ca să nu te mai întorci poate niciodată... Doamne îngaduie, totuși, sa revad Saint-Paul-de-Vence și Golf Juan și Villefranche și Antibes, Antibes cu muzeul Grimaldi care își îndreaptă statura și își întinde brațele spre marea-fără-de-sfîrșit și ale carui ziduri adăpostesc uluitoarele ceramici și picturi ale magului genial, Picasso...” Un adio încrezător în vremelnicia lui, înaintea plecării pe Rin.

Rinul descoperit demult, într-un ceas de camera de bunicii, devenit „Rinul cel adevărat cu ape cristaline”. Emoția înfîlnirii, emoția pierderii: „la fiecare cotitură drumului, mi se taie respirația de teama ca ne despartim că fluviul se prefacă în lac întins ca marea sau că se ascunde după vreun deal.” Pripită emoție, căci „iata-din nou”. Mergînd înainte ca o poveste.

Köln, și pe urmă *acasa*, frîngînd brusc cercul unei călătorii. Un drum cu trenul la mare, printre amintiri și cîntece germane de șagă. Încă unul, pe ploaie. În fine *Flori la mare*, un tablou în proză care completează cel cîteva ilustrații, alb-negru și una color, răsfrîte prin cartea *Flori ciudate*, „crizanteme de mare”, unele sprintare altele obosite, unele mari, altele mici, într-o țesătură care era acolo de pe vremea bunicii. „Nu știu cum m-a cuprins spiritul bunicii mele și zîmbetul ei suav, nealterat de ani s-a-ntipărit pe fața mea. Mi se întîmplă uneori în clipă alese sa devin ea: cînd sînt departe de rutina zilnică, cînd ma aflu în mijlocul naturii, cînd înfîlnesc bunătăți frumusețe...” De cînd există literatura de amintiri și călătorii, transformarea asta înseamnă *acasa*.

Simona VASILACHE

actualitatea

Simpozion internațional

500 de ani de atestare a familiei Dostoievski

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Trenul lui Gigi în halta lui CVT

Despărțirea dintre CVTudor și Dan Claudiu Tănăsescu confirmă o tendință pe care am observat-o cu multe luni în urmă. Oamenii de bază ai poetului ceaușist și ai tribunului din anii nouăzeci și-au pierdut încrederea în el. Vadim Tudor e din ce în ce mai puțin ce a fost. Și-a pierdut aplombul populist, iar de când Gigi Becali și-a însușit temele lui politice, șeful României Mari scheltuiește ceea ce i-a mai rămas din capitalul politic pe care l-a câștigat în primii ani după înființarea publicației care a reluat spiritul săptămânist.

Atunci, toți orfanii Securității s-au dus alături de el, toți „patrioții” care au simțit în decembrie '89 că le fuge pământul de sub picioare s-au grupat în partidul lui, la vedere sau ca susținători de taină. CVTudor și partidul său au avut perioada de glorie, atâta timp cât în România a fost moda „democrației originale”. În perioada de criză de după destrămarea CDR, înaintea alegerilor din 2000, când Vadim Tudor și partidul său au atins mai mult decât visul ca reprezentare parlamentară, au existat voci care au spus că nu ne-ar fi stricat câteva luni macar cu CVT președinte, astfel încât acesta să se compromită exhibându-și incapacitatea politică. Atunci, dna Doina Cornea și alți intelectuali care nu-l suportau pe Ion Iliescu l-au votat, alegând raul cel mai mic.

Perspectiva intrării în Uniunea Europeană l-a făcut apoi pe CVT să-și îmbînzească discursul. Efectul a fost că la alegerile din 2004, reprezentarea politică a PRM a fost sub cele mai pesimiste așteptări, iar scorul tribunului la prezidențiale a fost mai mic decât cel al partidului la parlamentare. După nemulțumirile și evadările din partid în perioada 2000-2004, a venit perioada cu adevărat neagră pentru CVT. Unul dintre ultimii săi sprijinitori totali, doctorul-romancier-senator Dan Claudiu Tănăsescu, a înființat un post de televiziune, „Cosmos” pentru întărirea partidului și a lui CVTudor însuși. Rezultatul n-a fost nici pe departe pe măsura speranțelor permise. Aparițiile zilnice ale tribunului nu l-au ridicat în sondajele de opinie. Nici partidul nu da semne că ar duce-o mai bine. Votanții lui Vadim Tudor se întrepră spre Becali și spre partidul acestuia.

Dan Claudiu Tănăsescu, suta la suta produs politic al lui CVTudor, îi întoarce acestuia spatele, închizându-i în nas ușa televiziunii. Ca represalii, tribunul l-a exclus din partid. Ceea ce probabil că Tănăsescu atâta aștepta, pentru a se pune la dispoziția lui Becali.

Cariera politică de lider a lui Vadim Tudor e pe punctul să se încheie. S-ar putea ca la alegerile parlamentare de anul viitor, PRM-ul lui să rămână pe dinafară, asistând la intrarea în Casa Poporului a oamenilor lui Becali. Astfel că politicienii făcuți de CVT, care au prins gustul parlamentarismului, îl abandonează pe tribun pentru a prinde trenul latifundiarului. ■

Fundația Dostoievski - Fundația Culturală Est-Vest București are un omolog de mare prestigiu la Moscova: *Fond Dostoevskogo*. De un deceniu, această fundație, condusă de Igor Volghin, profesor la Universitatea din Moscova, organizează simpozioane internaționale de amploare cu teme ce gravitează în jurul operei marelui romancier. Evenimentul ce a avut loc în Capitala Rusiei la sfârșitul anului trecut a fost intitulat *Al II-lea Simpozion Internațional: Literatura rusă în contextul culturii mondiale. 500 ani de atestare a familiei Dostoievski - 1506-2006*.

Despre amploarea simpozionului vorbește însăși participarea din zeci de țări - de la Japonia până la SUA și Mexic. Numărul și varietatea comunicărilor prezentate — peste 200 — au fost impresionante. Au funcționat o multitudine de secții: *Căutările religio-filosofice ale literaturii ruse; Poetica textului artistic; aspecte teoretice și aplicate; Problemele poeziei lui Dostoievski; Destinul scriitorului: biografie și istorie; Dostoievski în conștiința artistică națională și mondială; Rusia - Occidentul - Orientul în dialogul culturilor; Provocările actuale și realitatea literaturii postsovietice*. Accentul s-a pus pe dialog, care a prevalat chiar și în secțiile ce nu au fost supranumite „mese rotunde” (printre acestea din urmă, au figurat teme ca: *Literatura rusă contemporană-stări și perspective; Concepțiile eshatologice ale lui Dostoievski etc.*).

Cercetările dostoievskiene actuale se caracterizează prin extinderea nemăiîntâlnită a zonelor și componentelor hermeneuticii. Se merge riguros la amănunt și la documentarea aspectelor textuale sau intertextuale, prototipuri, biografia etc. Cele mai interesante lucrări de dezvoltare a nouă direcție de interpretare a operei marelui romancier care s-a realizat în a doua jumătate a secolului al XX-lea, prin D.Lihaciov, G.Fridlender, R.Neuhauser, J.Catteau, M.Jones, H.-J.Gerigk, W.Schmid, G.Kiraly, V.Vetlovskaja, Valeriu Cristea și alții. Sensul acestei noi interpretări constă în reabilitarea integrală a poeziei lui Dostoievski în toate dimensiunile sale: cea naratologică, a realismului fantastic și mitic, a imagisticii multidirecționale, asociativ-contrastive, a stilului contrapunctat, modern. În cazul unor teme reluate - cum ar fi cele comparatiste - se merge în adâncime; astfel, alături de Schiller, Goethe, Balzac, Camus, Faulkner, Gide sau Thomas Mann, apare tot mai des Biblia, tragediai greci, Shakespeare. Dar sînt și foarte multe teme noi, unele surprinzătoare, cum ar fi comparația în planul creației cu Wagner, Kierkegaard, T.S. Eliot, interferența cu Mircea Eliade (comunicarea Elenei Loghinovski). Mai multe lucrări au abordat problema sinuciderii în opera lui Dostoievski sau alte teme, variate și uneori, aparent, ciudate: *Mitologia matriarhatului, Egiptul lui Rozanov — Dostoievski și Andrei Belfi; Dostoievski și Bunin, Merejkovski, avangarda rusă etc.*

Observa abateri de la această tradiție de abordare estetică a operei lui Dostoievski, în direcția interpretării ei exclusiv religioasă, ortodox-fundamentalistă. Altă dată, dogmaticii au reproșat romancierului ideile sale tendențios-religioase, iar acum el este declarat mare scriitor pe baza credinței sale pravoslavnice. Se discută chiar despre dezvoltarea unei noi discipline de cercetare, cea a „filologiei religioase”, orientare a cărei reprezentantă *in extremis* este teologul amator Tatiana Kasatkina - președintele unei secții și moderatorul unei „mese rotunde” cu tema *Concepțiile eshatologice ale lui Dostoievski*. Iată și câteva titluri din programul primei secții: *Însemnul dumnezeesc la preasfințitul Antonie (Blum) și în opera lui Dostoievski; Prezența lui Dumnezeu în interpretarea lui Dostoievski și Nabokov; Dionisișmul creștin și personalismul lui Dostoievski*. Atunci când sunt punctuale, asemenea demersuri se dovedesc binevenite, de multe ori se uită însă că, dacă panteismul lui Zosima este într-adevăr creștin, autorul romanului înclină, adesea, spre Dmitri Karamazov, un dionisiac fără margini. Dostoievski a fost, bineînțeles, un creștin ortodox, dar el caută o credință adevărată, oscila chiar, într-un timp,

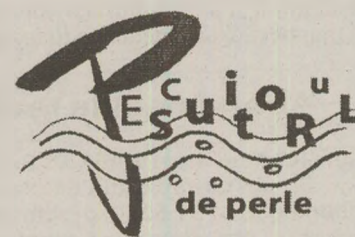
între credință și necredință, creînd opere despre și pentru om, pentru omenire, fără deosebire de apartenența confesională. Creștinismul lui Dostoievski nu a fost unul exclusivist, iată de ce nu încetez să repet că în Japonia, de exemplu, scriitorul este receptat în mod specific, dar nu mai puțin profund decât în Rusia.

În centrul secției *Destinul scriitorului: biografie și istorie*, tot Dostoievski se afla. Așa, de exemplu, Natalia Șvart trece în revista acțiunile legate de atestarea a 500 de ani de la documentarea arhivistică a familiei Dostoievski. Menționez ca o primă comunicare pe această temă a făcut-o Natalia Șvart la Simpozionul Internațional *Civilizația europeană; unitate, unicitate, deschidere* organizat de Fundația Dostoievski din România, împreună cu Uniunea Scriitorilor din România la începutul lui octombrie 2006, la București și Port Cetate de pe Dunare (și reflectat în filmul lui Ion Cristea *Simposion*, la TVR Cultural).

În alte secții, de exemplu cea de poezie, nu a mai prevalat opera lui Dostoievski, ci literatura rusă în genere — în context universal. Invoc și aici câteva titluri: *Codul receptării literaturii ruse în Franța; America în proza rusă de la sfârșitul secolului al XIX-lea; Metafora în istoria literaturii ca modalitate de dialog între două culturi; „Dansul Natașei” — percepțiv semiotic englezesc; Boris Pasternak și Ernst Cassirer; Jocul la clasice și subcultura: o provocare a contemporaneității; Transformarea limbajului românesc în proza de la sfârșitul secolului XX; Conștiința grotescă de la sfârșitul secolului XX; A.Terț, S.Davlatov, T.Tolstaia, I.Mamleev*. La această secție a fost discutată și comunicarea subsemnatului *Forma fără formă și lipsa de stil la Dostoievski* — de fapt, un capitol din cartea *Poetica lui Dostoievski* (Univers, 1987), capitol ce nu a apărut pînă acum într-o limbă de largă circulație.

S-a hotărât ca în urma simpozionului să fie publicat un volum care să cuprindă rezumatele extinse (două pagini) ale tuturor comunicărilor prezentate, precum și textul integral al unor comunicări de certă valoare și real interes.

Albert KOVÁCS

● „Gândul”, 8.VI, p. 9: „Experții spun că neuronii din centrul memoriei din creier fac o hartă mintală a experiențelor și locurilor noi, apoi le stochează pentru a le putea folosi ulterior. Când două experiențe încep să înceapă să se asemene foarte mult, aceste hărți se suprapun și încep să se înceteșeze”. Știind că orice text de tipărit în ziar trece prin neuronii a cel puțin trei persoane - redactor, corector și cap limpede - Pescuitorul începe să înceapă să creadă că a început o disfuncționalitate în mecanismele lor cerebrale, fie din suprasolicitare, fie din sub.

● „Gândul”, 8.VI, p. 13, în articolul *Cum să crezi o atmosferă plăcută la birou*: „Alegeți-vă un scaun confortabil, dar în care să puteți sta drept”. Parcă vedem funcționarul suit pe scaun în poziție de drepti, eventual când intră șeful, pentru a-i crea acestuia o atmosferă plăcută la birou. (A.B.)

actualitatea

ochiul magic

Cărți trainice

Concurența dintre edituri, nu numai pentru publicarea potențialilor scriitori de succes, ci și în ce privește aspectul și trainicia volumelor — de la calitatea hirtiei și tiparului la legătoria — s-a putut vedea mai bine la *BookFest*, unde am avut etalată întreaga ofertă. Și am putut constata că se ține tot mai mult cont și de cei care nu consideră cartea un obiect ieftin de consum, perisabil după „folosire”, ci o investiție pe termen lung, un bun de lăsat urmașilor. Cronicarul are în bibliotecă și cărți de la strabunici, pastrate perfect, dar și unele aparute în anii '60-'90, pe hirtie de ziar, cu coperte de carton subțire, care s-au degradat complet: foile îngălbenite și friabile s-au desprins din cotor, cemeala a palit, iar rîndurile înghesuite la maximum din economie le fac aproape ilizibile. Oricît s-a pastrat intactă iubirea pentru autorii înscrși pe copertă și emoția primei lecturi, aceste ediții în stare jalnică îți dau disconfortul cu care îi privești pe superbii actori de odinioară ajunși niște bătrîni decrepiți.

De aceea, faptul că tot mai mulți editori scot „cărți de viață lungă”, rezistente la manipulari, la praf și lumină e un semn bun, de gîndire în perspectivă. Dacă Editura Leda din grupul Corint a reeditat, în colecția „Clasic”, capodopere ale literaturii universale cu legătură solidă și hirtie bună, Poliromul a avut curajul să publice în aceeași formă frumoasă nu doar străini celebri, ci și autori români contemporani, unii chiar debutanți, în colecția „Fiction Ltd.”. Cea mai recentă ispravă de toată lauda a Poliromului, revelată la Tîrg — adunarea într-un volum amănunțit, comentată și editată profesionalist, a monumentalului *Dicționar al personajelor lui Dostoievski* de Valeriu Cristea, apărut în două părți, în 1983 și 1995 și demult epuizat.

În competiție au intrat și alte edituri, cu volume cartonate unul mai frumos ca altul: Artemis cu *Brâncuși*,

o biografie de Alexandru Buican, colecția de romane „Premium” de la Tritonic, Meronia cu *Isus. Un profil biografic* de Armand Puig și încă altele. Chiar și la o repede ochire prin *BookFest* s-a putut observa tendința spre „obiecte” perene. Încă nu știm exact cum s-o explicăm, dar sigur e de bine.

Traduceri hors série

A apărut, în afara seriei obișnuite — foarte bună, de altfel — a revistei *Atelier de traduction*, numărul dedicat poeziei textului tradus, *Pour une poétique du texte traduit*. Inițiativa editării revistei și, implicit, a includerii acestei teme printre domeniile de interes, aparține unui grup de universitari și cercetători de la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, care încearcă să apere, cu mijloacele colaborării cu ambasadele și cu centrele culturale, drepturile traducerii netradate și netradătoare.

Cu un cuvînt înainte al Irinei Mavrodin, „practico-teoria” militanta (doar numele numărului începe cu *pour...*) e organizată în *prefața și postfața*. Prefața e lungă, postfața minimală ca o concluzie, cu o singură contribuție, e drept, decisivă. A lui Henri Awais, din Liban, cu titlu asonant, și nu numai, cu ideea de poetică: *Quand le traducteur se fait poète*. Creator de lumi, adică. Și de sisteme.

În prima parte a prefeței, Muguraș Constantinescu pledează pentru poezia textului tradus, care poate urma rețeta „mot pour mot” sau pe cea „rythme pour rythme”. De fapt, pledoaria ei e un rezumat al intervențiilor, cu cuvintele și ritmurile lor, polemici cordiale și chițibușerii specializate, unite de aceeași căutare: a locului mijloc al traducerii, între scriere și rescriere.

Mai aplicat pe spațiul francez, și pe secolul XIX, e eseul Christinei Lombrez. Încă mai aproape de text, contribuția lui Fleur Vigneron discută transpunerea lui *Richard le biaux* în franceza modernă. Un caz de *mock-translation*, din literatura română, de astă dată, prezintă Paul Miclău, discutînd traduceri imaginare ale lui Voiculescu. Între *a traduce și a nu traduce*, Claudia Sousa Pereira și Christine Zurbach analizează traducerea lui *Hans Pöppel* în portugheză, dibacul din două traduceri: a literaturii pentru copii și a literaturii comerciale.

Cazuri — între care *Don Quijote*, adus în discuție de Marc Charron, Georges Simenon, la care se oprește Simona Aida Manolache, sau Irina Mavrodin, comentată, ca traducătoare, de Camelia Capverde — și generalizări, debateri cu miza mai largă, se succed în mai bine de trei sute de pagini de dezbateri la distanță, avizate, dense, dar nu mai puțin plăcute. *Atelier de traduction* — ale cărei teme viitoare, anunțate, nu sînt mai puțin ispititoare (*Autotraduction, Traduire la littérature de jeunesse, Traduire le langage religieux*) merita toată stima noastră.

Cronicar

De la Uniunea Scriitorilor

Marti 5 iunie 2007 au avut loc succesiv ședința Comitetului Director al Uniunii Scriitorilor din România și cea a ConsiliuluiUSR, ambele ședințe fiind conduse de Președintele Uniunii. Comitetul Director a rezolvat problemele curente ale activitățiiUSR aparute de la precedenta întrînire. Comitetul Director a analizat cererile de finanțare pentru proiecte culturale depuse în vederea derulării pe semestrul II al anului 2007 și a stabilit sumele pentru fiecare proiect. A ramas în vigoare plafonul maxim de 10000 RON pentru fiecare proiect. Comitetul a dezbătut modul de organizare al Colocviului tinerilor scriitori ediția a II-a desfășurată la Cluj, Ecourvile și concluziile acestuia și a decis organizarea ediției a III-a la Iași în anul 2008.

S-au discutat în Comitet acțiunile întreprinse în programulUSR *Să ne cunoaștem scriitorii*, în special proiectul amplasării plăcilor memoriale pe clădiri din București și ofertele privind realizarea acestora. Comitetul a analizat situația caselor de creație și alte acțiuni legate de patrimoniul imobiliar. Membrii Comitetului au fost informati asupra stadiului aplicării legii 8/2006 privind indemnizațiile pentru pensionari, constatînd ca s-au făcut demersuri pentru rezolvarea întîrzierilor din trei sectoare din București și a aprobat cererile de ajutor social cu urgență deosebită ca și alte solicitari curente ale membrilor. Comitetul a decis ca la filialele la care Comisia de Validare a analizat dosarele de primire, voul Consiliului sa se faca imediat, în ședința din 5 iunie, urmînd a se decide ulterior de acord din filialele Iași, Pitești și Tîrgu-Mureș, încă nediscutate de comisie.

ConsiliulUSR a ascultat informări ale conduceriiUSR privind: colocviul tinerilor scriitori, acțiunile privind vizibilitatea scriitorilor, situația patrimoniului imobiliar, organizarea Festivalului Internațional „Zile și nopți de literatură” ediția a VI-a, 2007, și au avut loc discuții pe aceste teme. Președintele Comisiei de Validare, dl. Nicolae Prelipceanu a prezentat rezultatele la 12 dintre cele 15 filiale, Consiliul ratificînd deciziile comisiei. Din 205 dosare prezentate comisiei de catre aceste filiale au fost acceptate 102, solicitanții devenind astfel membri aiUSR.

Dreptul la dialog civilizatat

Dl Liviu Ioan Stoiciu nu se înșeală: avem într-adevăr „pretenția” de a fi un „săptaminal fanion al literaturii române”. Tocmai de aceea nu-i putem onora dorința de a-i publica dreptul la replica referitor la un articol apărut în revista noastră, care conținea citeva precizări, pe un ton absolut normal, la inexactitățile, injuriile și insultele proferate în revista *Euromuseum*. Dl Stoiciu revine, în aceeași maniera scandaloasă, cu un text lipsit de orice simbur de adevăr, pe care săptăminalul nostru fanion îl refuza din principiu. Dreptul la replica al dlui Stoiciu presupune dreptul nostru la dialog civilizatat. Stilul inadmisibil în care a ajuns dl L.I.S. să se exprime îl descalifica moral și literar. (Red.)

Abonament la revista România literară

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piața Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, București.
 - plătînd cu mandat poștal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Tîriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediînd talonul de abonament completat și o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, București, cu mențiunea, „Talon de abonament România literară”.
 - la oficiile poștale;
 - la sucursalele Rodipet;
 - la firmele particulare.
- Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.
- Informații despre abonamente:
 Telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65 E-mail: abonamente@adevarulholding.ro www.adevarul.ro
 Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piața Presei Libere nr.1, sector 1, București
 Telefon: (004021) 3187060, Fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

România literară

Prețul unui abonament:

- 3 luni - 28,40 lei
- 6 luni - 56,00 lei
- 12 luni - 111,50 lei

Director distribuție: Dana Zamfir
 Tel: 021.407.54.57, 021-407.54.58
 Fax: (0004021) 318.22.04
 E-mail: dana.zamfir@adevarulholding.ro
 Publicitate: Robert Schorr
 Tel: 021-407.76.67
 Mobil: 0722-266.339
 E-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro
 Director Abonamente: Carmen Dinca
 Tel.: 021-407.54.68, Fax: 021-407.54.67
 E-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro

Nume Prenume

Compania* Cod Fiscal*

(* completați numai dacă plătitorul este o firmă)

Str..... nr bloc..... scara etaj ap localitate.....

Județ/sector cod poștal telefon e-mail.....

Perioada de abonare 3 luni 6 luni 12 luni

Număr de abonamente contractate începînd din luna.....

Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de lei cu mandatul poștal /OP nr..... din data în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Tîriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.